

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Vyriausybės posėdžių skyrius
2026 07 29*

Teismo reglamentas

2025 m. rugsėjo 15 d.

Teismo kanceliarija

Strasbūras

Kanceliarijos pranešimas

Šioje Teismo reglamento redakcijoje įtraukti plenarinio Teismo priimti 3*bis* taisyklės ir 9 taisyklės 4 dalies pakeitimai.

Ši redakcija įsigaliojo 2025 m. rugsėjo 15 d.

Papildomi ir atnaujinti tekstai bus skelbiami oficialioje Teismo interneto svetainėje (www.echr.coe.int).

Turinys

1 taisyklė – Sąvokos	1
I dalis – Teismo struktūra ir darbas.....	3
I skyrius – Teisėjai	3
2 taisyklė – Kadencijos trukmės skaičiavimas.....	3
3 taisyklė – Priesaika arba iškilmingas pareiškimas	3
3bis taisyklė – Teisėjų etika.....	3
4 taisyklė – Su pareigomis nesuderinama veikla	3
5 taisyklė – Vyresniškumas	4
6 taisyklė – Atsistatydinimas	4
7 taisyklė – Atleidimas iš pareigų.....	4
7A taisyklė – Imuniteto atšaukimas	4
II skyrius – Pirmininkavimas Teisme ir biuro vaidmuo.....	5
8 taisyklė – Teismo pirmininko ir Teismo pirmininko pavaduotojų bei skyrių pirmininkų ir skyrių pirmininkų pavaduotojų rinkimai	5
9 taisyklė – Teismo pirmininko funkcijos	5
9A taisyklė – Biuro vaidmuo	6
10 taisyklė – Teismo pirmininko pavaduotojų funkcijos	6
11 taisyklė – Pirmininko ir pirmininko pavaduotojų pavadavimas.....	6
12 taisyklė – Pirmininkavimas skyriuose ir kolegijose.....	6
13 taisyklė – Pirmininkavimo ribojimas	7
14 taisyklė – Subalansuotas lyčių atstovavimas	7
III skyrius – Kanceliarija	8
15 taisyklė – Kanclerio rinkimai.....	8
16 taisyklė – Kanclerio pavaduotojų rinkimai	8
17 taisyklė – Kanclerio funkcijos	8
18 taisyklė – Kanceliarijos struktūra.....	9
18A taisyklė – Pranešėjai ne teisėjai.....	9
18B taisyklė – Juriskonsultas.....	9
IV skyrius – Teismo darbas.....	10
19 taisyklė – Teismo vieta	10
20 taisyklė – Plenarinio Teismo posėdžiai.....	10
21 taisyklė – Kiti Teismo posėdžiai.....	10
22 taisyklė – Pasitarimai	10
23 taisyklė – Balsavimas.....	10
23A taisyklė – Tylus pritarimas.....	11
V skyrius – Teismo sudėtis	12
24 taisyklė – Didžiosios kolegijos sudėtis	12
25 taisyklė – Skyrių sudarymas	13
26 taisyklė – Kolegijų sudarymas	13
27 taisyklė – Komitetai	14
27A taisyklė – Vieno teisėjo sudėties Teismas.....	14
28 taisyklė – Negalėjimas dalyvauti posėdyje ir nusišalinimas	15
29 taisyklė – <i>Ad hoc</i> teisėjai	16
30 taisyklė – Bendras interesas	16

II dalis – Procedūra 18

I skyrius – Bendrosios nuostatos 18

31 taisyklė – Tam tikrų nukrypimų galimybė.....	18
32 taisyklė – Praktiniai nurodymai	18
33 taisyklė – Dokumentų viešumas	18
34 taisyklė – Kalbų vartojimas	18
35 taisyklė – Susitariančiųjų Šalių atstovavimas	19
36 taisyklė – Pareiškėjų atstovavimas.....	20
37 taisyklė – Pareiškimai, pranešimai ir šaukimai į teismą.....	20
38 taisyklė – Rašytiniai procesiniai dokumentai.....	20
38A taisyklė – Procesinių klausimų nagrinėjimas	21
39 taisyklė – Laikinosios apsaugos priemonės	21
40 taisyklė – Skubus pranešimas apie peticiją	21
41 taisyklė – Bylų nagrinėjimo eiliškumas	21
42 taisyklė – Peticijų sujungimas ir bendras nagrinėjimas	22
43 taisyklė – Peticijų išbraukimas iš bylų sąrašo ir grąžinimas į jį.....	22
44 taisyklė – Trečiosios šalies dalyvavimas	22
44A taisyklė – Pareiga bendradarbiauti su Teismu.....	24
44B taisyklė – Teismo nurodymų nevykdymas	24
44C taisyklė – Neveiksmingas dalyvavimas.....	24
44E taisyklė – Peticijos nepalaikymas	24
44F taisyklė – Itin slaptos pobūdžio dokumentams taikoma tvarka	25

II skyrius – Bylos iškėlimas 27

45 taisyklė – Parašai	27
46 taisyklė – Tarpvalstybinės peticijos turinys.....	27
47 taisyklė – Individualios peticijos turinys	27

III skyrius – Teisėjai pranešėjai..... 30

48 taisyklė – Tarpvalstybinės bylos	30
49 taisyklė – Individualios peticijos	30
50 taisyklė – Procesas Didžiojoje kolegijoje	30

IV skyrius – Peticijų priimtumo nagrinėjimas 31

Tarpvalstybinės bylos 31

51 taisyklė – Peticijų perdavimas ir tolesnė procedūra.....	31
---	----

Individualios peticijos 31

52 taisyklė – Peticijų perdavimas skyriams	31
52A taisyklė – Bylų nagrinėjimas vieno teisėjo sudėties Teisme	32
53 taisyklė – Bylų nagrinėjimas komitete.....	32
54 taisyklė – Bylų nagrinėjimas kolegijoje.....	32
54A taisyklė – Peticijos priimtumo ir esmės nagrinėjimas kartu.....	33

Tarpvalstybinės ir individualios peticijos..... 33

55 taisyklė – Argumentai dėl nepriimtumo	33
56 taisyklė – Kolegijos nutarimas.....	33
57 taisyklė – Nutarimo kalba	34

V skyrius – Bylos nagrinėjimas po peticijos priėmimo 35

58 taisyklė – Tarpvalstybinės bylos	35
59 taisyklė – Individualios peticijos	35
60 taisyklė – Teisingo atlyginimo reikalavimas	35
61 taisyklė – Pavyzdinio sprendimo procedūra	35

62 taisyklė – Taikus susitarimas	36
62A taisyklė – Vienašalė deklaracija	37
VI skyrius – Teismo posėdžiai.....	38
63 taisyklė – Teismo posėdžių viešumas	38
64 taisyklė – Teismo posėdžių vedimas.....	38
65 taisyklė – Neatvykimas į Teismo posėdį.....	38
66–69 taisyklės išbraukiamos	38
70 taisyklė – Teismo posėdžio stenograma.....	38
VII skyrius – Bylos nagrinėjimas Didžiojoje kolegijoje	40
71 taisyklė – Proceso taisyklių taikymas	40
72 taisyklė – Kolegijos jurisdikcijos perdavimas Didžiajai kolegijai	40
73 taisyklė – Šalies prašymas perduoti bylą Didžiajai kolegijai	40
VIII skyrius – Sprendimai	41
74 taisyklė – Sprendimo turinys	41
75 taisyklė – Sprendimas dėl teisingo atlyginimo	41
76 taisyklė – Sprendimo kalba.....	42
78 taisyklė išbraukiama	42
79 taisyklė – Prašymas dėl sprendimo išaiškinimo.....	42
80 taisyklė – Prašymas dėl sprendimo peržiūrėjimo	42
81 taisyklė – Klaidų nutarimuose ir sprendimuose ištaisymas	43
IX skyrius – Konsultacinės išvados pagal Konvencijos 47, 48 ir 49 straipsnius.....	44
82 taisyklė.....	44
83 taisyklė.....	44
84 taisyklė.....	44
85 taisyklė.....	44
86 taisyklė.....	44
87 taisyklė.....	45
88 taisyklė.....	45
89 taisyklė.....	45
90 taisyklė.....	45
X skyrius – Konsultacinės išvados pagal Konvencijos Šešiolikąjį protokolą	46
91 taisyklė – Bendrosios nuostatos	46
92 taisyklė – Prašymo dėl konsultacinės išvados pateikimas	46
93 taisyklė – Prašymo nagrinėjimas komisijoje.....	46
94 taisyklė – Bylos nagrinėjimas komisijai priėmus prašymą	47
95 taisyklė – Bylinėjimosi dėl konsultacinės išvados išlaidos ir teisinė pagalba.....	48
XI skyrius – Bylos nagrinėjimas pagal Konvencijos 46 straipsnio 3, 4 ir 5 dalis.....	49
Bylos nagrinėjimas pagal Konvencijos 46 straipsnio 3 dalį	49
96 taisyklė.....	49
97 taisyklė.....	49
98 taisyklė.....	49
Bylos nagrinėjimas pagal Konvencijos 46 straipsnio 4 ir 5 dalis.....	49
99 taisyklė.....	49
100 taisyklė.....	50
101 taisyklė.....	50
102 taisyklė.....	50
103 taisyklė.....	50
104 taisyklė.....	50

XIA skyrius – Sprendimų, nutarimų ir konsultacinių išvadų paskelbimas	51
104A taisyklė – paskelbimas Teismo praktikos duomenų bazėje	51
104B taisyklė – Svarbiausios bylos	51
XII skyrius – Teisinė pagalba	52
105 taisyklė.....	52
106 taisyklė.....	52
107 taisyklė.....	52
108 taisyklė.....	52
109 taisyklė.....	52
110 taisyklė.....	53
III dalis – Pereinamojo laikotarpio taisyklės	54
111 taisyklė – Teismo ir Komisijos santykiai.....	54
112 taisyklė – Bylų nagrinėjimas kolegijoje ir Didžiojoje kolegijoje.....	54
113 taisyklė – Teisinės pagalbos suteikimas.....	54
114 taisyklė – Prašymas dėl sprendimo peržiūrėjimo.....	55
IV dalis – Baigiamosios nuostatos.....	56
115 taisyklė – Taisyklės galiojimo sustabdymas	56
116 taisyklė – Taisyklės pakeitimas	56
117 taisyklė – Reglamento įsigaliojimas	57
Reglamento priedas (dėl tyrimų).....	58
A1 taisyklė – Tyrimo priemonės.....	58
A2 taisyklė – Šalių įsipareigojimai, susiję su tyrimo priemonėmis	58
A3 taisyklė – Atsisakymas susitikti su delegacija	58
A4 taisyklė – Procesiniai veiksmai delegacijoje.....	59
A5 taisyklė – Liudytojų, ekspertų ir kitų asmenų iškvietimas į delegacijos procesinius veiksmus	59
A6 taisyklė – Apklausiamų liudytojų ir ekspertų priesaika arba iškilmingas pareiškimas	59
A7 taisyklė – Delegacijos atliekama liudytojų, ekspertų ir kitų asmenų apklausa	60
A8 taisyklė – Delegacijos atliekamų procesinių veiksmų stenograma	60
Praktiniai nurodymai	61
Prašymai dėl laikinųjų apsaugos priemonių	61
Proceso pradžia	68
Rašytiniai procesiniai dokumentai	71
Reikalavimai dėl teisingo atlyginimo	74
Vyriausybėms skirtas saugus dokumentų perdavimas elektroninėmis priemonėmis	79
Prašymai dėl anonimiškumo	81
Elektroninėmis priemonėmis pareiškėjų perduodami dokumentai	82
Petijų nagrinėjimas esant masiniam jų antplūdžiui	84

Prašymai pagal Konvencijos 43 straipsnį.....	85
Trečiųjų šalių dalyvavimas pagal Konvencijos 36 straipsnio 2 dalį arba Šešioliktojo protokolo 3 straipsnio antrą sakinį	86
Teisėjų nušalinimas.....	94

Europos Žmogaus Teisių Teismas,
atsižvelgdamas į Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ir jos protokolus,
parengė šį Reglamentą:

1 taisyklė¹ – Sąvokos

Reglamente vartojamos sąvokos, nebent pagal kontekstą jas reikia suprasti kitaip:

- a) sąvoka „Konvencija“ reiškia Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ir jos protokolus;
- b) žodžių junginys „plenarinis Teismas“ reiškia Europos Žmogaus Teisių Teismo plenarinį posėdį;
- c) žodžių junginys „Didžioji kolegija“ reiškia septyniolikos teisėjų Didžiąją kolegiją, sudarytą vadovaujantis Konvencijos 26 straipsnio 1 dalimi;
- d) sąvoka „skyrius“ reiškia plenarinio Teismo nustatytam laikotarpiui vadovaujantis Konvencijos 25 straipsnio b dalimi sudarytą kolegiją, o sąvoka „skyriaus pirmininkas“ reiškia teisėją, plenarinio Teismo vadovaujantis Konvencijos 25 straipsnio c dalimi išrinktą tokio skyriaus pirmininku;
- e) sąvoka „kolegija“ reiškia vadovaujantis Konvencijos 26 straipsnio 1 dalimi sudarytą septynių teisėjų kolegiją, o žodžių junginys „kolegijos pirmininkas“ reiškia tokiai kolegijai pirmininkaujantį teisėją;
- f) sąvoka „komitetas“ reiškia vadovaujantis Konvencijos 26 straipsnio 1 dalimi sudarytą trijų teisėjų komitetą, o žodžių junginys „komiteto pirmininkas“ reiškia tokiam komitetui pirmininkaujantį teisėją;
- g) žodžių junginys „vieno teisėjo sudėties Teismas“ reiškia, kad būtų nagrinėja vienas teisėjas pagal Konvencijos 26 straipsnio 1 dalį;
- h) sąvoka „Teismas“ reiškia plenarinį Teismą, Didžiąją kolegiją, skyrių, kolegiją, komitetą, vieno teisėjo sudėties Teismą arba Konvencijos 43 straipsnio 2 dalyje ir Šešioliktojo protokolo 2 straipsnyje numatytą penkių teisėjų komisiją;
- i) žodžių junginys „*ad hoc* teisėjas“ reiškia bet kurį asmenį, vadovaujantis Konvencijos 26 straipsnio 4 dalimi ir pagal 29 taisyklę išrinktą dalyvauti Didžiosios kolegijos arba kolegijos posėdyje;
- j) sąvokos „teisėjas“ ir „teisėjai“ reiškia Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos išrinktus teisėjus arba *ad hoc* teisėjus;
- k) žodžių junginys „teisėjas pranešėjas“ reiškia teisėją, paskirtą atlikti 48 ir 49 taisyklėse numatytas užduotis;
- l) sąvoka „pranešėjas ne teisėjas“ reiškia kanceliarijos darbuotoją, kuriam pavesta padėti vieno teisėjo sudėties Teismams, kaip tai numatyta Konvencijos 24 straipsnio 2 dalyje;
- m) sąvoka „deleguotas asmuo“ reiškia teisėją, kurį kolegija paskyrė į delegaciją, o žodžių junginys „delegacijos vadovas“ reiškia deleguotą asmenį, kurį kolegija paskyrė vadovauti jos delegacijai;
- n) sąvoka „delegacija“ reiškia instituciją, kurią sudaro deleguoti asmenys, kanceliarijos darbuotojai ir bet kuris kitas asmuo, kurį kolegija paskyrė padėti delegacijai;
- o) sąvoka „kancleris“ priklausomai nuo konteksto reiškia Teismo arba skyriaus kanclerį;

¹ Su Teismo 2003 m. liepos 7 d., 2006 m. lapkričio 13 d. ir 2016 m. rugsėjo 19 d. padarytais pakeitimais.

p) sąvokos „šalis“ ir „šalys“ reiškia:

- Susitariančiąją Šalį pareiškėją ar atsakovę,
- pareiškėją (fizinį asmenį, nevyriausybinių organizaciją arba asmenų grupę), kuris pateikė skundą pagal Konvencijos 34 straipsnį;

q) žodžių junginys „trečioji šalis“ reiškia bet kurią Susitariančiąją Šalį ar bet kurį suinteresuotą asmenį arba Europos Tarybos žmogaus teisių komisarą, kuris pagal Konvencijos 36 straipsnio 1, 2 ir 3 dalis ir Šešioliktojo protokolo 3 straipsnį pasinaudojo teise ar gavo prašymą pateikti rašytinius komentarus ir dalyvauti Teismo posėdyje;

r) sąvokos „Teismo posėdis“ ir „Teismo posėdžiai“ reiškia žodinį Teismo procesą, kurio metu nagrinėjamas peticijos priimtinumą ir (arba) esmė arba prašymas peržiūrėti ar pateikti konsultacinę išvadą, šalies ar Ministrų Komiteto prašymas išaiškinti arba Konvencijos 46 straipsnio 4 dalies pagrindu Teismui pateiktas paklausimas dėl įsipareigojimo nevykdymo;

s) žodžių junginys „Ministrų Komitetas“ reiškia Europos Tarybos Ministrų Komitetą;

t) sąvokos „ankstesnis Teismas“ ir „Komisija“ atitinkamai reiškia Europos Žmogaus Teisių Teismą ir Europos Žmogaus Teisių Komisiją, įsteigtus vadovaujantis Konvencijos buvusiu 19 straipsniu.

I dalis – Teismo struktūra ir darbas

I skyrius – Teisėjai

2 taisyklė² – Kadencijos trukmės skaičiavimas

1. Kai teisėjo vieta rinkimų dieną yra laisva arba rinkimai įvyksta likus mažiau kaip trimis mėnesiams iki tos dienos, kai vieta taps laisva, kadencijos laikas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kurią pradedamos eiti pareigos, bet ne vėliau kaip per tris mėnesius nuo rinkimų dienos.
2. Kai teisėjo rinkimai įvyksta anksčiau negu likus trimis mėnesiams iki tos dienos, kai vieta taps laisva, kadencijos laikas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kurią vieta tapo laisva.
3. Pagal Konvencijos 23 straipsnio 2 dalį išrinktas teisėjas eina savo pareigas tol, kol jį keičiantis teisėjas prisiekia arba padaro pareiškimą, kaip numatyta 3 taisyklėje.

3 taisyklė – Priesaika arba iškilmingas pareiškimas

1. Prieš užimdamas pareigas, kiekvienas išrinktas teisėjas pirmame plenarinio Teismo posėdyje, kuriame jis dalyvauja, arba, kai reikia, prieš Teismo pirmininką prisiekia arba iškilmingai pareiškia:
„Aš prisiekiu,“ – arba „Aš iškilmingai pareiškiu,“ – „kad vykdysiu teisėjo pareigas garbingai, nepriklausomai ir nešališkai ir saugosiu paslaptį visus pasitarimus.“
2. Šis veiksmas turi būti protokoluojamas.

3bis³ taisyklė – Teisėjų etika

Visuose su teisėjų etika susijusiuose klausimuose teisėjai vadovaujasi Teismo rezoliucija dėl teisėjų etikos.

4 taisyklė⁴ – Su pareigomis nesuderinama veikla

1. Vadovaujantis Konvencijos 21 straipsnio 4 dalimi, savo kadencijos metu teisėjai negali užsiimti jokia politine ar administracine veikla arba bet kokia profesine veikla, nesuderinama su jų nepriklausomumu ar nešališkumu, arba pagrindinėmis pareigomis dirbant visu etatu. Kiekvienas teisėjas privalo pranešti Teismo pirmininkui apie bet kokią papildomą veiklą. Kilus nesutarimui tarp Teismo pirmininko ir teisėjo, bet kurį iškilusį klausimą sprendžia plenarinis Teismas.
2. Buvęs teisėjas negali jokių statusu atstovauti šaliai ar trečiajai šaliai Teisme nagrinėjant peticiją, pateiktą iki tos dienos, kurią jis ar ji nustojo eiti savo pareigas. Jeigu peticija buvo pateikta vėliau, buvęs teisėjas negali jokių statusu atstovauti šaliai ar trečiajai šaliai Teisme tol, kol praeis dveji metai nuo tos dienos, kurią teisėjas nustojo eiti savo pareigas.

² Su Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. ir 2012 m. balandžio 2 d. padarytais pakeitimais.

³ Teismas įterpė 2025 m. rugsėjo 15 d.

⁴ Su Teismo 2010 m. kovo 29 d. ir 2015 m. birželio 1 d. padarytais pakeitimais.

5 taisyklė⁵ – Vyresniškumas

1. Išrinktų teisėjų vyresniškumas po Teismo pirmininko, Teismo pirmininko pavaduotojų ir skyrių pirmininkų nustatomas pagal datą, kurią jie pradėjo eiti savo pareigas pagal 2 taisyklės 1 ir 2 dalis.
2. Tą pačią dieną išrinktų Teismo pirmininko pavaduotojų vyresniškumas nustatomas pagal tai, kiek laiko jie ėjo teisėjų pareigas. Jeigu teisėjai savo pareigas ėjo vienodą laiko tarpą, jų vyresniškumas nustatomas pagal amžių. Tokia pat taisyklė taikoma ir skyrių pirmininkams.
3. Vienodą laiką pareigas einančių teisėjų vyresniškumas nustatomas pagal jų amžių.
4. *Ad hoc* teisėjų vyresniškumas po išrinktų teisėjų taip pat nustatomas pagal amžių.

6 taisyklė – Atsistatydinimas

Apie teisėjo atsistatydinimą pranešama Teismo pirmininkui, o šis apie tai informuoja Europos Tarybos generalinį sekretorių. Pagal 24 taisyklės 4 dalies *in fine* ir 26 taisyklės 3 dalies nuostatas atsistatydinimas reiškia kadencijos pabaigą.

7 taisyklė⁶ – Atleidimas iš pareigų

Nė vienas teisėjas negali būti atleistas iš pareigų, nebent kiti einantys pareigas išrinkti teisėjai, susirinkę į plenarinį posėdį, dviejų trečdalių balsų dauguma nusprendžia, kad jis ar ji nebeatitinka keliamų reikalavimų. Bet kuris teisėjas gali inicijuoti atleidimo iš pareigų procedūrą. Teisėjas, dėl kurio buvo pateiktas toks prašymas, turi teisę susipažinti su dokumentais, susijusiais su atleidimo iš pareigų procedūros inicijavimu, ir turi būti išklausytas plenarinio Teismo. Atitinkamas teisėjas neturi teisės susipažinti su dokumentais, susijusiais su plenarinio Teismo vykdomos atleidimo iš pareigų procedūros eiga, ir negali dalyvauti atleidimo iš pareigų procedūroje vykdomuose svarstymuose ar balsavime.

7A taisyklė⁷ – Imuniteto atšaukimas

1. Pagal Europos Tarybos privilegijų ir imunitetų pagrindinio susitarimo Šeštojo protokolo 4 straipsnį teisėjo imunitetą gali atšaukti tik plenarinis Teismas. Šis sprendimas priimamas išrinktų pareigas užimančių teisėjų absoliučia dauguma, išskyrus teisėją, kurio imunitetą prašoma atšaukti. Atitinkamas teisėjas turi teisę susipažinti su dokumentais, susijusiais su imuniteto atšaukimo procedūros inicijavimu, ir turi būti išklausytas plenarinio Teismo. Atitinkamas teisėjas neturi teisės susipažinti su dokumentais, susijusiais su plenarinio Teismo vykdomos imuniteto atšaukimo procedūros eiga, ir negali dalyvauti atšaukimo procedūroje vykdomuose svarstymuose ar balsavime.

2. Šios taisyklės nuostatos *mutatis mutandis* taikomos procesui, susijusiam su klausimu dėl teisėjų, kaip apibrėžta Europos Tarybos privilegijų ir imunitetų pagrindinio susitarimo Šeštojo protokolo 2 straipsnyje, sutuoktinių ir nepilnamečių vaikų imuniteto nagrinėjimu, taip pat procesui dėl klausimų, susijusių su teisėjo imunitetu pasibaigus jo kadencijai, nagrinėjimu pagal Europos Tarybos privilegijų ir imunitetų pagrindinio susitarimo Šeštojo protokolo 3 straipsnį.

⁵ Su Teismo 2007 m. gegužės 14 d. padarytais pakeitimais.

⁶ Su Teismo 2023 m. birželio 23 d. padarytais pakeitimais.

⁷ Teismas įterpė 2023 m. birželio 23 d.

II skyrius⁸ – Pirmininkavimas Teisme ir biuro vaidmuo

8 taisyklė⁹ – Teismo pirmininko ir Teismo pirmininko pavaduotojų bei skyrių pirmininkų ir skyrių pirmininkų pavaduotojų rinkimai

1. Plenarinis Teismas renka Teismo pirmininką, du Teismo pirmininko pavaduotojus trejų metų laikotarpiui ir skyrių pirmininkus dvejų metų laikotarpiui, bet šie laikotarpiai negali viršyti jų kadencijos trukmės.

2. Kiekvienas skyrius dvejų metų laikotarpiui renka pirmininko pavaduotoją, bet šis laikotarpis negali viršyti teisėjo kadencijos trukmės.

3. Pagal šios taisyklės 1 ir 2 dalis išrinktas teisėjas gali būti perrinktas tik vieną kartą į tas pačias pareigas.

4. Pirmininkai ir pirmininkų pavaduotojai eina savo pareigas tol, kol išrenkami juos pakeičiantys teisėjai.

5. Šios taisyklės 1 dalyje nurodyti rinkimai vyksta slaptu balsavimu; juose dalyvauja tik esantys išrinkti teisėjai. Jeigu nė vienas kandidatas negauna absoliučios balsų daugumos, vyksta papildomas rinkimų turas ar turai, kol vienas kandidatas surenka absoliučią balsų daugumą. Po pirmojo turo iškreinta mažiau kaip penkis balsus surinkęs kandidatas, ir balsavimas vyksta dėl likusių kandidatų. Jeigu pirmajame ture mažiau kaip penkių balsų negavo nė vienas iš kandidatų, iškreinta mažiausiai balsų surinkęs kandidatas. Kiekviename paskesniame ture iškreinta mažiausiai balsų surinkęs kandidatas. Jei tokių kandidatų yra keli, iškreinta tas kandidatas, kuris, vadovaujantis 5 taisykle, pagal vyresniškumo tvarką yra žemiausioje vietoje. Jeigu liko tik du kandidatai ir per du balsavimo turus nė vienas iš jų nesurinko absoliučios balsų daugumos, išrenkamas kandidatas, kuris kitame ture surenka balsų daugumą, neįskaitant tuščių ir negaliojančių balsų. Jeigu galutiniame ture du kandidatai surenka vienodą balsų skaičių, pirmenybė teikiama teisėjui, turinčiam pirmenybę pagal 5 taisyklę.

6. Taisyklės, išdėstytos pirmiau einančioje dalyje, taikytinos šios taisyklės 2 dalyje nurodytiems rinkimams. Tais atvejais, kai reikia daugiau nei vieno turo, kol vienas kandidatas surinks atitinkamą balsų daugumą, po kiekvieno turo iškris tik tas kandidatas, kuris surinks mažiausiai balsų.

9 taisyklė¹⁰ – Teismo pirmininko funkcijos

1. Teismo pirmininkas vadovauja Teismo darbui ir jo administracijai. Pirmininkas atstovauja Teismui ir, svarbiausia, yra atsakingas už ryšius su Europos Tarybos institucijomis.

2. Pirmininkas pirmininkauja plenariniuose Teismo posėdžiuose, Didžiosios kolegijos posėdžiuose ir penkių teisėjų komisijos posėdžiuose.

3. Pirmininkas nedalyvauja kolegijų posėdžiuose nagrinėjant bylas, išskyrus atvejus, kai jis ar ji yra išrinktas teisėjas nuo atitinkamos Susitariančiosios Šalies.

⁸ Su Teismo 2003 m. liepos 7 d. padarytais pakeitimais.

⁹ Su Teismo 2005 m. lapkričio 7 d., 2012 m. vasario 20 d., 2013 m. sausio 14 d., 2014 m. balandžio 14 d., 2015 m. birželio 1 d., 2016 m. rugsėjo 19 d., 2021 m. birželio 2 d. ir 2022 m. gegužės 30 d. padarytais pakeitimais.

¹⁰ Su Teismo 2025 m. rugsėjo 15 d. padarytais pakeitimais.

4. Pirmininkas pataria dėl etikos standartų, laikydamasis Teismo rezoliucijoje dėl teisėjų etikos numatytų sąlygų.

9A taisyklė¹¹ – Biuro vaidmuo

1. a) Teismas turi biurą, kurį sudaro Teismo pirmininkas, Teismo pirmininko pavaduotojai ir skyrių pirmininkai. Jeigu Teismo pirmininko pavaduotojas ar skyriaus pirmininkas negali dalyvauti biuro posėdyje, jį arba ją pakeičia skyriaus pirmininko pavaduotojas arba, jei šis negali, pirmiausias pagal vyresniškumą, vadovaujantis 5 taisyklėje nustatyta vyresniškumo tvarka.

b) Biuras gali prašyti, kad jo posėdyje dalyvautų bet kuris kitas Teismo narys ar kitas asmuo, kurio dalyvavimas laikomas būtinu.

2. Biuro darbui padeda kancleris ir kanclerio pavaduotojai.

3. Biuro tikslas yra padėti Teismo pirmininkui vykdyti vadovavimo Teismo darbui ir jo administracijai funkcijas. Todėl Teismo pirmininkas gali pavesti biurui spręsti bet kokius jo ar jos kompetencijai priklausančius administravimo ar neteisminius klausimus.

4. Biuras taip pat padeda koordinuoti Teismo skyrių darbą.

5. Teismo pirmininkas gali konsultuotis su biuru prieš išleisdamas praktinius nurodymus pagal 32 taisyklę ir prieš tvirtindamas 17 taisyklės 4 dalyje numatytas kanclerio parengtas bendrąsias instrukcijas.

6. Biuras gali teikti ataskaitas bet kokiais klausimais plenariniam Teismui; jis taip pat gali teikti siūlymus plenariniam Teismui.

7. Biuro posėdžiai protokoluojami, o protokolai perduodami teisėjams abiem oficialiomis Teismo kalbomis. Biuro sekretorių, suderinęs su Teismo pirmininku, skiria kancleris.

10 taisyklė – Teismo pirmininko pavaduotojų funkcijos

Teismo pirmininko pavaduotojai padeda Teismo pirmininkui. Jie pavaduoja pirmininką, jeigu šis negali vykdyti savo pareigų arba Teismo pirmininko vieta yra laisva, arba paties pirmininko prašymu. Jie taip pat veikia kaip skyrių pirmininkai.

11 taisyklė – Pirmininko ir pirmininko pavaduotojų pavadavimas

Jeigu vienu metu ir Teismo pirmininkas, ir Teismo pirmininko pavaduotojai negali vykdyti savo pareigų arba jų vietos tuo pačiu metu yra laisvos, Teismo pirmininko pareigas prisiima skyriaus pirmininkas, o jei nė vienas negali, – kitas išrinktas teisėjas, vadovaujantis 5 taisyklėje nustatyta vyresniškumo tvarka.

12 taisyklė¹² – Pirmininkavimas skyriuose ir kolegijose

Skyrių pirmininkai pirmininkauja skyrių ir kolegijų, kurių nariais jie yra, posėdžiuose ir vadovauja skyrių darbui. Skyrių pirmininkų pavaduotojai užima pirmininkų vietą, kai pastarieji negali vykdyti savo pareigų arba kai atitinkamo skyriaus pirmininko vieta yra laisva, arba skyriaus pirmininko prašymu. Jeigu jie negali pirmininkauti, šias pareigas prisiima skyriaus ar kolegijų teisėjai, vadovaujantis 5 taisyklėje numatyta vyresniškumo tvarka.

¹¹ Teismas įterpė 2003 m. liepos 7 d.

¹² Su Teismo 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d. padarytais pakeitimais.

13 taisyklė¹³ – Pirmininkavimo ribojimas

Teismo teisėjai negali pirmininkauti nagrinėjant bylą, jeigu bylos šalis yra Susitariančioji Šalis, kurios piliečiai jie yra arba nuo kurios jie buvo išrinkti teisėjais, taip pat 29 taisyklės 1 dalies a punkte arba 30 taisyklės 1 dalyje numatytais atvejais.

14 taisyklė – Subalansuotas lyčių atstovavimas

Skirdamas pareigoms, kurių atlikimą reguliuoja šis ir kitas šio Reglamento skyriai, Teismas vykdo politiką, kuria siekiama užtikrinti lyčių atstovavimo pusiausvyrą.

¹³ Su Teismo 2005 m. liepos 4 d. padarytais pakeitimais.

III skyrius – Kanceliarija

15 taisyklė¹⁴ – Kanclerio rinkimai

1. Kanclerį renka plenarinis Teismas. Kandidatai turi būti nepriekaištingos reputacijos, turėti teisinių ir administracinių žinių, mokėti kalbų ir turėti patirties, būtinos su šiomis pareigomis susijusiems darbams atlikti.

2. Kancleris renkamas penkerių metų kadencijai ir gali būti perrenkamas. Kancleris negali būti atleistas iš pareigų, nebent jei plenariniame posėdyje dalyvaujančių išrinktų pareigas užimančių teisėjų dviejų trečdalių balsų dauguma nusprendžiama, kad šis asmuo nebeatitinka keliamų reikalavimų. Prieš tai jį ar ją išklauso plenarinis Teismas. Bet kuris teisėjas gali inicijuoti atleidimo iš pareigų procedūrą.

3. Šioje taisyklėje minimi rinkimai vyksta slaptu balsavimu; juose dalyvauja tik esantys išrinkti teisėjai. Jeigu nė vienas kandidatas negauna absoliučios balsų daugumos, vyksta papildomas turas ar turai, kol vienas kandidatas surenka absoliučią balsų daugumą. Kiekviename rinkimų ture iškrenta mažiau kaip penkis balsus surinkęs kandidatas; jeigu daugiau nei du kandidatai surenka penkis ar daugiau balsų, iškrenta tas kandidatas, kuris balsų surenka mažiausiai. Jeigu balsai pasiskirsto po lygiai, pirmenybė visų pirma teikiama kandidatei moteriai, jeigu tokia yra, o vėliau – vyresniam kandidatui.

4. Prieš užimdamas pareigas, kancleris plenariniam Teismui arba, jei reikia, Teismo pirmininkui prisiekia arba iškilmingai pareiškia:

„Aš prisiekiu,“ – arba „Aš iškilmingai pareiškiu,“ – „kad ištikimai, diskretiškai ir sąžiningai vykdysiu man patikėtas Europos Žmogaus Teisių Teismo kanclerio pareigas.“

Šis veiksmas turi būti protokoluojamas.

16 taisyklė¹⁵ – Kanclerio pavaduotojų rinkimai

1. Vadovaujantis reikalavimais, laikantis procedūros ir apibrėžtam laikui, kaip nurodyta ankstesnėje taisyklėje, plenarinis Teismas taip pat išrenka vieną ar daugiau kanclerio pavaduotojų. Atleidžiant iš pareigų taip pat taikoma kanclerio atžvilgiu nustatyta procedūra. Abiem atvejais Teismas pirmiausia konsultuojasi su kancleriu.

2. Prieš užimdamas pareigas, kanclerio pavaduotojas plenariniam Teismui arba, jei reikia, Teismo pirmininkui prisiekia arba iškilmingai pareiškia panašią formuluotę, kuri nustatyta kancleriui. Šis veiksmas turi būti protokoluojamas.

17 taisyklė – Kanclerio funkcijos

1. Teismo pirmininko vadovaujamas, kancleris padeda Teismui vykdyti savo funkcijas ir atsako už kanceliarijos darbo organizavimą.

2. Kancleris saugo Teismo archyvus ir yra tarpininkas, per kurį yra siunčiami ir gaunami visi pareiškimai ir pranešimai apie bylas, kurios yra arba bus svarstomos.

3. Kancleris, laikydamasis su jo pareigomis susijusio diskretiškumo, atsako į prašymus, ypač žiniasklaidos atstovų, suteikti informacijos apie Teismo darbą.

¹⁴ Su Teismo 2014 m. balandžio 14 d. padarytais pakeitimais.

¹⁵ Su Teismo 2014 m. balandžio 14 d. padarytais pakeitimais.

4. Kanceliarijos darbą reglamentuoja kanclerio parengtos ir Teismo pirmininko patvirtintos bendrosios instrukcijos.

18 taisyklė¹⁶ – Kanceliarijos struktūra

1. Kanceliariją sudaro skyrių kanceliarijos, kurių skaičius lygus Teismo sudarytų skyrių skaičiui, ir departamentai, kurie teikia Teismui reikiamas teises ir administracines paslaugas.

2. Skyriaus kancleris padeda skyriui vykdyti savo funkcijas ir šiame darbe jam gali padėti skyriaus kanclerio pavaduotojas.

3. Teismo pirmininko vadovaujamas, kancleris skiria kanceliarijos darbuotojus. Kanclerio ir kanclerio pavaduotojų skyrimas numatytas 15 ir 16 taisyklėse pirmiau.

18A taisyklė¹⁷ – Pranešėjai ne teisėjai

1. Kai bylą nagrinėja vieno teisėjo sudėties Teismas, jam padeda pranešėjai ne teisėjai, kurie, vykdydami savo funkcijas, yra pavaldūs Teismo pirmininkui. Jie priklauso kanceliarijai.

2. Pranešėjus ne teisėjus skiria Teismo pirmininkas kanclerio teikimu. Skyrių kancleriai ir skyrių kanclerių pavaduotojai, kaip tai numatyta 18 taisyklės 2 dalyje, veikia *ex officio* kaip pranešėjai ne teisėjai.

18B taisyklė¹⁸ – Juriskonsultas

Siekiant užtikrinti Teismo praktikos kokybę ir nuoseklumą, Teismui padeda juriskonsultas. Jis arba ji priklauso kanceliarijai. Juriskonsultas teikia nuomonę ir informaciją, visų pirma teisinėms sudėtims ir Teismo nariams.

¹⁶ Su Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. ir 2012 m. balandžio 2 d. padarytais pakeitimais.

¹⁷ Teismas įterpė 2006 m. lapkričio 13 d. ir pakeitė 2013 m. sausio 14 d.

¹⁸ Teismas įterpė 2014 m. birželio 23 d.

IV skyrius – Teismo darbas

19 taisyklė – Teismo vieta

1. Teismo vieta yra Europos Tarybos būstinėje, Strasbūre. Tačiau jeigu Teismas mano, kad tai tikslinga, jis gali vykdyti savo funkcijas kitoje vietoje, esančioje valstybių, Europos Tarybos narių, teritorijoje.
2. Bet kurioje bylos nagrinėjimo stadijoje Teismas gali nuspręsti, kad Teismui arba vienam ar keliems jo nariams tikslinga atlikti tyrimą arba vykdyti kitą kurią nors funkciją kitoje vietoje.

20 taisyklė – Plenarinio Teismo posėdžiai

1. Plenarinius Teismo posėdžius šaukia Teismo pirmininkas, kai to reikia su Konvencija ir Reglamentu susijusioms pareigoms atlikti. Teismo pirmininkas sušaukia plenarinį posėdį, kai to reikalauja bent trečdalis visų Teismo narių ir bet kuriuo atveju ne rečiau kaip vieną kartą per metus, kad apsvarstytų administracinius klausimus.
2. Plenarinio Teismo posėdžio kvorumą sudaro du trečdaliai pareigas užimančių išrinktų teisėjų.
3. Jei kvorumo nėra, pirmininkas posėdį atideda.

21 taisyklė – Kiti Teismo posėdžiai

1. Didžioji kolegija, kolegijos ir komitetai dirba nuolat. Tačiau pirmininko siūlymu Teismas kasmet nustato sesijų laikotarpius.
2. Ne sesijų metu Didžiosios kolegijos ir kolegijų posėdžius skubiais atvejais šaukia jų pirmininkai.

22 taisyklė – Pasitarimai

1. Teismo posėdžiai yra nevieši. Pasitarimų turinys lieka slaptas.
2. Pasitarimuose dalyvauja tik teisėjai. Leidžiama dalyvauti kancleriui arba jį pavaduojančiam asmeniui, arba kitiems kanceliarijos darbuotojams ir vertėjams, kurių dalyvavimas yra būtinas. Kitiems asmenims dalyvauti negalima, nebent būtų priimtas atskiras Teismo sprendimas.
3. Prieš balsavimą dėl kurio nors klausimo Teismo pirmininkas gali prašyti teisėjų šiuo klausimu pareikšti savo nuomones.

23 taisyklė – Balsavimas

1. Teismas priima sprendimus dalyvaujančių teisėjų balsų dauguma. Jeigu balsai pasiskirsto po lygiai, balsuojama dar kartą. Jeigu po pakartotinio balsavimo balsų skaičius vis tiek lygus, pirmininko balsas yra lemiamas. Ši dalis taikoma, išskyrus atvejus, kai Reglamentas numato kitas galimybes.
2. Didžiosios kolegijos ir kolegijų nutarimai ir sprendimai priimami teisėjų, sudarančių kolegijas, balsų dauguma. Galutiniam balsavimui dėl bylos priimtumo ar bylos esmės susilaikyti negalima.
3. Paprastai balsuojama pakeliant rankas. Pirmininkas gali surengti vardinį balsavimą atvirkštine vyresniškumo tvarka.
4. Kiekvienas klausimas, dėl kurio yra balsuojama, turi būti tiksliai suformuluotas.

23A taisyklė¹⁹ – Tylus pritarimas

Jeigu Teismui reikia priimti sprendimą dėl proceso ar kitų klausimų ne suplanuoto Teismo posėdžio metu, pirmininkas gali nurodyti išdalyti sprendimo projektą teisėjams ir nustatyti pastabų dėl sprendimo projekto pateikimo terminą. Jeigu teisėjai prieštaravimų nepateikia, pasiūlymas laikomas priimtu pasibaigus nustatytam terminui.

¹⁹ Teismas įterpė 2004 m. gruodžio 13 d.

V skyrius – Teismo sudėtis

24 taisyklė²⁰ – Didžiosios kolegijos sudėtis

1. Didžiąją kolegiją sudaro septyniolika teisėjų ir ne mažiau kaip trys pakaitiniai teisėjai.
2. a) Į Didžiąją kolegiją įeina Teismo pirmininkas, Teismo pirmininko pavaduotojai ir skyrių pirmininkai. Jeigu kuris nors Teismo pirmininko pavaduotojas arba skyriaus pirmininkas negali posėdžiauti kaip Didžiosios kolegijos narys, jį pavaduoja atitinkamo skyriaus pirmininko pavaduotojas.
- b) Teisėjas, išrinktas nuo Susitariančiosios Šalies, arba, jei reikia, paskirtas 29 arba 30 taisyklėje nurodytais atvejais, dalyvauja Didžiosios kolegijos posėdžiuose *ex officio* pagal Konvencijos 26 straipsnio 4 ir 5 dalių nuostatas.
- c) Konvencijos 43 straipsnyje nurodytais atvejais į Didžiąją kolegiją negali įeiti teisėjai, posėdžiavę kolegijoje, kuri priėmė sprendimą Didžiajai kolegijai perduotoje byloje, išskyrus kolegijos pirmininką ir teisėją, posėdžiavusį nuo valstybės, bylos šalies, arba bet kurį kitą teisėją, posėdžiavusį kolegijoje ar kolegijose, kuri ar kurios priėmė nutarimą dėl peticijos priimtumo.
- d) Teisėjus ir pakaitinius teisėjus, kurių reikia, kad Didžioji kolegija būtų galutinai sukomplektuota nagrinėjant kiekvieną jai perduotą bylą, iš likusių teisėjų burtų keliu renka Teismo pirmininkas, dalyvaujant Teismo kancleriui. Burtų procedūros ypatumus nustato plenarinis Teismas, atsižvelgdamas į poreikį kuo geriau paskirstyti teisėjus geografiniu požiūriu, kad Didžiosios kolegijos sudėtis atspindėtų skirtingas Susitariančiųjų Šalių teisės sistemas.
- e) Nagrinėjant prašymus pagal Konvencijos 46 straipsnio 4 dalį, papildomai prie teisėjų, nurodytų šios taisyklės 2 dalies a ir b punktuose, į Didžiąją kolegiją taip pat įeina sprendimą atitinkamoje byloje priėmusių kolegijos ar komiteto nariai. Jeigu sprendimą priėmė Didžioji kolegija, ji sukomplektuojama tokios pačios sudėties, kaip ir pirminė Didžioji kolegija. Visais atvejais, taip pat ir tais, kai Didžiosios kolegijos pirminės sudėties atkurti neįmanoma, teisėjai ir pakaitiniai teisėjai, kurių reikia, kad Didžioji kolegija būtų galutinai sukomplektuota, skiriami šios taisyklės 2 dalies d punkte numatyta tvarka.
- f) Nagrinėjant prašymus dėl konsultacinių išvadų pagal Konvencijos 47 straipsnį, Didžioji kolegija suformuojama vadovaujantis šios taisyklės 2 dalies a ir d punktais.
- g) Nagrinėjant prašymus dėl konsultacinės išvados pagal Konvencijos Šešioliktąjį protokolą, Didžioji kolegija suformuojama vadovaujantis šios taisyklės 2 dalies a, b ir d punktais ir į ją įtraukiamas teisėjas, paskirtas teisėju pranešėju pagal 93 taisyklės 1 dalies 1 punkto b papunktį.
3. Jeigu teisėjai negali dalyvauti posėdyje, juos pakeičia pakaitiniai teisėjai tokia tvarka, kokia pastarieji buvo atrinkti pagal šios taisyklės 2 dalies d punktą. Kol neatliktas toks pakeitimas, pakaitiniai teisėjai balsavime nedalyvauja.
4. Teisėjai ir pakaitiniai teisėjai, paskirti vadovaujantis minėtomis nuostatomis, lieka Didžiosios kolegijos nariais iki teismo bylos nagrinėjimo pabaigos. Jeigu teisėjai ir pakaitiniai teisėjai dalyvavo nagrinėjant bylą iš esmės, jie tęsia bylos nagrinėjimą net ir pasibaigus jų kadencijai. Šios nuostatos taip pat taikomos procesams dėl konsultacinių išvadų.

²⁰ Su Teismo 2000 m. gruodžio 8 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2005 m. liepos 4 d. ir lapkričio 7 d., 2006 m. gegužės 29 d. ir lapkričio 13 d., 2013 m. gegužės 6 d., 2016 m. rugsėjo 19 d. ir 2021 m. spalio 11 d. padarytais pakeitimais.

5. a) Penkių Didžiosios kolegijos teisėjų komisiją, kuri svarsto pagal Konvencijos 43 straipsnį pateiktus prašymus, sudaro:

- Teismo pirmininkas. Jeigu Teismo pirmininkas negali posėdžiauti, jį arba ją pavaduoja Teismo pirmininko pavaduotojas pagal vyresniškumą;
- du skyrių pirmininkai, paskirti rotacijos principu. Jeigu taip paskirti skyrių pirmininkai negali posėdžiauti, juos pavaduoja skyrių pirmininkų pavaduotojai;
- du teisėjai, paskirti rotacijos principu iš likusių skyrių išrinktų teisėjų 6 mėnesių laikotarpiui;
- ne mažiau kaip du pakaitiniai teisėjai, paskirti rotacijos principu iš skyrių išrinktų teisėjų 6 mėnesių laikotarpiui.

b) Jeigu svarstomas bylos nagrinėjimo perdavimo klausimas, komisijoje negali dalyvauti teisėjai, dalyvavę nagrinėjime dėl šios bylos priimtumo ar esmės.

c) Teisėjas, išrinktas nuo Susitariančiosios Šalies, kurios atžvilgiu svarstomas bylos nagrinėjimo perdavimo klausimas, arba kuris yra jos pilietis, negali būti minėtos komisijos nariu nagrinėjant tokį prašymą. Išrinktas teisėjas, kurį suinteresuota Susitariančioji Šalis paskyrė pagal 29 ar 30 taisyklę, taip pat negali dalyvauti nagrinėjant tokius prašymus.

d) Bet kurį minėtos komisijos narį, negalintį dalyvauti posėdyje dėl b arba c punkte nurodytų priežasčių, pakeičia pakaitinis teisėjas, paskirtas rotacijos principu iš skyrių išrinktų teisėjų 6 mėnesių laikotarpiui dalyvauti komisijoje.

e) Jeigu svarstomas prašymas dėl konsultacinės išvados pagal Konvencijos Šešioliktojo protokolo 1 straipsnį, komisija sudaroma pagal 93 taisyklės reikalavimus.

25 taisyklė – Skyrių sudarymas

1. Konvencijos 25 straipsnio b dalyje nurodytas kolegijas (šiam Reglamente vadinamos „skyriais“) Teismo pirmininko siūlymu sudaro plenarinis Teismas trejų metų laikotarpiui ir jos pradeda savo darbą pagal 8 taisyklę nuo pirmininko ir jo pavaduotojų išrinkimo šioms pareigoms momento. Turi būti įsteigti mažiausiai keturi skyriai.

2. Kiekvienas teisėjas turi būti kurio nors skyriaus narys. Skyrių sudėtis turi būti subalansuota geografiniu ir lyčių požiūriu ir atspindėti skirtingas Susitariančiųjų Šalių teisės sistemas.

3. Kai teisėjas nustoja būti Teismo nariu anksčiau, nei baigiasi laikas, kuriam skyrius buvo sudarytas, jo vietą skyriuje užima jo, kaip Teismo teisėjo, teisių perėmėjas.

4. Išimties tvarka, jeigu to reikalauja aplinkybės, Teismo pirmininkas gali keisti skyrių sudėtį.

5. Pirmininko siūlymu plenarinis Teismas gali įsteigti papildomą skyrių.

26 taisyklė²¹ – Kolegijų sudarymas

1. Konvencijos 26 straipsnio 1 dalyje numatytos septynių teisėjų kolegijos Teismui pateiktoms byloms nagrinėti sudaromos tokia tvarka.

²¹ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d., ir 2013 m. gegužės 6 d. padarytais pakeitimais.

a) Atsižvelgiant į šios taisyklės 2 dalį ir 28 taisyklės 4 dalies paskutinį sakinį, į kolegijos sudėtį visada įeina skyriaus pirmininkas ir teisėjas, išrinktas nuo byloje dalyvaujančios Susitariančiosios Šalies. Jeigu pastarasis nėra skyriaus, kuriam pagal 51 arba 52 taisyklę buvo perduota peticija, narys, šis teisėjas dalyvauja kaip kolegijos *ex officio* narys, vadovaujantis Konvencijos 26 straipsnio 4 dalimi. Jeigu teisėjas negali arba atsisako dalyvauti posėdyje, taikoma 29 taisyklė.

b) Kitus kolegijos narius rotacijos principu iš atitinkamo skyriaus narių skiria skyriaus pirmininkas.

c) Negavę tokio paskyrimo, skyriaus nariai dalyvauja bylos nagrinėjime kaip pakaitiniai teisėjai.

2. Kolegijos pirmininkas gali atleisti teisėją, išrinktą nuo byloje dalyvaujančios šalies, arba, jeigu tinkama, kitą išrinktą teisėją arba *ad hoc* teisėją, paskirtą pagal 29 ir 30 taisykles, nuo dalyvavimo posėdžiuose, skirtuose parengiamiesiems ar procesiniams klausimams. Tokiuose posėdžiuose dalyvauja pirmasis pakaitinis teisėjas.

3. Teisėjai, kurie dalyvauja bylos svarstyme iš esmės, dalyvauja jos nagrinėjime net ir pasibaigus jų kadencijai.

27 taisyklė²² – Komitetai

1. Iš trijų vieno skyriaus teisėjų sudaryti komitetai steigiami pagal Konvencijos 26 straipsnio 1 dalį. Steigiamų komitetų skaičių nustato Teismo pirmininkas po konsultacijų su skyrių pirmininkais.

2. Komitetai sudaromi 12 mėnesių laikotarpiui rotacijos principu iš kiekvieno skyriaus narių, išskyrus skyriaus pirmininką.

3. Į komitetą neįeinantiems skyriaus teisėjams, įskaitant skyriaus pirmininką, gali būti pavesta dalyvauti komiteto posėdžiuose. Jiems taip pat gali būti pavesta pavaduoti tuos narius, kurie negali dalyvauti posėdyje.

4. Kiekvieno komiteto pirmininkas yra narys, skyriuje turintis vyresniškumą.

27A taisyklė²³ – Vieno teisėjo sudėties Teismas

1. Vieno teisėjo sudėties Teismas sudaromas pagal Konvencijos 26 straipsnio 1 dalį. Teismo pirmininkas po konsultacijų su biuru priima sprendimą dėl teisėjų, kurie sudarys vieno teisėjo sudėties Teismą, skaičiaus ir paskiria juos vienai ar kelioms Susitariančiosioms Šalims.

2. Šie teisėjai taip pat gali sudaryti vieno teisėjo sudėties Teismą:

a) skyrių pirmininkai, kai jie vykdo savo funkcijas pagal 54 taisyklės 2 dalies b punktą ir 3 dalį;

b) skyrių pirmininkų pavaduotojai, kurie skiriami spręsti prašymus dėl laikinųjų apsaugos priemonių pagal 39 taisyklės 5 dalį.

3. Vadovaujantis Konvencijos 26 straipsnio 3 dalimi, teisėjas, kaip vieno teisėjo sudėties Teismas, negali nagrinėti peticijos, pateiktos prieš Susitariančiąją Šalį, nuo kurios jis buvo išrinktas. Taip pat teisėjas, kaip vieno teisėjo sudėties Teismas, negali nagrinėti peticijos, pateiktos prieš Susitariančiąją Šalį, kurios pilietis jis yra.

²² Su Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. ir 2009 m. lapkričio 16 d. padarytais pakeitimais.

²³ Teismas įterpė 2006 m. lapkričio 13 d. ir pakeitė 2013 m. sausio 14 d., 2019 m. rugsėjo 9 d. ir 2024 m. vasario 23 d.

4. Teisėjai į vieno teisėjo sudėties Teismą skiriami 12 mėnesių laikotarpiui. Vieno teisėjo sudėties Teismo teisėjai ir toliau vykdo savo pareigas skyriuose, kurių nariai jie yra, pagal 25 taisyklės 2 dalį.

5. Vadovaujantis Konvencijos 24 straipsnio 2 dalimi, vieno teisėjo sudėties Teismui sprendžiant bylas padeda pranešėjai ne teisėjai.

28 taisyklė²⁴ – Negalėjimas dalyvauti posėdyje ir nusišalinimas

1. Teisėjas privalo nagrinėti visas jam ar jai paskirtas bylas, išskyrus atvejus, kai dėl 2 dalyje nurodytų priežasčių jis ar ji negali dalyvauti bylos nagrinėjime.

2. Teisėjas negali dalyvauti jokios bylos nagrinėjime, jeigu:

a) jis ar ji yra šia byla asmeniškai suinteresuotas (-a), įskaitant santuokinius, tėvų ar kitus artimų šeimos narių santykius, turi asmeninių, profesinių ar pavaldumo santykių su kuria nors bylos šalimi;

b) jis ar ji anksčiau dalyvavo byloje kaip Vyriausybės atstovas, advokatas ar konsultantas, asmuo, suinteresuotas bylos baigtimi, arba kaip kito nacionalinio ar tarptautinio teismo arba tyrimo komisijos narys, arba užėmė kitas atitinkamas pareigas;

c) jis ar ji yra *ad hoc* teisėjas arba anksčiau išrinktas teisėjas, ir toliau dalyvaujantis posėdžiuose pagal 26 taisyklės 3 dalį, užsiima kokia nors politine ar administracine, ar profesine veikla, nesuderinama su jo ar jos nepriklausomumu ar nešališkumu;

d) jis ar ji yra viešai raštu pareiškęs (-usi) savo nuomonę ryšio priemonėse, viešais veiksmais ar kitais būdais, objektyviai galinčiais turėti neigiamos įtakos teisėjo nešališkumui;

e) jo ar jos nepriklausomumu ar nešališkumu galima teisėtai suabejoti dėl kokių nors kitų priežasčių.

3. Teisėjas, kuris mano, kad dėl kurios nors iš 2 dalyje išvardytų priežasčių negali dalyvauti nagrinėjant bylą, kurioje jam pavesta dalyvauti, turi kuo greičiau, jei byla priskirta komitetui ar kolegijai, apie tai pranešti skyriaus pirmininkui, kuris priims sprendimą, ar atitinkamam teisėjui turėtų būti leidžiama nedalyvauti posėdyje. Jeigu atitinkamam teisėjui ar pirmininkui kyla abejonių dėl šios taisyklės 2 dalyje nurodytų pagrindų buvimo, sprendimą šiuo klausimu priima kolegija. Išklausiusi atitinkamo teisėjo nuomonę, kolegija svarsto šį klausimą ir balsuoja teisėjui nedalyvaujant. Kolegijai svarstant minėtą klausimą ir dėl jo balsuojant, tokį teisėją pakeičia kolegijos pirmasis pakaitinis teisėjas. Ta pati tvarka taikoma, jeigu posėdyje dalyvauja nuo atitinkamos Susitariančiosios Šalies paskirtas teisėjas pagal 29 ir 30 taisykles.

4. Tik bylos šalys gali prašyti jų byloje paskirto teisėjo nusišalinimo dėl šios taisyklės 2 dalyje išvardytų priežasčių. Šis prašymas turi būti tinkamai motyvuotas ir, atitinkamai šaliai apie tokias priežastis sužinojus, kuo greičiau pateiktas. Sprendimą priima kolegija, vadovaudamasi šios taisyklės 3 dalyje nurodyta tvarka. Šalys informuojamos apie tai, ar jų prašymas patenkintas.

5. Pirmesnės nuostatos *mutatis mutandis* taikomos Didžiosios kolegijos nagrinėjamose bylose ir Teismo pirmininko įgaliojimu pagal Konvencijos 27 straipsnį vieno teisėjo sudėtimi veikiantiems teisėjams ir pagal Teismo reglamento 39 taisyklę budinčio teisėjo pareigas einantiems teisėjams.

²⁴ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. lapkričio 13 d., 2013 m. gegužės 6 d. ir 2023 m. gruodžio 15 d. padarytais pakeitimais.

29 taisyklė²⁵ – *Ad hoc* teisėjai

1. a) Jeigu nuo Susitariančiosios Šalies išrinktas teisėjas negali ar atsisako dalyvauti kolegijos posėdyje, ar yra atleidžiamas nuo dalyvavimo jame, arba tokio teisėjo nėra, kolegijos pirmininkas skiria *ad hoc* teisėją, kuris gali dalyvauti bylos svarstyme pagal 28 taisyklę, šis teisėjas skiriamas iš sąrašo, iš anksto pateikto Susitariančiosios Šalies, kuriame yra trijų–penkių asmenų vardai ir pavardės, kuriuos Susitariančioji Šalis paskyrė tinkamais būti *ad hoc* teisėjais ir atitinkančiais sąlygas, nurodytas šios taisyklės 1 dalies c punkte, ketverių metų laikotarpiui, kuris gali būti atnaujintas.

Šiame sąrašė turi būti abiejų lyčių asmenys ir taip pat turi būti nurodytos asmenų, kurių vardai ir pavardės yra sąrašė, biografijos detalės. Asmenys, kurių vardai ir pavardės yra sąrašė, negali atstovauti jokiai šaliai ar trečiajai šaliai Teisme nagrinėjamose bylose.

b) Šios taisyklės 1 dalies a punkte numatyta tvarka taikoma, jeigu tokiu būdu paskirtas asmuo negali arba atsisako dalyvauti posėdyje.

c) *Ad hoc* teisėjai privalo turėti Konvencijos 21 straipsnio 1 dalyje nustatytą kvalifikaciją ir taip pat turi būti pasiekiami ir galėti dalyvauti posėdžiuose, kaip tai numatyta šios taisyklės 5 dalyje. Paskyrimo metu *ad hoc* teisėjai jokia apimtimi neatstovauja jokiai šaliai ar trečiajai šaliai Teisme nagrinėjamose bylose.

2. Kolegijos pirmininkas gali skirti kitą išrinktą teisėją posėdžiauti kaip *ad hoc* teisėją:

a) jeigu tuo metu, kai valstybei apie peticiją pranešama pagal 54 taisyklės 2 dalies b punktą, susijusi Susitariančioji Šalis nėra Teismo kancleriui pateikusi šios taisyklės 1 dalies a punkte numatyto sąrašo, arba

b) kolegijos pirmininkas nustato, kad mažiau nei trys asmenys sąrašė atitinka šios taisyklės 1 dalies c punkte numatytas sąlygas.

3. Kolegijos pirmininkas gali nuspręsti neskirti *ad hoc* teisėjo pagal šios taisyklės 1 dalies a punktą arba 2 dalį tol, kol apie peticiją pranešama Susitariančiajai Šaliai pagal 54 taisyklės 2 dalies b punktą. Kol laukiama kolegijos pirmininko sprendimo, posėdžiauja pirmasis pakaitinis teisėjas.

4. Pirmojo po *ad hoc* teisėjo paskyrimo bylai nagrinėti skirto posėdžio pradžioje jis prisiekia arba iškilmingai pareiškia pagal 3 taisyklę. Šis veiksmas turi būti protokoluojamas.

5. *Ad hoc* teisėjai turi būti pasiekiami Teismui ir pagal 26 taisyklės 2 dalį dalyvauti kolegijos posėdžiuose.

6. Šios taisyklės nuostatos taikomos *mutatis mutandis* procesui Didžiojoje kolegijoje, kai svarstomas prašymas pateikti konsultacinę išvadą pagal Konvencijos Šešioliktojo protokolo 1 straipsnį, taip pat procesui Didžiojoje kolegijoje, sudarytoje komisijos priimtiems prašymams svarstyti.

30 taisyklė²⁶ – Bendras interesas

1. Jei dvi ar daugiau Susitariančiųjų Šalių pareiškėjų ar atsakovių byloje turi bendrą interesą, kolegijos pirmininkas gali pasiūlyti joms susitarti dėl vieno teisėjo, išrinkto nuo vienos Susitariančiosios Šalies, paskyrimo bendrų interesų teisėju, kuriam bus pavesta dalyvauti posėdyje *ex officio*. Jeigu šalys negali susitarti, pirmininkas išrenka bendrų interesų teisėją burtų keliu iš šių šalių pasiūlytų teisėjų.

²⁵ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d., 2006 m. lapkričio 13 d., 2010 m. kovo 29 d., 2013 m. gegužės 13 d., 2016 m. rugsėjo 19 d., 2018 m. balandžio 16 d. ir 2019 m. birželio 3 d. padarytais pakeitimais.

²⁶ Su Teismo 2003 m. liepos 7 d. padarytais pakeitimais.

2. Kolegijos pirmininkas gali nuspręsti nesiūlyti atitinkamoms Susitariančiosioms Šalims paskirti šios taisyklės 1 dalyje nurodyto teisėjo, kol bus pranešta apie peticiją pagal 54 taisyklės 2 dalį.

3. Jei atsiranda nesutarimų dėl bendro intereso buvimo ar kitų su tuo susijusių klausimų, sprendimą priima kolegija, jeigu reikia, gavusi rašytinius atitinkamų Susitariančiųjų Šalių argumentus.

II dalis – Procedūra

I skyrius – Bendrosios nuostatos

31 taisyklė – Tam tikrų nukrypimų galimybė

Šios dalies nuostatos nedraudžia Teismui nagrinėjant tam tikrą bylą ir po konsultacijų su šalimis, kai to reikia, nuo jų nukrypti.

32 taisyklė – Praktiniai nurodymai

Teismo pirmininkas gali išleisti praktinius nurodymus, ypač dėl tokių klausimų kaip dalyvavimas bylos nagrinėjime ir procesinių ir kitų dokumentų pateikimas.

33 taisyklė²⁷ – Dokumentų viešumas

1. Visi su peticija susiję šalių ar trečiųjų šalių dokumentai, perduoti kanceliarijai, išskyrus: a) dokumentus, susijusius su derybomis dėl taikių susitarimų, kaip tai numatyta 62 taisyklėje, arba b) dokumentus, kurie pateikiami nagrinėjant bylą pagal 44F taisyklę, yra viešai prieinami kanclerio nustatyta tvarka, išskyrus tuos atvejus, kai dėl šios taisyklės 2 dalyje nurodytų priežasčių kolegijos pirmininkas savo iniciatyva arba šalies ar bet kurio kito suinteresuoto asmens prašymu nusprendžia kitaip.

2. Vieša prieiga prie dokumento ar jo dalies gali būti apribota moralės, viešosios tvarkos ar valstybės saugumo demokratinėje visuomenėje sumetimais, kai to reikia dėl nepilnamečių ar bylos šalių, ar bet kurio susijusio asmens privataus gyvenimo apsaugos, arba tiek, kiek, kolegijos pirmininko nuomone, tai yra būtina dėl ypatingų aplinkybių, dėl kurių viešumas pakenktų teisingumo interesams.

3. Bet kuris prašymas dėl konfidencialumo, pateiktas pagal šios taisyklės 1 dalį, turi būti motyvuotas ir jame turi būti nurodyta, ar viešai turi būti neprieinamas visas dokumentas, ar jo dalis.

34 taisyklė²⁸ – Kalbų vartojimas

1. Oficialios Teismo kalbos yra anglų ir prancūzų.

2. Kol Susitariančioji Šalis nėra gavusi pranešimo apie peticiją pagal šį Reglamentą, visi su pateiktomis pagal Konvencijos 34 straipsnį peticijomis susiję susirašinėjimai su pareiškėjais ar jų atstovais vyksta ir jų žodiniai bei rašytiniai argumentai teikiami viena iš Susitariančiųjų Šalių oficialių kalbų, jeigu nėra vartojama viena iš oficialių Teismo kalbų. Jeigu Susitariančiajai Šaliai yra pranešta apie peticiją pagal šį Reglamentą, peticija ir visi su ja susiję dokumentai perduodami šiai Šaliai ta kalba, kuria pareiškėjas kanceliarijai pateikė peticiją ir bet kokius kitus su ja susijusius dokumentus.

3. a) Visi susirašinėjimai su pareiškėjais ar jų atstovais vyksta ir jų žodiniai bei rašytiniai argumentai dėl bylos nagrinėjimo arba po to, kai Susitariančiajai Šaliai pranešama apie peticiją, teikiami viena iš Teismo oficialių kalbų, nebent kolegijos pirmininkas leidžia ir toliau vartoti Susitariančiosios Šalies oficialią kalbą.

²⁷ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d., 2003 m. liepos 7 d., 2005 m. liepos 4 d., 2006 m. lapkričio 13 d., 2007 m. gegužės 14 d., 2019 m. lapkričio 4 d. ir 2023 m. rugsėjo 25 d. padarytais pakeitimais.

²⁸ Su Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. ir 2016 m. rugsėjo 19 d. padarytais pakeitimais.

b) Jeigu toks leidimas duotas, kancleris imasi reikiamų priemonių, kad užtikrintų žodinių ir rašytinių pareiškėjo argumentų ar jų dalies vertimą į anglų ar prancūzų kalbą, jeigu kolegijos pirmininkas mano, kad to reikia tinkamam teisminiam procesui.

c) Išimtiniais atvejais kolegijos pirmininkas gali leisti vartoti valstybinę kalbą, jei pareiškėjas sutinka padengti visas ar dalį susijusių išlaidų.

d) Jeigu kolegijos pirmininkas nenusprendžia kitaip, bet kokie sprendimai, priimti pagal paminėtas šio punkto nuostatas, lieka galioti visose vėlesnėse teismo bylos nagrinėjimo stadijose, įskaitant prašymus dėl bylos perdavimo Didžiajai kolegijai ir prašymus dėl sprendimo aiškinimo ar peržiūrėjimo pagal 73, 79 ir 80 taisykles.

4. a) Visi susirašinėjimai su Susitariančiąja Šalimi ir Susitariančiosios Šalies, kuri yra proceso šalis, žodiniai ir rašytiniai argumentai turi būti pateikiami viena iš oficialių Teismo kalbų. Kolegijos pirmininkas gali leisti atitinkamai Susitariančiai Šaliai pateikti žodinius ir rašytinius argumentus viena iš savo oficialių kalbų.

b) Jeigu toks leidimas duotas, prašančioji Šalis atsako:

i) už savo rašytinių argumentų vertimo į vieną iš oficialių Teismo kalbų pateikimą per kolegijos pirmininko nustatytą terminą. Jeigu šalis nepateikia vertimo per nustatytą terminą, kancleris gali imtis priemonių, kad toks vertimas būtų atliktas prašančiosios Šalies sąskaita;

ii) už žodinių argumentų vertimo į anglų ar prancūzų kalbą išlaidas. Už vertimo užtikrinimą atsakingas kancleris.

c) Kolegijos pirmininkas gali nurodyti byloje dalyvaujančiai Susitariančiai Šaliai per nurodytą terminą pateikti visų ar tam tikrų šalies rašytinių argumentų priedų ar kitų atitinkamų dokumentų, ar jų išrašų vertimą arba santrauką anglų ar prancūzų kalba.

d) Pirmiau išvardyti šios dalies punktai *mutatis mutandis* galioja trečiosios šalies dalyvavimui pagal 44 taisyklę ir trečiosios šalies neoficialios kalbos vartojimui.

5. Kolegijos pirmininkas gali pasiūlyti, kad Susitariančioji Šalis atsakovė išverstų savo rašytinius argumentus į savo oficialią kalbą ar pateiktų juos savo oficialia kalba, kad pareiškėjui būtų lengviau tuos argumentus suprasti.

6. Bet kuris liudytojas, ekspertas ar kitas Teisme dalyvaujantis asmuo gali kalbėti savo kalba, jeigu jis ar ji pakankamai gerai nemoka vienos iš dviejų oficialių kalbų. Tokiu atveju kancleris imasi reikiamų priemonių, kad užtikrintų vertimą žodžiu ar raštu.

7. Kiek tai susiję su prašymu pateikti konsultacinę išvadą pagal Konvencijos Šešioliktojo protokolo, prašantysis teismas ar tribunolas gali prašymą pateikti nacionaline oficialia kalba, kuri buvo vartota nacionaliniame teismo procese, kaip tai numatyta 92 taisyklėje. Kai ta kalba nėra oficiali Teismo kalba, per Teismo pirmininko nustatytą laikotarpį turi būti pateiktas prašymo vertimas į anglų ar prancūzų kalbą.

35 taisyklė – Susitariančiųjų Šalių atstovavimas

Susitariančiosioms Šalims atstovauja atstovai, kuriems gali talkinti advokatai ar patarėjai.

36 taisyklė²⁹ – Pareiškėjų atstovavimas

1. Fiziniai asmenys, nevyriausybinių organizacijų ar asmenų grupės iš pradžių gali pateikti peticijas pagal Konvencijos 34 straipsnį savarankiškai arba per atstovus.

2. Kai Susitariančiai Šaliai atsakovei pagal 54 taisyklės 2 dalies b punktą perduodama peticija, pareiškėjas turi būti atstovaujamas pagal šios taisyklės 4 dalį, nebent kolegijos pirmininkas nusprendžia kitaip.

3. Pareiškėjui taip turi būti atstovaujama bet kuriame kolegijos posėdyje, išskyrus atvejus, kai kolegijos pirmininkas išimties tvarka leidžia pareiškėjui pačiam pristatyti savo bylą. Tokiu atveju, jei reikia, pareiškėjui gali padėti advokatas ar kitas patvirtintas atstovas.

4. a) Atstovu, veikiančiu pareiškėjo vardu pagal šios taisyklės 2 ir 3 dalis, gali būti advokatas, galintis užsiimti advokato praktika bet kurioje Susitariančiojoje Šalyje ir nuolat vienoje iš jų gyvenantis, ar bet kuris kitas kolegijos pirmininko patvirtintas asmuo.

b) Jeigu šalies atstovas pateikia užgauius, nerimtus, piktavališkus, klaidinančius ar nepagrįstai ištėtus argumentus, kolegijos pirmininkas gali atsisakyti priimti visus argumentus ar jų dalį arba duoti bet kokią kitą nurodymą, kuris jam atrodys tinkamas, nepažeidžiant Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies.

c) Išimtiniais atvejais ir bet kurioje bylos nagrinėjimo stadijoje kolegijos pirmininkas, jei jis ar ji mano, kad tai būtina dėl aplinkybių arba advokato ar kito pagal pirmiau nurodyto šios dalies a punkto nuostatas paskirto asmens elgesio, gali nurodyti, kad pastarasis daugiau nebegali atstovauti pareiškėjui ar jam padėti ir kad pareiškėjas turėtų susirasti kitą atstavą. Prieš priimant tokį nurodymą, atstavui turi būti suteikta galimybė pateikti komentarus.

5. a) Advokatas ar kitas patvirtintas atstovas, arba pats pareiškėjas, siekiantis pats pristatyti savo bylą, privalo pakankamai gerai suprasti vieną iš oficialių Teismo kalbų net ir tuo atveju, kai suteikiamas leidimas, numatytas toliau pateiktame šios dalies punkte.

b) Jeigu jis ar ji nepakankamai gerai moka vieną iš oficialių Teismo kalbų, kolegijos pirmininkas pagal 34 taisyklės 3 dalį gali leisti vartoti vieną iš Susitariančiųjų Šalių oficialių kalbų.

37 taisyklė³⁰ – Pareiškimai, pranešimai ir šaukimai į teismą

1. Laikoma, kad šalių atstovams ar advokatams adresuoti pareiškimai ir pranešimai yra adresuoti šalims.

2. Jeigu Teismas mano, kad, siunčiant bet kokią pareiškimą, pranešimą ar šaukimą į Teismą ne šalių atstovams ar advokatams, o kitiems asmenims, reikia tos Šalies, kurios teritorijoje turi būti perduotas toks pareiškimas, pranešimas ar šaukimas į Teismą, Vyriausybės pagalbos, Teismo pirmininkas tiesiogiai kreipiasi į tą Vyriausybę tam, kad tokią pagalbą gautų.

38 taisyklė – Rašytiniai procesiniai dokumentai

1. Pagal šį Reglamentą negalima pateikti jokių rašytinių pastabų ar kitų dokumentų po laikotarpio, nustatyto kolegijos pirmininko ar teisėjo pranešėjo, pabaigos. Rašytinės pastabos ar kiti dokumentai, pateikti pasibaigus tam terminui ar nepaisant praktinių nurodymų, išleistų pagal 32 taisyklę, negali būti įtraukiami į bylą, nebent kolegijos pirmininkas nusprendžia kitaip.

²⁹ Su Teismo 2003 m. liepos 7 d. ir 2022 m. vasario 7 d. padarytais pakeitimais.

³⁰ Su Teismo 2003 m. liepos 7 d. padarytais pakeitimais.

2. Sprendžiant, ar buvo laikomasi šios taisyklės 1 dalyje nurodytų terminų, data nustatoma pagal siunčiamų dokumentų registravimo pašte datą arba, jeigu jos nėra, pagal faktinę gavimo kanceliarijoje datą.

38A taisyklė³¹ – Procesinių klausimų nagrinėjimas

Procesiniai klausimai, dėl kurių turi būti priimtas kolegijos sprendimas, svarstomi tuo pačiu metu kaip nagrinėjama byla, nebent kolegijos pirmininkas nusprendžia kitaip.

39 taisyklė³² – Laikinosios apsaugos priemonės

1. Išimtiniais atvejais Teismas šalies ar kito suinteresuoto asmens prašymu arba savo iniciatyva gali nurodyti šalims laikinąją apsaugos priemonę, kuri, jo nuomone, turėtų būti pritaikyta. Šios priemonės, taikytinos iškilus neišvengiamai grėsmei, kad Konvencijoje numatyta teisei bus padaryta nepataisoma žala, kurios dėl jos pobūdžio nebūtų galima atlyginti, atkurti ar tinkamai kompensuoti, gali būti taikomos, jei tai būtina šalių interesų apsaugai arba tinkamai proceso eigai užtikrinti.

2. Teismo įgaliojimus priimti sprendimus dėl prašymų taikyti laikinąsias apsaugos priemones vykdo budintys teisėjai, paskirti pagal šios taisyklės 5 dalį, arba prireikus skyriaus pirmininkas, kolegija, Didžiosios kolegijos pirmininkas, Didžioji kolegija arba Teismo pirmininkas.

3. Kai būtina, apie konkrečioje byloje priimtą priemonę gali būti nedelsiant pranešama Ministrų Komitetui.

4. Budintis teisėjas, paskirtas pagal šios taisyklės 5 dalį, arba prireikus skyriaus pirmininkas, kolegija, Didžiosios kolegijos pirmininkas, Didžioji kolegija arba Teismo pirmininkas gali prašyti šalis pateikti informaciją dėl bet kurio su pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės įgyvendinimu susijusio klausimo.

5. Teismo pirmininkas budinčiais teisėjais, kurie priimtų sprendimus dėl prašymų taikyti laikinąsias apsaugos priemones, skiria skyrių pirmininkų pavaduotojus.

40 taisyklė – Skubus pranešimas apie peticiją

Neatidėliotinu atveju kancleris kolegijos pirmininko leidimu, neužkirsdamas kelio jokiems kitiems procesiniams veiksams ir naudodamasis visomis turimomis priemonėmis, gali informuoti su peticija susijusią Susitariančiąją Šalį apie tai, kad peticija buvo pateikta, ir trumpai aprašyti jos turinį.

41 taisyklė³³ – Bylų nagrinėjimo eiliškumas

Nustatydamas bylų nagrinėjimo eiliškumą, Teismas atsižvelgia į klausimų, keliamų pagal Teismo nustatytus kriterijus, svarbą ir skubą. Tačiau kolegija arba jos pirmininkas gali nuspręsti nukrypti nuo šių kriterijų, kad suteiktų pirmenybę tam tikrai peticijai.

³¹ Teismas įterpė 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d.

³² Su Teismo 2005 m. liepos 4 d., 2012 m. sausio 16 d., 2013 m. sausio 14 d. ir 2024 m. vasario 23 d. padarytais pakeitimais.

³³ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d. ir 2009 m. birželio 29 d. padarytais pakeitimais.

42 taisyklė – Peticijų sujungimas ir bendras nagrinėjimas (buvusi 43 taisyklė)

1. Kolegija savo iniciatyva arba šalių prašymu gali sujungti dvi ar daugiau peticijų.
2. Pasitaręs su šalimis, kolegijos pirmininkas gali nurodyti, kad vienos kolegijos žinion perduotos peticijos būtų nagrinėjamos vienu metu, nepažeidžiant kolegijos sprendimo dėl peticijų sujungimo.

43 taisyklė³⁴ – Peticijų išbraukimas iš bylų sąrašo ir grąžinimas į jį (buvusi 44 taisyklė)

1. Teismas gali bet kurioje bylos nagrinėjimo stadijoje nuspręsti išbraukti peticiją iš Teisme nagrinėjamų bylų sąrašo pagal Konvencijos 37 straipsnį.
2. Jeigu Susitariančioji Šalis pareiškėja praneša kancleriui, kad ji neketina tęsti bylos nagrinėjimo, kolegija pagal Konvencijos 37 straipsnį gali išbraukti peticiją iš Teisme nagrinėjamų bylų sąrašo, jeigu kita byloje dalyvaujanti Susitariančioji Šalis ar Šalys sutinka su tokiu bylos nutraukimu.
3. Jeigu pasiekiamas taikus susitarimas pagal Konvencijos 39 straipsnį, peticija išbraukiama iš Teismo bylų sąrašo priimant nutarimą. Vadovaujantis Konvencijos 39 straipsnio 4 dalimi, toks nutarimas perduodamas Ministrų Komitetui, kad šis prižiūrėtų nutarime nustatytų takaus susitarimo sąlygų vykdymą. Kitais Konvencijos 37 straipsnyje numatytais atvejais peticija iš bylų sąrašo išbraukiama priimant sprendimą, jei ji buvo paskelbta priimtina, arba priimant nutarimą, jei ji buvo paskelbta nepriimtina. Kai peticija išbraukiama iš sąrašo priimant sprendimą, kolegijos pirmininkas privalo, kai toks sprendimas tampa galutinis, perduoti jį Ministrų Komitetui, kad šis pagal Konvencijos 46 straipsnio 2 dalį galėtų prižiūrėti bet kokių įsipareigojimų, kurie galėjo būti susiję su bylos nutraukimu ar šio klausimo išsprendimu, vykdymą.
4. Jeigu peticija buvo išbraukta iš bylų sąrašo pagal Konvencijos 37 straipsnį, bylinėjimosi išlaidų klausimą sprendžia Teismas. Jeigu nutarime dėl peticijos, kuri buvo paskelbta nepriimtina, išbraukimo iš bylų sąrašo yra numatytas bylinėjimosi išlaidų apmokėjimas, kolegijos pirmininkas šį sprendimą perduoda Ministrų Komitetui.
5. Kai peticija buvo išbraukta iš bylų sąrašo pagal Konvencijos 37 straipsnį, Teismas gali ją grąžinti į sąrašą, jeigu nusprendžia, kad tai pateisina ypatingos aplinkybės.

44 taisyklė³⁵ – Trečiosios šalies dalyvavimas

1. a) Kai apie pateiktą pagal Konvencijos 33 ar 34 straipsnį peticiją pranešama Susitariančiajai Šaliai atsakovei pagal 51 taisyklės 1 dalį ar 52 taisyklės 2 dalies b punktą, peticijos kopiją kancleris tuo pačiu metu perduoda bet kuriai kitai Susitariančiajai Šaliai, kurios pilietis yra pareiškėjas byloje. Kancleris taip pat praneša bet kuriai tokiai Susitariančiajai Šaliai apie nutarimą dėl žodinio bylos nagrinėjimo.

³⁴ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d., 2003 m. liepos 7 d., 2006 m. lapkričio 13 d. ir 2012 m. balandžio 2 d. padarytais pakeitimais.

³⁵ Su Teismo 2003 m. liepos 7 d., 2006 m. lapkričio 13 d., 2016 m. rugsėjo 19 d., 2022 m. birželio 3 d. ir 2023 m. kovo 3 d. padarytais pakeitimais.

b) Jeigu Susitariančioji Šalis siekia pasinaudoti savo teise pateikti rašytinius komentarus arba dalyvauti posėdyje pagal Konvencijos 36 straipsnio 1 dalį, ji turi apie tai kancleriui pranešti raštu ne vėliau kaip per 12 savaičių nuo pirmiau einančiame punkte nurodyto perdavimo ar pranešimo. Išimtiniais atvejais kolegijos pirmininkas gali nustatyti kitą terminą.

2. Jeigu Europos Tarybos žmogaus teisių komisaras siekia pasinaudoti savo teise pateikti rašytinius komentarus pagal Konvencijos 36 straipsnio 3 dalį, jis arba ji apie tai raštu praneša kancleriui ne vėliau kaip per 12 savaičių nuo to momento, kai Teismo praktikos duomenų bazėje HUDOC paskelbiama informacija, kad atsakovei Susitariančiajai Šaliai pranešta apie peticiją. Jeigu Europos Tarybos žmogaus teisių komisaras siekia pasinaudoti Konvencijos 36 straipsnio 3 dalyje numatyta teise dalyvauti kolegijos posėdyje, jis ar ji apie tai raštu praneša kancleriui ne vėliau kaip per keturias savaites nuo pranešimo apie kolegijos sprendimą surengti viešą posėdį paskelbimo Teismo interneto svetainėje. Kitus terminus kolegijos pirmininkas gali nustatyti išimtiniais atvejais.

3. a) Jeigu Susitariančiajai Šaliai atsakovei pranešama apie peticiją pagal 51 taisyklės 1 dalį arba 54 taisyklės 2 dalies b punktą, kolegijos pirmininkas gali, siekdamas, kad teisingumas būtų tinkamai įgyvendintas, kaip tai nurodyta Konvencijos 36 straipsnio 2 dalyje, pakviesti bet kurią su byla nesusijusią Susitariančiąją Šalį arba bet kokį kitą suinteresuotą asmenį, kuris nėra pareiškėjas, arba leisti jiems pateikti rašytinius komentarus ar išimtiniais atvejais dalyvauti posėdyje.

b) Tokie prašymai dėl leidimo dalyvauti turi būti tinkamai argumentuoti ir pateikti raštu viena iš oficialių kalbų, kaip tai numatyta 34 taisyklės 4 dalyje. Prašymai dėl leidimo pateikti rašytinius komentarus turi būti pateikti ne vėliau kaip per 12 savaičių nuo to momento, kai Teismo praktikos duomenų bazėje HUDOC paskelbiama informacija, kad atsakovei Susitariančiajai Šaliai pranešta apie peticiją. Prašymai dėl leidimo dalyvauti posėdyje kolegijoje turi būti pateikti ne vėliau kaip per 4 savaites nuo to momento, kai Teismo interneto svetainėje paskelbiama informacija apie kolegijos sprendimą surengti žodinį posėdį. Išimtiniais atvejais kolegijos pirmininkas gali nustatyti kitus terminus.

4. a) Bylose, kurias nagrinėja Didžioji kolegija, ankstesnėse dalyse nurodyti terminai skaičiuojami nuo to momento, kai Teismo interneto svetainėje paskelbiama informacija apie kolegijos sprendimą perleisti jurisdikciją Didžiajai kolegijai pagal 72 taisyklės 1 dalį arba apie Didžiosios kolegijos komisijos sprendimą priimti šalies prašymą perduoti bylą Didžiajai kolegijai pagal 73 taisyklės 2 dalį.

b) Kolegijos pirmininkas gali išimtiniais atvejais pratęsti šioje taisyklėje nustatytus terminus, jeigu įrodoma, kad tam yra pateisinamų priežasčių.

5. Šios taisyklės 3 dalies a punkte nurodytam kvietimui ar leidimui taikomos kolegijos pirmininko nustatytos sąlygos, įskaitant terminus. Jeigu tokių sąlygų nesilaikoma, pirmininkas gali nuspręsti neįtraukti komentarų į bylos medžiagą arba apriboti dalyvavimą byloje taip, kaip pirmininkui atrodys tinkama.

6. Pagal šią taisyklę teikiami rašytiniai komentarai parengiami viena iš 34 taisyklės 4 dalyje nurodytų oficialių kalbų. Kancleris šiuos komentarus perduoda bylos šalims, kurios, atsižvelgiant į kolegijos pirmininko nustatytas sąlygas, įskaitant terminus, turi teisę pateikti savo rašytinį atsakymą su pastabomis arba, jeigu tinkama, pateikti atsakymą Teismo posėdyje.

7. Šios taisyklės nuostatos taikomos *mutatis mutandis* procesui Didžiojoje kolegijoje, kai siekiama pateikti konsultacines išvadas pagal Konvencijos Šešioliktojo protokolo 2 straipsnį. Teismo pirmininkas nustato terminus, kurie taikomi byloje dalyvaujančioms trečiosioms šalims.

44A taisyklė³⁶ – Pareiga bendradarbiauti su Teismu

Šalys privalo visapusiškai bendradarbiauti nagrinėjant bylą ir ypač imtis tokių veiksmų pagal savo kompetenciją, kokie Teismui atrodo būtini, siekiant tinkamai įgyvendinti teisingumą. Ši pareiga taip pat taikoma su byla nesusijusiai Susitariančiai Šaliai, jeigu toks bendradarbiavimas yra būtinas.

44B taisyklė³⁷ – Teismo nurodymų nevykdymas

Jeigu šalis nevykdo Teismo nurodymų dėl bylos nagrinėjimo eigos, kolegijos pirmininkas gali imtis bet kokių priemonių, kokios jam ar jai atrodys tinkamos.

44C taisyklė³⁸ – Neveiksmingas dalyvavimas

1. Jeigu šalys nepateikia įrodymų ar Teismo prašomos informacijos arba neatskleidžia reikiamos informacijos savo iniciatyva, arba kitoku būdu nedalyvauja veiksmingai bylos nagrinėjime, Teismas gali padaryti tokias išvadas, kokios jam atrodys tinkamos.

2. Neveiksmingas Susitariančiosios Šalies atsakovės dalyvavimas ar atsisakymas dalyvauti bylos nagrinėjime savaime nėra priežastis kolegijai nutraukti peticijos nagrinėjimą.

44D taisyklė³⁹ – Draudimas atstovauti ar teikti pagalbą Teisme

1. Teismo pirmininkas išimtiniais atvejais, kai mano, kad tai būtina dėl advokato ar pagal 36 taisyklės 4 dalies a punktą paskirto asmens elgesio, gali nurodyti, kad minėtas advokatas ar kitas asmuo nebegali šaliai atstovauti ar teikti jai pagalbą Teisme. Šis draudimas gali būti nustatytas ribotam arba neribotam laikotarpiui.

2. Šis sprendimas turi būti motyvuotas ir priimamas remiantis motyvuotu kolegijos siūlymu, suteikus atitinkamam asmeniui, atitinkamai Vyriausybei ir atitinkamai advokatų tarybai galimybę pateikti komentarus. Apie sprendimą informuojamas atitinkamas asmuo, atitinkama Vyriausybė ir atitinkama advokatų taryba.

3. Remdamasis pagrįstu asmens, kuriam pagal 1 dalį uždrausta atstovauti ar teikti pagalbą, prašymu, Teismo pirmininkas, prireikus pasikonsultavęs su 2 dalyje nurodyta kolegija, taip pat su atitinkama Vyriausybe ir atitinkama advokatų taryba, atstovavimo teises gali grąžinti. Apie šį sprendimą informuojamas atitinkamas asmuo, atitinkama Vyriausybė ir atitinkama advokatų taryba.

44E taisyklė⁴⁰ – Peticijos nepalaikymas

Vadovaujantis Konvencijos 37 straipsnio 1 dalies a punktu, jeigu Susitariančioji Šalis pareiškėja arba individualus pareiškėjas nebepalaiko peticijos, kolegija gali išbraukti peticiją iš savo bylų sąrašo pagal 43 taisyklę.

³⁶ Teismas įterpė 2004 m. gruodžio 13 d.

³⁷ Teismas įterpė 2004 m. gruodžio 13 d.

³⁸ Teismas įterpė 2004 m. gruodžio 13 d.

³⁹ Teismas įterpė 2004 m. gruodžio 13 d. ir pakeitė 2022 m. vasario 7 d.

⁴⁰ Teismas įterpė 2004 m. gruodžio 13 d.

44F taisyklė⁴¹ – Itin slapto pobūdžio dokumentams taikoma tvarka

1. a) Šioje taisyklėje sąvoka „dokumentas“ apima bet kokią fizinės ar elektroninės formos informaciją ar medžiagą, taip pat tokio dokumento dalis. Sąvokos „šalis“ ir „šalys“ reiškia:

i) bet kurią Susitariančiąją Šalį;

ii) pareiškėją (fizinį asmenį, nevyriausybinių organizacijų arba asmenų grupę), kuris pateikė peticiją pagal Konvencijos 34 straipsnį.

b) Šioje taisyklėje nuorodos į „komitetą“ reiškia vadovaujantis 44F taisyklės 4 dalimi sudarytą trijų teisėjų sudėties komitetą prašymui pagal šią taisyklę nagrinėti.

2. Jei kurioje nors proceso stadijoje šaliai arba visuomenei atskleistas dokumentas, Susitariančiosios Šalies nuomone, pakenktų jos nacionalinio saugumo interesams arba, pareiškėjo nuomone, pakenktų kokiam nors kitam ne mažiau svarbiam pareiškėjo interesui, atitinkamos šalies prašymu toks dokumentas neatskleidžiamas, o atitinkama šalis turi teisę į tai, kad klausimas būtų išspręstas pagal šią taisyklę. Nereikalaujama, kad atitinkamas dokumentas būtų pateiktas tuo metu, kai pateikiamas prašymas.

3. Ši taisyklė taip pat taikoma, jei asmuo, kurio pagal Reglamento priedo A1 taisyklę (dėl tyrimų) buvo paprašyta pateikti dokumentą, atsisakė tai padaryti arba perdavė klausimą šaliai, motyvuodamas tuo, kad atskleidimas pakenktų tos šalies interesams.

4. Šalies pagal 44F taisyklės 2 dalį pateiktas prašymas perduodamas komitetui, sudarytam iš teisėjų, kurie nėra kolegijos, atsakingos už sprendimą dėl bylos priimtumo ar esmės, nariai; komitetas gali nustatyti ir padėti įgyvendinti priemones, kurios laikomos būtinomis, kad kolegija gautų tolesniam bylos nagrinėjimui pagal 44F taisyklės 7 dalį reikalingą informaciją.

5. Jeigu, šalies nuomone, dokumento atskleidimas pakenktų jos interesams, šalis, veikdama kartu su kolegija arba komitetu ir atitinkamai su bet kuria kita šalimi bei atsižvelgdama į savo įsipareigojimus pagal Konvencijos 38 straipsnį ir 44A taisyklę, imsis visų pagrįstų priemonių siekdama, kad klausimas būtų išspręstas bendradarbiaujant ir per kuo trumpiausią laiką. Tai gali būti bet kuri arba kelios iš šių priemonių:

a) šios taisyklės 2 dalyje nurodyto prašymo pakeitimas arba patikslinimas;

b) kolegijos arba komiteto sprendimas dėl prašomo dokumento svarbos;

c) susitarimas dėl sąlygų, kuriomis galėtų būti teikiama pagalba, įskaitant, be kita ko, dokumento santraukų pateikimą ar kupiūravimą, atskleidimo apribojimų nustatymą, uždarą ar *ex parte* procesą arba kitų apsaugos priemonių taikymą;

d) susitarimas dėl praktinių ir procesinių apsaugos priemonių, susijusių su dokumento saugojimu ir susipažinimu su juo kanceliarijoje.

6. Jeigu imtasi visų pagrįstų priemonių klausimui išspręsti bendradarbiaujant ir jeigu atitinkama šalis mano, kad nėra galimybių ar sąlygų, kuriomis dokumentas galėtų būti pateiktas ar atskleistas nepažeidžiant jos interesų, ji kolegijai arba komitetui nurodo konkrečias savo nuomonės priežastis, išskyrus atvejus, kai konkretus priežasčių nurodymas pats pažeistų tuos interesus.

7. Tik tuo atveju, jei mano, kad dokumentas yra būtinas bylai išnagrinėti, kolegija gali:

⁴¹ Teismas įterpė 2023 m. rugsėjo 25 d.

a) turėdama su šalimi suderintos formos dokumentą, nukrypdamą nuo rungimosi principo ir apsiribodama tuo, kas, jos nuomone, yra griežtai būtina siekiant tinkamai įgyvendinti teisingumą, atsižvelgti į tokį dokumentą. Tokiu atveju kolegija atsižvelgia į tai, kad kita šalis neturėjo galimybės dėl to dokumento pateikti komentarų. Priimdama sprendimą arba nutarimą, kolegija tinkamai atsižvelgia į slaptą šia tvarka nagrinėjamo dokumento pobūdį;

b) kitomis aplinkybėmis kolegija gali daryti tokias išvadas, kokias mano esant tinkamas.

II skyrius – Bylos iškėlimas

45 taisyklė – Parašai

1. Bet kuri pagal Konvencijos 33 arba 34 straipsnį paduota peticija yra pateikiama raštu ir turi būti pasirašyta pareiškėjo arba pareiškėjo atstovo.
2. Jeigu peticiją paduoda nevyriausybinė organizacija arba asmenų grupė, ją turi pasirašyti šiai organizacijai ar grupei atstovauti įgalioti asmenys. Visus klausimus dėl to, ar pasirašę asmenys turėjo teisę tai daryti, sprendžia atitinkama kolegija arba komitetas.
3. Kai pareiškėjams atstovaujama pagal 36 taisyklės nuostatas, jų atstovas arba atstovai turi turėti įgaliojimą arba kitokį rašytinį įgaliojimus patvirtinantį dokumentą.

46 taisyklė⁴² – Tarpvalstybinės peticijos turinys

Bet kuri Susitariančioji Šalis ar Šalys, norinčios iškelti Teisme bylą pagal Konvencijos 33 straipsnį, pateikia kanceliarijai peticiją, kurioje turi būti:

- a) Susitariančiosios Šalies, prieš kurią paduodama peticija, pavadinimas;
 - b) faktų išdėstymas;
 - c) nurodomas (-i) tariamas (-i) Konvencijos pažeidimas (-ai) ir atitinkami argumentai;
 - d) paaiškinimai dėl Konvencijos 35 straipsnio 1 dalyje numatytų priimtumo kriterijų atitikties (panaudotos visos valstybės vidaus teisinės gynbos priemonės ir nepraleistas terminas);
 - e) peticijos tikslas ir bendri nurodymai dėl bet kokio nukentėjusios šalies arba šalių vardu pateikto reikalavimo gauti teisingą atlyginimą, kaip tai numatyta Konvencijos 41 straipsnyje;
 - f) atstovu (-ais) paskirto (-ų) asmens (-ų) vardas (-ai), pavardė (-ės) ir adresas (-ai);
- ir pridėtos:
- g) bet kurių bylai reikšmingų dokumentų kopijos, taip pat bet kuri kita įrodomoji medžiaga, ypač su peticijos dalyku susiję teismo ar kiti sprendimai (jei jie nėra viena iš oficialių Teismo kalbų, pridedamas vertimas į vieną iš šių kalbų).

47 taisyklė⁴³ – Individualios peticijos turinys

1. Kiekviena pagal Konvencijos 34 straipsnį pateikiama peticija turi būti išdėstoma kanceliarijos parengtame formuliare, nebent Teismas nusprendžia kitaip. Peticijoje turi būti pateikta informacija, kurios prašoma atitinkamose formuliario dalyse, ir turi būti nurodyta:
 - a) pareiškėjo vardas ir pavardė, gimimo data, pilietybė ir adresas ir, jei pareiškėjas yra juridinis asmuo, visas pavadinimas, įsteigimo ar registracijos data, registracijos numeris (jei yra) ir buveinės adresas;
 - b) pareiškėjui atstovaujančio asmens (jei yra) vardas ir pavardė, adresas, telefono ir fakso numeriai ir elektroninio pašto adresas;
 - c) jei pareiškėjas turi atstovą, formuliare esantis įgaliojimas turi būti pasirašytas originaliu pareiškėjo parašu ir turi būti nurodyta pasirašymo data; įgaliojimas taip pat turi būti pasirašytas originaliu atstovo parašu, patvirtinant, kad jis ar ji sutinka atstovauti pareiškėjui; Teismas gali priimti parašų kopijas ar pagal Susitariančiųjų Šalių nacionalinę teisę galiojančias kitas įgaliojimo formas, jeigu nurodomos svarbios

⁴² Su Teismo 2015 m. birželio 1 d. ir 2025 m. balandžio 28 d. padarytais pakeitimais.

⁴³ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d., 2007 m. gruodžio 11 d., 2008 m. rugsėjo 22 d., 2013 m. gegužės 6 d., 2015 m. birželio 1 d. ir spalio 5 d. ir 2024 m. sausio 18 d. padarytais pakeitimais.

priežastys, dėl kurių nesilaikoma šių reikalavimų, ir Teismui per pagrįstą terminą pateikiama Teismo įgaliojimo forma su parašų originalais;

d) Susitariančiosios Šalies ar Šalių, prieš kurias pateikta peticija, pavadinimas;

e) trumpa ir įskaitoma faktų santrauka;

f) trumpa ir įskaitoma tariamo (-ų) Konvencijos pažeidimo (-ų) ir jį (juos) pagrindžiančių argumentų santrauka;

g) trumpas ir įskaitomas paaiškinimas, patvirtinantis, kad peticija atitinka priimtumo kriterijus, numatytus Konvencijos 35 straipsnio 1 dalyje.

2. a) Visos informacijos, nurodytos 1 dalies e–g punktuose, kuri išdėstoma atitinkamose formuliario dalyse, turėtų pakakti Teismui, kad suprastų peticijos esmę ir apimtį, neieškodamas šios informacijos kituose dokumentuose.

b) Pareiškėjas gali papildomai prie formuliario pateikti detalesnę informaciją apie faktus, tariamus Konvencijos pažeidimus ir tai pagrindžiančius argumentus. Ši papildoma informacija neturėtų viršyti 20 lapų.

3.1. Peticijos formuliaras turi būti pasirašytas pareiškėjo ar jo atstovo ir prie jo turi būti pridėtos:

a) dokumentų, susijusių su skundžiamais teismo ar kitokiais sprendimais ar priemonėmis, kopijos;

b) dokumentų ir sprendimų, įrodančių, kad peticija atitinka Konvencijos 35 straipsnio 1 dalyje nurodytus priimtumo kriterijus dėl valstybės vidaus teisinės gynybos priemonių panaudojimo ir peticijos pateikimo per nustatytą terminą, kopijos;

c) prireikus dokumentų, susijusių su skundais kitoje tarptautinėje tyrimo ar ginčo sprendimo institucijoje, kopijos;

d) jei pareiškėjas yra juridinis asmuo, kaip nurodyta 47 taisyklės 1 dalies a punkte: dokumentas (-ai), patvirtinantis (-ys), kad peticiją pateikęs asmuo gali arba yra įgaliotas atstovauti pareiškėjui.

3.2. Prie peticijos pridedami dokumentai turi būti surašyti pagal datą, iš eilės sunumeruoti ir aiškiai įvardyti.

4. Pareiškėjai, kurie nepageidauja, kad jų tapatybė būtų viešai skelbiama, turi apie tai pranešti ir nurodyti priežastis, kurios paaiškintų tokią išimtį iš įprastos taisyklės dėl informacijos apie Teisme nagrinėjamą bylą viešumo. Teismas gali leisti anonimiškumą arba taikyti jį savo iniciatyva.

5.1. Jeigu nesilaikoma šios taisyklės 1 ir 3 dalyse nurodytų reikalavimų, Teismas peticijos nenagrinės, nebent:

a) pareiškėjas gali tinkamai pagrįsti, kodėl šių reikalavimų nesilaikė;

b) peticijoje prašoma taikyti laikinąsias priemones;

c) Teismas nusprendžia kitaip pats arba pareiškėjo prašymu.

5.2. Teismas bet kuriuo atveju gali paprašyti pareiškėjo per nustatytą laikotarpį pateikti reikiamą informaciją ar dokumentus tokia forma ar būdu, kurie Teismui atrodo tinkami.

6. a) Pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 dalį peticijos pateikimo data yra laikoma data, kai pareiškėjas išsiunčia šios taisyklės reikalavimus atitinkantį peticijos formuliarą Teismui. Peticijos išsiuntimo data nustatoma pagal pašto antspaudo datą.

b) Jeigu tai pagrįsta, Teismas gali nuspręsti peticijos pateikimo data laikyti kitą datą.

7. Pareiškėjai turi pranešti teismui apie bet kokį savo adreso pasikeitimą ir visas su byla susijusias aplinkybes.

III skyrius – Teisėjai pranešėjai

48 taisyklė⁴⁴ – Tarpvalstybinės bylos

1. Kai peticija pateikiama remiantis Konvencijos 33 straipsniu, šiai bylai nagrinėti sudaryta kolegija paskiria vieną arba kelis savo narius teisėju (-ais) pranešėju (-ais), kurie, gavę atitinkamų Susitariančiųjų Šalių rašytines pastabas, pateikia pranešimą dėl peticijos priimtumo.

2. Teisėjas (-ai) pranešėjas (-ai) teikia tokius pranešimus, projektus ir kitus dokumentus, kurie gali padėti kolegijai ir jos pirmininkui vykdyti savo funkcijas.

49 taisyklė⁴⁵ – Individualios peticijos

1. Jeigu pareiškėjo pateiktos medžiagos pakanka nustatyti, kad peticija yra nepriimtina arba turi būti išbraukta iš bylų sąrašo, peticiją nagrinėja vieno teisėjo sudėties Teismas, jeigu nėra ypatingų priežasčių elgtis kitaip.

2. Jeigu peticija pateikiama pagal Konvencijos 34 straipsnį ir jos nagrinėjimas kolegijoje ar komitete, šiems vykdant savo funkcijas pagal 53 taisyklės 2 dalį, atrodo pagrįstas, skyriaus, kuriam byla yra pavesta, pirmininkas paskiria teisėją pranešėją, turintį išnagrinėti peticiją.

3. Nagrinėdami peticijas, teisėjai pranešėjai:

a) gali prašyti šalių per nustatytą terminą pateikti bet kokius faktus, dokumentus ar kitą, jų nuomone, bylai reikšmingą medžiagą;

b) priklausomai nuo skyriaus pirmininko sprendimo, kad byla turi būti svarstoma kolegijoje ar komitete, gali nuspręsti, ar bylą nagrinės vieno teisėjo sudėties Teismas, ar komitetas, ar kolegija;

c) parengia pranešimus, projektus ir kitus dokumentus, kurie gali padėti kolegijai, komitetui ar atitinkamam pirmininkui vykdyti savo funkcijas.

50 taisyklė – Procesas Didžiojoje kolegijoje

Jeigu, vadovaujantis Konvencijos 30 arba 43 straipsniu, byla yra pateikiama Didžiajai kolegijai, Didžiosios kolegijos pirmininkas paskiria vieną, o nagrinėjant tarpvalstybinę bylą – vieną arba kelis teisėjus pranešėjus iš kolegijos narių.

⁴⁴ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d. padarytais pakeitimais.

⁴⁵ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d., 2005 m. liepos 4 d., 2006 m. lapkričio 13 d. ir 2007 m. gegužės 14 d. padarytais pakeitimais.

IV skyrius – Peticijų priimtino nagrinėjimas

Tarpvalstybinės bylos

51 taisyklė⁴⁶ – Peticijų perdavimas ir tolesnė procedūra

1. Kai peticija pateikiama remiantis Konvencijos 33 straipsniu, Teismo pirmininkas nedelsdamas apie tai praneša Susitariančiai Šaliai atsakovei ir perduoda peticiją vienam iš skyrių.

2. Pagal 26 taisyklės 1 dalies a punktą nuo Susitariančiosios Šalies pareiškėjos ir Susitariančiosios Šalies atsakovės išrinkti teisėjai dalyvauja kolegijos, sudarytos šiai bylai nagrinėti, posėdyje kaip jos nariai *ex officio*. 30 taisyklė taikoma, jeigu peticiją paduoda kelios Susitariančiosios Šalys arba jeigu peticijas dėl to paties tikslo padavė kelios Susitariančiosios Šalys ir jos yra nagrinėjamos kartu pagal 42 taisyklę.

3. Kai byla paskiriama skyriui, jo pirmininkas pagal 26 taisyklės 1 dalį sudaro kolegiją ir kreipiasi į Susitariančiąją Šalį atsakovę, prašydamas pateikti rašytines pastabas dėl peticijos priimtino. Gautas pastabas kancleris perduoda Susitariančiai Šaliai pareiškėjai, kuri atsakydama gali raštu pateikti savo pastabas.

4. Prieš priimdama nutarimą dėl peticijos priimtino, kolegija arba jos pirmininkas gali kreiptis į šalis su prašymu pateikti papildomas pastabas raštu.

5. Posėdis dėl peticijos priimtino sušaukiamas, jeigu taip nutaria kolegija. Kolegija tai gali padaryti savo iniciatyva arba vienos ar kelių byloje dalyvaujančių Susitariančiųjų Šalių prašymu.

6. Po konsultacijų su šalimis kolegijos pirmininkas skiria rašytinį arba, prireikus, žodinį bylos nagrinėjimą.

7. Pranešusi apie peticiją Susitariančiai Šaliai atsakovei ir pakvietusi abi Susitariančiąsias Šalis pateikti rašytines pastabas dėl peticijos pagal šią taisyklę, vadovaudamasi Konvencijos 29 straipsnio 2 dalimi, kolegija taip pat gali nuspręsti tuo pačiu metu nagrinėti priimtino ir esmę. Posėdis dėl peticijos priimtino ir esmės rengiamas, jeigu kolegija priima tokį sprendimą. Kolegija gali tai padaryti savo iniciatyva arba vienos ar kelių byloje dalyvaujančių Susitariančiųjų Šalių prašymu.

Individualios peticijos

52 taisyklė⁴⁷ – Peticijų perdavimas skyriams

1. Bet kurią pagal Konvencijos 34 straipsnį pateiktą peticiją Teismo pirmininkas perduoda skyriui ir kartu siekia skyriams bylas paskirstyti vienodai.

2. Atitinkamo skyriaus pirmininkas įsteigia Konvencijos 26 straipsnio 1 dalyje numatytą septynių teisėjų kolegiją pagal 26 taisyklės 1 dalį.

3. Iki bus sudaryta kolegija pagal šios taisyklės 2 dalį, skyriaus pirmininkas vykdo visus įgaliojimus, kuriuos šios taisyklės nustato kolegijos pirmininkui.

⁴⁶ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d., liepos 8 d. ir 2025 m. balandžio 28 d. padarytais pakeitimais.

⁴⁷ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d. padarytais pakeitimais.

52A taisyklė⁴⁸ – Bylų nagrinėjimas vieno teisėjo sudėties Teisme

1. Vadovaudamasis Konvencijos 27 straipsniu, vieno teisėjo sudėties Teismas gali paskelbti, kad pagal 34 straipsnį pateikta peticija yra nepriimtina, arba išbraukti ją iš Teismo bylų sąrašo, jei toks nutarimas gali būti priimtas toliau nenagrinėjant. Šis nutarimas yra galutinis. Nutarime turi būti išdėstyta argumentų santrauka. Apie nutarimą turi būti pranešama pareiškėjui.

2. Jeigu vieno teisėjo sudėties Teismas nepriima šios taisyklės 1 punkte numatyto nutarimo, jis perduoda peticiją toliau nagrinėti komitetui arba kolegijai.

53 taisyklė⁴⁹ – Bylų nagrinėjimas komitete

1. Pagal Konvencijos 28 straipsnio 1 dalies a punktą komitetas gali bet kurioje bylos nagrinėjimo stadijoje vienbalsiai paskelbti peticiją nepriimtina arba išbraukti ją iš Teismo bylų sąrašo, jeigu toks nutarimas gali būti priimtas toliau nenagrinėjant.

2. Jeigu, atsižvelgęs į gautas pagal 54 taisyklės 2 dalies b punktą šalių pastabas, Teismas įsitikina, kad byla gali būti nagrinėjama Konvencijos 28 straipsnio 1 dalies b punkte numatyta tvarka, jis gali vienbalsiai priimti sprendimą, taip pat dėl peticijos priimtumo ir prireikus dėl teisingo atlyginimo.

3. Jeigu teisėjas, išrinktas nuo atitinkamos Susitariančiosios Šalies, nėra komiteto narys, komitetas, atsižvelgdamas į visas svarbias aplinkybes, taip pat ir į tai, ar šalis yra užginčijusi Konvencijos 28 straipsnio 1 dalies b punkte numatytos procedūros taikymą, bet kurioje proceso stadijoje gali pakviesti jį užimti vieno iš komiteto narių vietą.

4. Nutarimai ir sprendimai, priimti vadovaujantis Konvencijos 28 straipsnio 1 dalimi, yra galutiniai. Jie turi būti motyvuoti. Nutarimuose gali būti argumentų santrauka, kai jie buvo priimti po to, kai perdavė vieno teisėjo sudėties Teismas pagal 52A taisyklės 2 dalį.

5. Apie komiteto nutarimą kancleris praneša pareiškėjui ir susijusiai Susitariančiajai Šaliai ar Šalims, jeigu jos jau anksčiau buvo įtrauktos į peticijos nagrinėjimą pagal šį Reglamentą.

6. Jeigu komitetas nepriima jokio nutarimo ar sprendimo, peticija perduodama nagrinėti pagal 52 taisyklės 2 dalį sudarytai kolegijai.

7. 42 taisyklės 1 dalies ir 79–81 taisyklių nuostatos *mutatis mutandis* taikomos komitete nagrinėjamoms byloms.

54 taisyklė⁵⁰ – Bylų nagrinėjimas kolegijoje

1. Kolegija gali iš karto paskelbti peticiją nepriimtina arba išbraukti ją iš Teismo bylų sąrašo. Kolegijos nutarimas gali būti susijęs su visa peticija ar jos dalimi.

2. Skyriaus pirmininkas ar kolegija taip pat gali priimti sprendimą:

a) kreiptis į šalis su prašymu pateikti bet kokią informaciją, dokumentus ar kitą, kolegijos ar jos pirmininko manymu, reikšmingą medžiagą;

⁴⁸ Teismas įterpė 2006 m. lapkričio 13 d. ir pakeitė 2019 m. rugsėjo 9 d. ir 2019 m. lapkričio 4 d.

⁴⁹ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d., 2005 m. liepos 4 d., 2007 m. gegužės 14 d., 2012 m. sausio 16 d. ir 2019 m. lapkričio 4 d. padarytais pakeitimais.

⁵⁰ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d., 2013 m. sausio 14 d. ir 2024 m. vasario 23 d. padarytais pakeitimais.

b) pranešti apie peticiją ar jos dalį Susitariančiai Šaliai atsakovei ir prašyti, kad ji pateiktų rašytines pastabas dėl peticijos, o jas gavus pasiūlyti pareiškėjui pateikti savo atsakymą su pastabomis;

c) prašyti šalių pateikti papildomas pastabas raštu.

3. Įgyvendindamas savo įgaliojimus pagal šios taisyklės 2 dalies b punktą, skyriaus pirmininkas, veikdamas kaip vieno teisėjo sudėties Teismas, gali iš karto paskelbti dalį peticijos nepriimtina ar išbraukti dalį peticijos iš bylų sąrašo. Nutarimas yra galutinis. Jame turi būti išdėstyta argumentų santrauka. Apie nutarimą laišku, kuriame pateikiama tokia santrauka, turi būti pranešama pareiškėjui ir susijusiai Susitariančiai Šaliai ar Šalims.

4. Šios taisyklės 2 dalis taip pat taikoma skyrių pirmininkų pavaduotojams, pagal 39 taisyklės 5 dalį paskirtiems būdinčiais teisėjais, kurie spręstų dėl prašymų taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Bet kokiame nutarime pripažinti peticiją nepriimtina turi būti išdėstyta argumentų santrauka. Apie nutarimą laišku, kuriame pateikiama tokia santrauka, turi būti pranešama pareiškėjui.

5. Prieš priimdama nutarimą dėl priimtumo, kolegija šalių prašymu arba savo iniciatyva gali rengti posėdį, jeigu, jos nuomone, to reikia kolegijos funkcijoms pagal Konvenciją įgyvendinti. Šiuo atžvilgiu šalims siūloma padaryti pareiškimus su peticijos esme susijusiais klausimais, jeigu išimties tvarka kolegija nenusprendžia kitaip.

54A taisyklė⁵¹ – Peticijos priimtumo ir esmės nagrinėjimas kartu

1. Pranešdama Susitariančiai Šaliai atsakovei apie pateiktą peticiją pagal 54 taisyklės 2 dalies b punktą, kolegija taip pat gali nuspręsti nagrinėti peticijos priimtumo ir esmės klausimą kartu, vadovaujantis Konvencijos 29 straipsnio 1 dalimi. Šalys kviečiamos į savo pastabas įtraukti bet kokius argumentus dėl teisingo atlyginimo ir pasiūlymus dėl taikaus susitarimo. 60 ir 62 taisyklėse išdėstytos sąlygos taikomos *mutatis mutandis*. Tačiau Teismas prireikus gali bet kurioje stadijoje nuspręsti priimti nutarimą dėl priimtumo atskirai.

2. Jeigu nepavyksta pasiekti taikaus susitarimo ar rasti kito išsprendimo būdo, o kolegija, atsižvelgdama į šalių argumentus, nusprendžia, kad byla yra priimtina ir parengta nagrinėti iš esmės, ji nedelsdama priima sprendimą, apimantį taip pat ir kolegijos nutarimą dėl priimtumo, išskyrus atvejus, kai kolegija nutaria priimti tokį nutarimą atskirai.

Tarpvalstybinės ir individualios peticijos

55 taisyklė – Argumentai dėl nepriimtumo

Bet kokį argumentą dėl peticijos nepriimtumo, kiek tai įmanoma, atsižvelgdama į jo pobūdį ir aplinkybes, Susitariančioji Šalis atsakovė turi pateikti rašytinėse ar žodinėse pastabose dėl peticijos priimtumo tokia tvarka, kokią numato 51 taisyklė arba atitinkamais atvejais 54 taisyklė.

56 taisyklė⁵² – Kolegijos nutarimas

1. Kolegijos nutarime nurodoma, ar jis priimtas vienbalsiai, ar balsų dauguma, ir pateikiami argumentai.

⁵¹ Teismas įterpė 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d. ir pakeitė 2004 m. gruodžio 13 d. ir 2006 m. lapkričio 13 d.

⁵² Su Teismo 2002 m. birželio 17 d., liepos 8 d., 2006 m. lapkričio 13 d. ir 2019 m. lapkričio 4 d. padarytais pakeitimais.

2. Kancleris praneša apie kolegijos nutarimą pareiškėjui, susijusiai Susitariančiai Šaliai arba Šalims ir bet kokiai trečiajai šaliai, įskaitant Europos Tarybos žmogaus teisių komisarą, jeigu jiems jau buvo pranešta apie peticiją pagal šį Reglamentą. Jeigu pasiekiamas taikus susitarimas, nutarimas išbraukti peticiją iš bylų sąrašo perduodamas Ministrų Komitetui pagal 43 taisyklės 3 dalį.

57 taisyklė⁵³ – Nutarimo kalba

Visi nutarimai priimami anglų arba prancūzų kalba, nebent Teismas nuspręstų, kad sprendimas priimamas abiem oficialiomis kalbomis. Didžiosios kolegijos nutarimai priimami abiem oficialiomis kalbomis ir versijos abiem kalbomis yra vienodai autentiškos.

⁵³ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d., liepos 8 d. ir 2019 m. lapkričio 4 d. padarytais pakeitimais.

V skyrius – Bylos nagrinėjimas po peticijos priėmimo

58 taisyklė⁵⁴ – Tarpvalstybinės bylos

1. Jeigu kolegija nutaria priimti peticiją, pateiktą pagal Konvencijos 33 straipsnį, kolegijos pirmininkas, pasikonsultavęs su byloje dalyvaujančiomis Susitariančiojomis Šalimis, nustato pastabų dėl bylos esmės ir bet kokių kitų įrodymų pateikimo raštu terminus. Tačiau byloje dalyvaujančių Susitariančiųjų Šalių sutikimu pirmininkas gali duoti nurodymą atsisakyti bylos nagrinėjimo raštu.

2. Posėdis dėl bylos esmės rengiamas, jeigu kolegija priima tokį sprendimą. Kolegija gali tai padaryti savo iniciatyva arba vienos ar kelių byloje dalyvaujančių Susitariančiųjų Šalių prašymu. Kolegijos pirmininkas nustato žodinio proceso tvarką.

59 taisyklė⁵⁵ – Individualios peticijos

1. Jeigu peticija, pateikta pagal Konvencijos 34 straipsnį, pripažįstama priimtina, kolegija arba jos pirmininkas gali pasiūlyti bylos šalims pateikti papildomus įrodymus ir rašytines pastabas.

2. Jeigu nenusprendžiama kitaip, šalims skiriama tiek pat laiko savo pastaboms pateikti.

3. Vienos iš šalių prašymu arba savo iniciatyva kolegija gali nuspręsti surengti posėdį dėl bylos nagrinėjimo iš esmės, jeigu ji mano, kad to reikia kolegijos funkcijoms pagal Konvenciją įgyvendinti.

4. Prireikus kolegijos pirmininkas skiria rašytinį arba žodinį bylos nagrinėjimą.

60 taisyklė⁵⁶ – Teisingo atlyginimo reikalavimas

1. Jeigu, Teismui nustačius Konvencijoje nustatytų teisių pažeidimą, pareiškėjas pageidauja, kad jam ar jai būtų priteistas teisingas atlyginimas pagal Konvencijos 41 straipsnį, pareiškėjas turi pateikti atskirą reikalavimą.

2. Pareiškėjas turi pateikti visų reikalavimų detalią informaciją kartu su atitinkamais tai patvirtinančiais dokumentais per terminą, skirtą pareiškėjo pastaboms dėl bylos esmės pateikti, jeigu kolegijos pirmininkas nenurodo kitaip.

3. Jeigu pareiškėjas nesilaiko ankstesniuose punktuose nustatytų reikalavimų, kolegija gali atmesti visus reikalavimus arba jų dalį.

4. Pareiškėjo reikalavimai perduodami Vyriausybei atsakovei, kad ši pateiktų savo atsiliepimą.

61 taisyklė⁵⁷ – Pavyzdinio sprendimo procedūra

1. Teismas gali pradėti pavyzdinio sprendimo procedūrą ir priimti pavyzdinį sprendimą, kai peticijos faktai parodo, kad susijusioje Susitariančioje Šalyje yra struktūrinė ar sisteminė problema arba kitas panašus sutrikimas, dėl kurių jau buvo pateiktos ar gali būti pateiktos panašios peticijos.

2. a) Prieš pradėdamas pavyzdinio sprendimo procedūrą, Teismas pirmiausia klausia bylos šalių nuomonės, ar nagrinėjama peticija susijusi su tokios problemos ar sutrikimo buvimu susijusioje Susitariančiojoje Šalyje ar yra tinkama nagrinėti peticiją pagal šią procedūrą.

⁵⁴ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d., liepos 8 d. ir 2025 m. balandžio 28 d. padarytais pakeitimais.

⁵⁵ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d. padarytais pakeitimais.

⁵⁶ Su Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. padarytais pakeitimais.

⁵⁷ Teismas įterpė 2011 m. vasario 21 d.

b) Pavyzdinio sprendimo procedūra gali būti pradėta Teismo iniciatyva arba vienos ar abiejų bylos šalių prašymu.

c) Peticija, pasirinkta pavyzdiniam sprendimui, nagrinėjama pirmenybės tvarka, vadovaujantis Teismo reglamento 41 taisykle.

3. Teismas savo pavyzdiniame sprendime nustato tiek struktūrinės ar sisteminės problemos arba kito sutrikimo pobūdį, tiek priemones, kurių Susitariančioji Šalis turi imtis nacionaliniu lygiu pagal sprendimo rezoliucinę dalį.

4. Teismas pavyzdinio sprendimo rezoliucinėje dalyje gali nurodyti, kad priemonės, nustatytos pirmiau nurodytoje 3 dalyje, turi būti priimtos per nustatytą terminą, atsižvelgiant į reikalaujamų priemonių pobūdį ir greitį, per kurį Teismo nustatyta problema gali būti ištaisyta nacionaliniu lygiu.

5. Priimdamas pavyzdinį sprendimą, Teismas gali atidėti teisingo atlyginimo klausimą visa apimtimi ar iš dalies tol, kol Susitariančioji Šalis atsakovė priims individualiąsias ir bendrąsias priemones, nurodytas pavyzdiniame sprendime.

6. a) Prireikus Teismas atideda visų panašių peticijų nagrinėjimą, kol priimamos priemonės, kurių reikia pagal pavyzdinio sprendimo rezoliucinę dalį.

b) Susiję pareiškėjai turi būti tinkamu būdu informuoti apie sprendimą dėl nagrinėjimo atidėjimo. Jie prireikus informuojami apie visus įvykius, turinčius įtakos jų byloms.

c) Bet kuriuo metu Teismas gali išnagrinėti atidėtą peticiją, jeigu to reikia teisingumo interesais.

7. Jeigu pavyzdinės bylos šalys pasiekia taikų susitarimą, tokiam susitarime turi būti Susitariančiosios Šalies atsakovės deklaracija dėl bendrųjų pavyzdiniame sprendime nustatytų priemonių įgyvendinimo bei dėl žalos atlyginimo kitiems esamiems ir potencialiems pareiškėjams.

8. Jei susijusi Susitariančioji Šalis nevykdo pavyzdinio sprendimo rezoliucinėje dalyje nustatytų reikalavimų, Teismas atnaujiną peticijų, atidėtų remiantis pirmiau nurodyta 6 dalimi, nagrinėjimą, nebent nusprendžiama priešingai.

9. Europos Tarybos Ministrų Komitetas, Parlamentinė Asamblėja, Europos Tarybos generalinis sekretorius ir Europos Tarybos žmogaus teisių komisaras informuojami apie pavyzdinio sprendimo priėmimą ir apie bet kokią kitą sprendimą, kuriame Teismas atkreipia dėmesį į struktūrinės ar sisteminės problemos buvimą Susitariančiojoje Šalyje.

10. Informacija apie pavyzdinio sprendimo procedūrų pradėjimą, pavyzdinių sprendimų priėmimą ir jų vykdymą bei apie tokių procedūrų pabaigą skelbiama Teismo interneto svetainėje.

62 taisyklė⁵⁸ – Taikų susitarimas

1. Kai peticija pripažįstama priimtina, kancleris, veikdamas pagal kolegijos arba jos pirmininko instrukcijas, susisiekiama su šalimis ir bando pasiekti byloje taikų susitarimą pagal Konvencijos 39 straipsnio 1 dalį. Kolegija imasi bet kokių priemonių, kurios, jos manymu, yra tinkamos padėti pasiekti taikų susitarimą.

⁵⁸ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d. ir 2006 m. lapkričio 13 d. padarytais pakeitimais.

2. Pagal Konvencijos 39 straipsnio 2 dalį derybos dėl takaus susitarimo yra įslaptintos ir nedaro įtakos šalių argumentams sprendžiant ginčą teismo keliu. Nagrinėjant ginčą teismo keliu, negalima daryti nuorodų į jokių rašytinius ar žodinius pranešimus, nuolaidas ar pasiūlymus, padarytus siekiant takaus susitarimo, ir jais remtis.

3. Jeigu kancleris informuoja kolegiją, kad šalys pasiekė taikų susitarimą, kolegija, įsitikinusi, kad šis susitarimas pasiektas laikantis pagarbos Konvencijoje ir jos protokoluose įtvirtintoms žmogaus teisėms, išbraukia šią bylą iš Teismo bylų sąrašo pagal 43 taisyklės 3 dalį.

4. 2 ir 3 dalys *mutatis mutandis* taikomos procedūrai pagal 54A taisyklę.

62A taisyklė⁵⁹ – Vienašalė deklaracija

1. a) Pareiškėjui nesutikus su pasiūlytomis pagal 62 taisyklę takaus susitarimo sąlygomis, susijusi Susitariančioji Šalis gali pateikti Teismui prašymą išbraukti peticiją iš bylų sąrašo, vadovaujantis Konvencijos 37 straipsnio 1 dalimi.

b) Prie tokio prašymo pridedama deklaracija, kurioje aiškiai pripažįstamas Konvencijos pažeidimas pareiškėjo byloje, kartu įsipareigojama suteikti tinkamą žalos atlyginimą ir prireikus imtis būtinų priemonių, siekiant ištaisyti pažeidimo pasekmes.

c) Deklaracija pagal šios taisyklės 1 dalies b punktą pateikiama viešame ir rungimosi principu pagrįstame procese, atskirai nuo 39 straipsnio 2 dalyje ir 62 taisyklės 2 dalyje paminėto takaus susitarimo proceso konfidencialumo ir jį gerbiant.

2. Išimtinėmis aplinkybėmis prašymas kartu su deklaracija gali būti pateikti Teismui, netgi jei nebūta ankstesnio bandymo sudaryti taikų susitarimą.

3. Įsitikinęs, kad deklaracijoje yra pakankamas pagrindas nustatyti, jog pagarba Konvencijoje ir jos protokoluose įtvirtintoms žmogaus teisėms nereikalauja toliau nagrinėti šios peticijos, Teismas išbraukia peticiją ar jos dalį iš bylų sąrašo, net pareiškėjui pageidaujant tęsti peticijos nagrinėjimą.

4. Ši taisyklė *mutatis mutandis* taikoma procedūrai pagal 54A taisyklę.

⁵⁹ Teismas įterpė 2012 m. balandžio 2 d.

VI skyrius – Teismo posėdžiai

63 taisyklė⁶⁰ – Teismo posėdžių viešumas

1. Teismo posėdžiai yra vieši, išskyrus tuos atvejus, kai dėl šios taisyklės 2 dalyje nurodytų priežasčių kolegija savo iniciatyva arba šalies ar bet kurio kito suinteresuoto asmens prašymu išimties tvarka nusprendžia kitaip.

2. Moralės, viešosios tvarkos ar valstybės saugumo demokratinėje visuomenėje sumetimais spaudos atstovams ar visuomenei gali būti neleidžiama dalyvauti posėdyje ar jo dalyje, kai to reikia dėl nepilnamečių ar bylos šalių privataus gyvenimo apsaugos, arba tiek, kiek, kolegijos nuomone, griežtai būtina dėl ypatingų aplinkybių, dėl kurių viešumas pakenktų teisingumo interesams.

3. Bet kuris prašymas dėl uždaro posėdžio, pateiktas pagal šios taisyklės 1 dalį, turi būti motyvuotas ir jame turi būti nurodyta, ar prašoma uždaro viso posėdžio, ar jo dalies.

64⁶¹ taisyklė – Teismo posėdžių vedimas

1. Kolegijos pirmininkas organizuoja posėdį, jam vadovauja ir nustato tvarką, kuria bus kviečiami pasisakyti kolegijoje nagrinėjamos bylos dalyviai.

2. Bet kuris teisėjas gali pateikti klausimus bet kuriam asmeniui, dalyvaujančiam bylos nagrinėjime kolegijoje.

65 taisyklė⁶² – Neatvykimas į Teismo posėdį

Jeigu šalis ar kitas turintis dalyvauti posėdyje asmuo neatvyksta arba atsisako atvykti į Teismo posėdį, kolegija gali tęsti posėdį, jeigu yra įsitikinusi, kad tai neprieštarauja tinkamam teisingumo įgyvendinimui.

66–69 taisyklės išbraukiamos

70 taisyklė⁶³ – Teismo posėdžio stenograma

1. Už Teismo posėdžio stenogramos parengimą, esant atitinkamam kolegijos pirmininko nurodymui, atsakingas kancleris. Stenogramoje nurodoma:

- a) kolegijos sudėtis;
- b) kolegijos posėdyje dalyvavusių asmenų sąrašas;
- c) pateiktų argumentų, užduotų klausimų ir gautų atsakymų turinys;
- d) visų posėdyje priimtų nutarimų turinys.

2. Jeigu visa stenograma arba jos dalis parengta neoficialia kalba, kancleris užtikrina jos vertimą į vieną iš oficialių kalbų.

3. Stenogramos kopijos perduodamos šalių atstovams, kad, suderinę su kancleriu arba kolegijos pirmininku, jie galėtų daryti pataisas,

⁶⁰ Su Teismo 2003 m. liepos 7 d. padarytais pakeitimais.

⁶¹ Su Teismo 2003 m. liepos 7 d. padarytais pakeitimais.

⁶² Su Teismo 2003 m. liepos 7 d. padarytais pakeitimais.

⁶³ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d. padarytais pakeitimais.

tačiau šios pataisos jokių būdu negali pakeisti to, kas buvo pasakyta, prasmės ar potekstės. Pagal kolegijos pirmininko instrukcijas kancleris nustato šiam tikslui skiriamus terminus.

4. Taip pataisytą stenogramą pasirašo kolegijos pirmininkas ir kancleris ir ji tampa oficialia bylos medžiaga.

VII skyrius – Bylos nagrinėjimas Didžiojoje kolegijoje

71 taisyklė⁶⁴ – Proceso taisyklių taikymas

1. Nuostatos, reglamentuojančios bylų nagrinėjimo tvarką kolegijose, *mutatis mutandis* taikomos bylų nagrinėjimui Didžiojoje kolegijoje.
2. Nagrinėjant bylą Didžiojoje kolegijoje, kolegijai suteiktais įgaliojimais dėl posėdžių rengimo pagal 54 taisyklės 5 dalį ir 59 taisyklės 3 dalį taip pat gali naudotis Didžiosios kolegijos pirmininkas.

72 taisyklė⁶⁵ – Kolegijos jurisdikcijos perdavimas Didžiajai kolegijai

1. Tais atvejais, kai kolegijoje nagrinėjama byla kelia sudėtingą Konvencijos ar jos protokolų aiškinimo klausimą, kolegija gali perduoti jurisdikciją Didžiajai kolegijai.
2. Tais atvejais, kai kolegijoje svarstomos bylos sprendimas gali būti nesuderinamas su Teismo praktika, kolegija perduoda jurisdikciją Didžiajai kolegijai.
3. Kancleris praneša šalims apie kolegijos ketinimą perleisti jurisdikciją ir kviečia jas per dvi savaitės nuo pranešimo dienos pateikti komentarus.
4. Sprendimas dėl jurisdikcijos perleidimo neturi būti motyvuotas. Kancleris praneša šalims apie kolegijos sprendimą.

73 taisyklė – Šalies prašymas perduoti bylą Didžiajai kolegijai

1. Pagal Konvencijos 43 straipsnį bet kuri bylos šalis išimties tvarka gali per tris mėnesius nuo kolegijos sprendimo priėmimo pateikti kanceliarijai rašytinį prašymą, kad byla būtų perduota Didžiajai kolegijai. Savo prašyme šalis turi nurodyti tą sudėtingą Konvencijos ar jos protokolų aiškinimo ar taikymo klausimą arba esminę bendro pobūdžio problemą, kuri, jos nuomone, pateisina bylų nagrinėjimą Didžiojoje kolegijoje.
2. Penkių Didžiosios Kolegijos teisėjų komisija, sudaryta pagal 24 taisyklės 5 dalį, nagrinėja prašymą remdamasi tik esama bylos medžiaga. Ji patenkina prašymą tik tada, jeigu mano, kad byla iš tikrųjų kelia tokį klausimą. Prašymo atmetimas neturi būti motyvuotas.
3. Jeigu komisija patenkina prašymą, Didžioji kolegija išsprendžia bylą priimdama sprendimą.

⁶⁴ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d. padarytais pakeitimais.

⁶⁵ Su Teismo 2013 m. vasario 6 d. ir 2015 m. birželio 1 d. padarytais pakeitimais.

VIII skyrius – Sprendimai

74 taisyklė⁶⁶ – Sprendimo turinys

1. Sprendimuose, kurie minimi Konvencijos 28, 42 ir 44 straipsniuose, turi būti nurodoma:
 - a) pirmininko ir kitų teisėjų, sudarančių atitinkamą kolegiją ar komitetą, taip pat kanclerio arba kanclerio pavaduotojo vardai ir pavardės;
 - b) sprendimo priėmimo ir paskelbimo datos;
 - c) duomenys apie šalis;
 - d) šalių atstovų, advokatų arba patarėjų vardai ir pavardės;
 - e) bylos nagrinėjimo tvarka;
 - f) bylos faktai;
 - g) šalių argumentų santrauka;
 - h) teisinės priežastys;
 - i) rezoliucinė dalis;
 - j) sprendimas dėl išlaidų, jei toks yra;
 - k) daugumą sudarančių teisėjų skaičius;
 - l) prireikus pareiškimas apie teksto autentiškumą.
2. Bet kuris bylos nagrinėjime kolegijoje ar Didžiojoje Kolegijoje dalyvavęs teisėjas turi teisę kaip sprendimo priedą pateikti savo atskirąją nuomonę, pritariančią arba prieštaraujančią priimtam sprendimui, arba nemotyvuotą nepritarimą.

75 taisyklė⁶⁷ – Sprendimas dėl teisingo atlyginimo

1. Jeigu kolegija ar komitetas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą, tame pačiame sprendime ji nusprendžia dėl Konvencijos 41 straipsnio taikymo, jeigu buvo pateiktas konkretus reikalavimas pagal 60 taisyklėje nustatytą tvarką ir klausimas yra parengtas spręsti. Jeigu klausimas nėra parengtas spręsti, kolegija ar komitetas šį klausimą ar jo dalį atideda ir nustato būsimą procedūrą.
2. Sprendimui dėl Konvencijos 41 straipsnio taikymo priimti kolegija ar komitetas, kiek tai įmanoma, sudaromi iš tų teisėjų, kurie dalyvavo nagrinėjant bylą iš esmės. Jeigu neįmanoma suformuoti pirminės sudėties kolegijos ar komiteto, skyriaus pirmininkas papildo kolegiją ar komitetą ar suformuoja juos burtų keliu.
3. Priteisdami teisingą atlyginimą pagal Konvencijos 41 straipsnį, kolegija ar komitetas gali nustatyti palūkanas, mokėtinas nuo priteistos sumos, jeigu mokėjimas neįvykdomas per nustatytą terminą.
4. Gavęs pranešimą apie tai, kad nukentėjusi šalis ir atsakinga Susitariančioji Šalis pasiekė susitarimą, Teismas privalo įsitikinti susitarimo teisingumu ir, jeigu nustato, kad susitarimas teisingas, išbraukia bylą iš bylų sąrašo pagal 43 taisyklės 3 dalį.

⁶⁶ Su Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. padarytais pakeitimais.

⁶⁷ Su Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. ir 2006 m. lapkričio 13 d.

76 taisyklė⁶⁸ – Sprendimo kalba

Visi sprendimai priimami anglų arba prancūzų kalba, nebent Teismas nuspręstų, kad sprendimas priimamas abiem oficialiomis kalbomis. Didžiosios kolegijos sprendimai priimami abiem oficialiomis kalbomis ir versijos abiem kalbomis yra vienodai autentiškos.

77 taisyklė⁶⁹ – Sprendimo pasirašymas, paskelbimas ir pranešimas apie sprendimą

1. Sprendimus pasirašo kolegijos arba komiteto pirmininkas ir kancleris.
2. Kolegijos priimtą sprendimą viešame posėdyje gali paskelbti kolegijos pirmininkas arba kitas jo arba jos įgaliotas teisėjas. Šalių atstovai ir kiti joms atstovaujantys asmenys iš anksto informuojami apie posėdžio datą. Kitais atvejais, taip pat komitetų priimtų sprendimų atveju, paskelbimu yra laikomas pranešimas pagal šios taisyklės 3 dalį.
3. Sprendimas perduodamas Ministrų Komitetui. Kancleris išsiunčia sprendimo kopijas šalims, Europos Tarybos generaliniam sekretoriui, bet kuriai trečiajai šaliai, įskaitant Europos Tarybos žmogaus teisių komisarą, ir bet kuriam kitam tiesiogiai susijusiam asmeniui. Pasirašytas sprendimo originalas saugomas Teismo archyve.

78 taisyklė išbraukiama

79 taisyklė – Prašymas dėl sprendimo išaiškinimo

1. Šalis per vienus metus nuo sprendimo paskelbimo gali kreiptis į Teismą su prašymu dėl sprendimo išaiškinimo.
2. Prašymas pateikiamas kanceliarijai. Jame turi būti tiksliai nurodytas sprendimo rezoliucinės dalies punktas arba punktai, kuriuos prašoma išaiškinti.
3. Pirminės sudėties kolegija gali savo iniciatyva atmesti prašymą, motyvuodama tuo, kad nėra pagrindo jį nagrinėti. Jeigu neįmanoma sudaryti pirminės sudėties kolegijos, Teismo pirmininkas papildo kolegiją arba sudaro ją burtų keliu.
4. Jeigu kolegija neatmeta prašymo, kancleris praneša apie tai kitai šaliai arba šalims ir pasiūlo per kolegijos pirmininko nustatytą terminą pateikti rašytinius komentarus. Be to, kolegijos pirmininkas paskiria posėdžio datą, jeigu kolegija nusprendžia jį surengti. Kolegija nusprendžia priimdama sprendimą.

80 taisyklė – Prašymas dėl sprendimo peržiūrėjimo

1. Paaiškėjus faktui, kuris dėl savo pobūdžio galėtų turėti lemiamą reikšmę ir kurio sprendimo priėmimo metu Teismas nežinojo, o šalis pagrįstai negalėjo žinoti, bylos šalis gali per šešis mėnesius nuo naujo fakto sužinojimo kreiptis į Teismą su prašymu peržiūrėti sprendimą.
2. Prašyme turi būti nurodytas sprendimas, kurį prašoma peržiūrėti, ir informacija, įrodanti, kad yra laikomasi šios taisyklės 1 dalyje nustatytų sąlygų. Prie prašymo pridedamos visų patvirtinančių dokumentų kopijos. Prašymas ir patvirtinantys dokumentai pateikiami kanceliarijai.

⁶⁸ Su Teismo 2002 m. birželio 17 d., liepos 8 d. ir 2019 m. lapkričio 4 d. padarytais pakeitimais.

⁶⁹ Su Teismo 2006 m. lapkričio 13 d., 2008 m. gruodžio 1 d. ir 2015 m. birželio 1 d. padarytais pakeitimais.

3. Pirminės sudėties kolegija gali savo iniciatyva atmesti prašymą, motyvuodama tuo, kad nėra pagrindo jį nagrinėti. Jeigu neįmanoma sudaryti pirminės sudėties kolegijos, Teismo pirmininkas papildo kolegiją arba sudaro ją burtų keliu.

4. Jeigu kolegija neatmeta prašymo, kancleris praneša apie tai kitai šaliai arba šalims ir pasiūlo per kolegijos pirmininko nustatytą terminą pateikti rašytinius komentarus.. Be to, kolegijos pirmininkas paskiria posėdžio datą, jeigu kolegija nusprendžia jį surengti. Kolegija nusprendžia priimdama sprendimą.

81 taisyklė – Klaidų nutarimuose ir sprendimuose ištaisymas

Nepažeidžiant nuostatų dėl sprendimų peržiūrėjimo ir peticijų pakartotinio įtraukimo į Teismo bylų sąrašą, Teismas savo iniciatyva arba šalies prašymu, pateiktu per vieną mėnesį nuo nutarimo arba sprendimo paskelbimo, gali ištaisyti rašybos, aritmetines ar kitas akivaizdžias klaidas.

IX skyrius – Konsultacinės išvados pagal Konvencijos 47, 48 ir 49 straipsnius⁷⁰

82 taisyklė⁷¹

Sprendamas dėl konsultacinių išvadų, kurių paprašė Ministrų Komitetas, be Konvencijos 47, 48 ir 49 straipsnių nuostatų, Teismas taiko toliau nurodytas nuostatas. Be to, jis taiko kitas šio Reglamento nuostatas tiek, kiek, jo nuomone, tai reikalinga.

83 taisyklė⁷²

Prašymas dėl konsultacinės išvados pateikiamas kanceliarijai. Jame išsamiai ir tiksliai išdėstomas klausimas, dėl kurio prašoma Teismo išvados, be to, turi būti nurodyta:

- a) Konvencijos 47 straipsnio 3 dalyje numatyto Ministrų Komiteto sprendimo priėmimo data;
- b) asmens arba asmenų, kuriuos Ministrų Komitetas įgaliojo pateikti Teismui reikiamus paaiškinimus, vardai, pavardės ir adresai.

Prie prašymo turi būti pridėti visi dokumentai, galintys išaiškinti klausimą.

84 taisyklė⁷³

1. Gavęs prašymą, kancleris perduoda prašymo ir prie jo pridėtų dokumentų kopijas visiems Teismo nariams.

2. Kancleris informuoja Susitariančiąsias Šalis, kad jos gali raštu pateikti rašytinius komentarus dėl prašymo.

85 taisyklė⁷⁴

1. Teismo pirmininkas nustato rašytinių komentarų ar kitų dokumentų pateikimo terminus.

2. Rašytiniai komentarai ar kiti dokumentai pateikiami kanceliarijai. Kancleris perduoda jų kopijas visiems Teismo nariams, Ministrų Komitetui ir kiekvienai Susitariančiajai Šaliai.

86 taisyklė

Pasibaigus rašytinei procedūrai, Teismo pirmininkas priima sprendimą dėl Susitariančiųjų Šalių, pateikusių rašytinius komentarus, galimybės juos išdėstyti žodžiu šiuo tikslu surengtame posėdyje.

⁷⁰ Teismas įterpė 2016 m. rugsėjo 19 d.

⁷¹ Su Teismo 2016 m. rugsėjo 19 d. padarytais pakeitimais.

⁷² Su Teismo 2005 m. liepos 4 d. padarytais pakeitimais.

⁷³ Su Teismo 2005 m. liepos 4 d. padarytais pakeitimais.

⁷⁴ Su Teismo 2005 m. liepos 4 d. padarytais pakeitimais.

87 taisyklė⁷⁵

1. Prašymams dėl konsultacinių išvadų svarstyti sudaroma Didžioji kolegija.
2. Jeigu Didžioji kolegija mano, kad prašymas dėl konsultacinės išvados nepriklauso jos kompetencijai pagal Konvencijos 47 straipsnį, ji apie tai praneša motyvuotu sprendimu.

88 taisyklė⁷⁶

1. Motyvuoti sprendimai ir konsultacinės išvados priimamos Didžiosios kolegijos balsų dauguma. Juose turi būti nurodytas daugumą sudariusių teisėjų skaičius.
- 1B. Motyvuoti sprendimai ir konsultacinės išvados priimami abiem Teismo oficialiomis kalbomis ir versijos abiem kalbomis yra vienodai autentiškos.
2. Kiekvienas teisėjas gali savo nuožiūra prie motyvuoto sprendimo ar konsultacinės išvados pridėti savo atskirąją nuomonę, pritariančią arba prieštaraujančią motyvuotam sprendimui ar konsultacinei išvadai, arba nemotyvuotą nepritarimą.

89 taisyklė⁷⁷

Motyvuotą sprendimą ar konsultacinę išvadą viešame posėdyje viena iš oficialių kalbų gali paskelbti Didžiosios kolegijos pirmininkas arba kitas pirmininko įgaliotas teisėjas, iš anksto apie posėdį pranešus Ministrų Komitetui ir kiekvienai Susitariančiajai Šaliai. Kitais atvejais išvados ar motyvuoto sprendimo paskelbimu yra laikomas pranešimas, numatytas 90 taisyklėje.

90 taisyklė⁷⁸

Konsultacinę išvadą arba motyvuotą sprendimą pasirašo Didžiosios kolegijos pirmininkas ir kancleris. Pasirašytas sprendimo originalas saugomas Teismo archyve. Kancleris išsiunčia patvirtintas kopijas Ministrų Komitetui, Susitariančiosioms Šalims ir Europos Tarybos generaliniam sekretoriui.

⁷⁵ Su Teismo 2005 m. liepos 4 d. padarytais pakeitimais.

⁷⁶ Su Teismo 2005 m. liepos 4 d. ir 2019 m. lapkričio 4 d. padarytais pakeitimais.

⁷⁷ Su Teismo 2005 m. liepos 4 d. padarytais pakeitimais.

⁷⁸ Su Teismo 2005 m. liepos 4 d. ir 2015 m. birželio 1 d. padarytais pakeitimais.

X skyrius⁷⁹ – Konsultacinės išvados pagal Konvencijos Šešioliktojo protokolą

91 taisyklė – Bendrosios nuostatos

Bylose dėl konsultacinių išvadų, kurių prašo Susitariančiųjų Šalių teismai ar tribunolai, nurodyti vadovaujantis Konvencijos Šešioliktojo protokolo 10 straipsniu, Teismas, be šio Protokolo nuostatų, taiko toliau nurodytas nuostatas. Be to, jis taiko kitas šio Reglamento nuostatas tiek, kiek, jo nuomone, tai reikalinga.

92 taisyklė – Prašymo dėl konsultacinės išvados pateikimas

1. Pagal Konvencijos Šešioliktojo protokolo 1 straipsnį Susitariančiųjų Šalių pagal šį Protokolą teismai ir tribunolai gali prašyti Teismo pateikti konsultacines išvadas dėl principinių klausimų, susijusių su Konvencijoje ir jos protokoluose apibrėžtų teisių ir laisvių aiškinimu ar taikymu. Prašymas dėl konsultacinės išvados pateikiamas Teismo kancleriui.

2.1. Prašymas turi būti motyvuotas ir jame turi būti nurodyta:

- a) nacionalinės bylos dalykas ir atitinkama teisinė bei faktinė informacija apie ją;
- b) atitinkamos nacionalinės teisės nuostatos;
- c) atitinkami Konvencijos klausimai, ypač susiję su teisėmis ar laisvėmis, kurioms buvo kilęs pavojus;
- d) prireikus šalių argumentų nacionaliniame procese santrauka šiuo klausimu; ir
- e) jei įmanoma ir reikalinga, prašymą pateikusio paties teismo arba tribunolo nuomonė šiuo klausimu, įskaitant bet kokią jo šiuo klausimu atliktą analizę.

2.2. Prašantysis teismas ar tribunolas turi pateikti visus kitus dokumentus, susijusius su nagrinėjamos bylos teisine ir faktine informacija.

2.3. Prašantysis teismas ar tribunolas turi pranešti Teismo kancleriui, jei jis savo prašymą atsiima. Gavęs tokį pranešimą, Teismas bylą nutraukia.

93 taisyklė⁸⁰ – Prašymo nagrinėjimas komisijoje

1.1. Prašymą dėl konsultacinės išvados nagrinėja penkių Didžiosios Kolegijos teisėjų komisija, kurią sudaro:

- a) Teismo pirmininkas. Jeigu Teismo pirmininkas negali posėdžiauti, jį ar ją pakeičia Teismo pirmininko pavaduotojas pagal vyresniškumą;
- b) teisėjas, paskirtas teisėju pranešėju pagal 91 taisyklę ir *mutatis mutandis* 49 taisyklę;
- c) du skyrių pirmininkai, paskirti rotacijos principu. Jeigu taip paskirti skyrių pirmininkai negali posėdžiauti, juos pakeičia skyrių pirmininkų pavaduotojai;
- d) teisėjas, išrinktas nuo Susitariančiosios Šalies, kurios teismas ar tribunolas pateikė prašymą, arba prireikus teisėjas, paskirtas pagal 29 taisyklę; ir
- e) ne mažiau kaip du pakaitiniai teisėjai, paskirti rotacijos principu iš skyrių išrinktų teisėjų 6 mėnesių laikotarpiui posėdžiauti komisijoje.

⁷⁹ Teismas įterpė 2016 m. rugsėjo 19 d.

⁸⁰ Su Teismo 2021 m. spalio 11 d. padarytais pakeitimais.

1.2. Teisėjai, posėdžiaujantys komisijoje, toliau posėdžiauja nagrinėjant prašymą dėl konsultacinės išvados, jeigu pasibaigus jų paskyrimo į komisiją laikotarpiui dar nebuvo priimtas galutinis nutarimas.

2. Prašymai dėl konsultacinės išvados nagrinėjami suteikiant jiems pirmenybę pagal 41 taisyklę.

3. Didžiosios kolegijos teisėjų komisija priima prašymą, jeigu mano, kad jis atitinka Konvencijos Šešioliktojo protokolo 1 straipsnio reikalavimus.

4. Atmesdama prašymą komisija pateikia argumentus.

5. Prašančiajam teismui ar tribunolui ir Susitariančiajai Šaliai, kurioje yra tas teismas ar tribunolas, pranešama apie komisijos nutarimą priimti arba atmesti prašymą.

94⁸¹ taisyklė – Bylos nagrinėjimas komisijai priėmus prašymą

1. Kai komisija priima prašymą dėl konsultacinės išvados pagal 93 taisyklę, Didžioji kolegija yra sudaroma vadovaujantis 24 taisyklės 2 dalies g punkto nuostatomis prašymui išnagrinėti ir konsultacinei išvadai pateikti.

2. Didžiosios kolegijos pirmininkas gali paprašyti prašančiojo teismo ar tribunolo pateikti bet kokią papildomą informaciją, kurios reikia siekiant patikslinti prašymo apimtį arba jo poziciją dėl prašyme iškelto klausimo.

3. Didžiosios kolegijos pirmininkas gali pasiūlyti nacionalinės bylos šalims pateikti rašytinius komentarus ir prireikus dalyvauti žodiniame Teismo posėdyje.

4. Rašytiniai komentarai ar kiti dokumentai pateikiami Teismo kancleriui laikantis Didžiosios kolegijos pirmininko nustatytų terminų. Tuomet rašytinė procedūra bus laikoma baigta.

5. 59 taisyklės 3 dalies ir 71 taisyklės 2 dalies nuostatos *mutatis mutandis* bus taikomos nagrinėjant bylas Didžiojoje kolegijoje, suformuotoje konsultacinėms išvadoms pateikti vadovaujantis Konvencijos Šešioliktojo protokolo 2 straipsniu. Ne vėliau kaip pasibaigus rašytinei procedūrai Didžiosios kolegijos pirmininkas nusprendžia, ar reikia surengti viešą posėdį.

6. Bet kokių pagal 44 taisyklės nuostatas pateiktų argumentų kopijos perduodamos prašančiajam teismui ar tribunolui ir jam suteikiama galimybė dėl jų pateikti savo atsiliepimą, nepaveikiant rašytinio proceso užbaigimo.

7. Konsultacinės išvados yra priimamos Didžiosios kolegijos balsų dauguma. Jose nurodomas teisėjų, kurių balsai sudaro daugumą, skaičius.

7B. Konsultacinės išvados pateikiamos abiem oficialiomis Teismo kalbomis, o versijos abiem kalbomis yra autentiškos.

8. Bet kuris teisėjas, jei jis ar ji to pageidauja, prie Teismo konsultacinės išvados gali pridėti atskirąją nuomonę, pritariantį ar prieštaraujančią konsultacinei išvadai, arba nemotyvuotą nepritarimą.

9. Konsultacinę išvadą pasirašo Didžiosios kolegijos pirmininkas ir kancleris. Pasirašytas išvados originalas saugomas Teismo archyve. Kancleris patvirtintas kopijas siunčia prašančiajam teismui ar tribunolui ir Susitariančiajai Šaliai, kurioje yra tas teismas ar tribunolas.

⁸¹ Su Teismo 2019 m. lapkričio 4 d. ir 2021 m. spalio 11 d. padarytais pakeitimais.

10. Bet kuri į bylą įstojusi trečioji šalis pagal Konvencijos Šešioliktojo protokolo 3 straipsnį ir Teismo reglamento 44 taisyklę taip pat gauna konsultacinės išvados kopiją.

95 taisyklė – Bylinėjimosi dėl konsultacinės išvados išlaidos ir teisinė pagalba

1. Kai Didžiosios kolegijos pirmininkas pagal 44 taisyklės 7 dalį ir 94 taisyklės 3 dalį pasiūlo nacionalinės bylos šaliai įstoti į bylą dėl konsultacinės išvados, klausimo dėl šios šalies bylinėjimosi ir kitų išlaidų atlyginimo Teismas nesprenžia, o išlaidos yra nustatomos pagal įstatymus ir praktiką tos Susitariančiosios Šalies, kurios teismas ar tribunolas pateikė prašymą.

2. XII skyriaus nuostatos *mutatis mutandis* taikomos, kai Didžiosios kolegijos pirmininkas pagal 44 straipsnio 7 dalį ir 94 straipsnio 3 dalį pasiūlė nacionalinės bylos šaliai įstoti į bylą dėl konsultacinės išvados ir ta šalis neturi pakankamai lėšų, kad galėtų padengti visas ar dalį patirtų išlaidų.

XI skyrius⁸² – Bylos nagrinėjimas pagal Konvencijos 46 straipsnio 3, 4 ir 5 dalis

Bylos nagrinėjimas pagal Konvencijos 46 straipsnio 3 dalį

96 taisyklė (buvusi 91 taisyklė)

Bet kokie prašymai dėl išaiškinimo pagal Konvencijos 46 straipsnio 3 dalį pateikiami kancleriui. Prašyme turi būti išsamiai ir tiksliai išdėstomi išaiškinti prašomo klausimo, kuris sudarė kliūčių įvykdyti prašyme nurodytą sprendimą, pobūdis bei priežastis ir pateikiama:

- a) informacija apie sprendimo vykdymo procesą Ministrų Komitete, jei toks vyko;
- b) Konvencijos 46 straipsnio 3 dalyje nurodyto nutarimo kopija;
- c) asmens (-ų), Ministrų Komiteto paskirto (-ų) pateikti Teismui paaiškinimus, kurių jam gali prireikti, vardas (-ai), pavardė (-ės) ir adresas (-ai).

97 taisyklė (buvusi 92 taisyklė)

1. Prašymą nagrinėja Didžioji kolegija, kolegija ar komitetas, kurie priėmė atitinkamą sprendimą.
2. Jeigu neįmanoma sudaryti pirminės sudėties Didžiosios kolegijos, kolegijos ar komiteto, Teismo pirmininkas juos papildo arba sudaro burtų keliu.

98 taisyklė (buvusi 93 taisyklė)

Teismo sprendimas dėl išaiškinti prašomo klausimo, perduoto jam Ministrų Komiteto, yra galutinis. Jokia teisėjų atskiroji nuomonė šiuo klausimu negali būti skelbiama. Nutarimo kopijos perduodamos Ministrų Komitetui, bylos šalims ir bet kuriai trečiajai šaliai, įskaitant Europos Tarybos žmogaus teisių komisarą.

Bylos nagrinėjimas pagal Konvencijos 46 straipsnio 4 ir 5 dalis

99 taisyklė (buvusi 94 taisyklė)

Procese dėl Teismui perduoto klausimo, ar Susitariančiosios Šalys nevykdo savo įsipareigojimo pagal Konvencijos 46 straipsnio 1 dalį, be Konvencijos 31 straipsnio b punkto ir 46 straipsnio 4 ir 5 dalies nuostatų, Teismas taiko toliau nurodytas nuostatas. Be to, jis taiko kitas šio Reglamento nuostatas tiek, kiek, jo nuomone, tai reikalinga.

⁸² Teismas įterpė 2006 m. lapkričio 13 d. ir 2007 m. gegužės 14 d.

100 taisyklė **(buvusi 95 taisyklė)**

Bet kokie prašymai, pateikti pagal Konvencijos 46 straipsnio 4 dalį, turi būti motyvuoti ir pateikti kancleriui. Prie prašymo pridedama:

- a) atitinkamas sprendimas;
- b) informacija apie atitinkamo sprendimo vykdymo procesą Ministrų Komitete, įskaitant bylos šalių raštu pareikštą nuomonę ir proceso metu pateiktas nuomones, jeigu tokių buvo;
- c) oficialaus pranešimo, pateikto Susitariančiajai Šaliai ar Šalims atsakovėms, ir Konvencijos 46 straipsnio 4 dalyje nurodyto sprendimo kopijos;
- d) asmens (-ų), Ministrų Komiteto paskirto (-ų) pateikti Teismui paaiškinimus, kurių jam gali prireikti, vardas (-ai), pavardė (-ės) ir adresas (-ai);
- e) visų kitų dokumentų, galinčių išaiškinti klausimą, kopijos.

101 taisyklė⁸³ **(buvusi 96 taisyklė)**

Teismui perduotam klausimui svarstyti sudaroma Didžioji kolegija pagal 24 taisyklės 2 dalies e punktą.

102 taisyklė **(buvusi 97 taisyklė)**

Didžiosios kolegijos pirmininkas praneša Ministrų Komitetui ir bylos šalims, kad jie gali pateikti rašytinius komentarus dėl pateikto klausimo.

103 taisyklė **(buvusi 98 taisyklė)**

1. Didžiosios kolegijos pirmininkas nustato rašytinių komentarų ir kitų dokumentų pateikimo terminus.
2. Didžioji kolegija gali nuspręsti surengti posėdį.

104 taisyklė **(buvusi 99 taisyklė)**

Didžioji kolegija priima sprendimą. Sprendimo kopijos perduodamos Ministrų Komitetui, bylos šalims ir bet kuriai trečiajai šaliai, įskaitant Europos Tarybos žmogaus teisių komisarą.

⁸³ Su Teismo 2021 m. spalio 11 d. padarytais pakeitimais.

XIA skyrius⁸⁴ – Sprendimų, nutarimų ir konsultacinių išvadų paskelbimas

104A taisyklė – paskelbimas Teismo praktikos duomenų bazėje

Teismo kancleris yra atsakingas už visų sprendimų, nutarimų ir konsultacinių išvadų paskelbimą Teismo praktikos duomenų bazėje HUDOC. Tačiau ši taisyklė netaikoma vieno teisėjo sudėties Teismo priimtiems nutarimams, numatytiems 52A taisyklės 1 dalyje, skyriaus pirmininko arba skyriaus pirmininko pavaduotojo, kuris veikia kaip vieno teisėjo sudėties Teismas, priimtiems nutarimams, numatytiems 54 taisyklės 3 ir 4 dalyse, ir komiteto nutarimams, kuriuose pateikiama motyvų santrauka pagal 52A taisyklės 2 dalį; Teismas periodiškai viešai skelbia bendrą informaciją apie šiuos nutarimus.

104B taisyklė – Svarbiausios bylos

Be to, kancleris atitinkamu būdu atkreipia dėmesį į tuos sprendimus, nutarimus ir konsultacines išvadas, kuriuos biuras atrinko kaip svarbiausias bylas.

⁸⁴ Teismas įterpė 2019 m. lapkričio 4 d.

XII skyrius – Teisinė pagalba

105 taisyklė (buvusi 100 taisyklė)

1. Pagal Konvencijos 34 straipsnį padavusio peticiją pareiškėjo prašymu arba savo iniciatyva kolegijos pirmininkas gali suteikti pareiškėjui nemokamą teisinę pagalbą, susijusią su atstovavimu byloje nuo tada, kai gaunamos Susitariančiosios Šalies atsakovės pastabos raštu dėl peticijos priimtino pabal 54 taisyklės 2 dalies b punktą, arba nuo tada, kai pasibaigia jų pateikimo terminas.

2. Jeigu pareiškėjui buvo suteikta teisinė pagalba, susijusi su jo ar jos bylos pristatymu kolegijoje, šis teisinės pagalbos suteikimas pagal 105 taisyklės nuostatas galioja ir jo ar jos atstovavimui Didžiojoje kolegijoje.

106 taisyklė (buvusi 101 taisyklė)

Teisinė pagalba suteikiama tik tais atvejais, kai kolegijos pirmininkas yra įsitikinęs, kad:

- a) tai būtina, kad kolegijai perduota byla būtų tinkamai išnagrinėta;
- b) pareiškėjas neturi pakankamai lėšų atitinkamoms išlaidoms arba jų daliai apmokėti.

107 taisyklė (buvusi 102 taisyklė)

1. Siekiant nustatyti, ar pareiškėjai turi pakankamai lėšų atitinkamoms išlaidoms arba jų daliai apmokėti, jie privalo užpildyti deklaracijos formą, kurioje nurodomos jų pajamos, ilgalaikis turtas ir finansiniai įsipareigojimai išlaikytinių atžvilgiu ar kiti finansiniai įsipareigojimai. Deklaracija turi būti patvirtinta atitinkamos nacionalinės institucijos ar institucijų.

2. Kolegijos pirmininkas gali pasiūlyti susijusiai Susitariančiajai Šaliai pateikti komentarus raštu.

3. Gavęs informaciją, nurodytą šios taisyklės 1 dalyje, kolegijos pirmininkas priima sprendimą suteikti teisinę pagalbą arba jos nesuteikti. Kancleris atitinkamai apie tai informuoja šalį.

108 taisyklė (buvusi 103 taisyklė)

1. Pagal 36 taisyklės 4 dalį paskirtiems advokatams ar kitiems asmenims išmokamas atlyginimas. Tam tikrais atvejais jis gali būti išmokamas daugiau negu vienam atstovui.

2. Į sumas, skirtas teisinei pagalbai apmokėti, gali būti įtraukiamas ne tik atstovų atlyginimas, bet ir kelionės, pragyvenimo bei kitos būtinos pareiškėjo arba paskirto atstovo išlaidos.

109 taisyklė (buvusi 104 taisyklė)

Priimdamas sprendimą suteikti teisinę pagalbą, kancleris nustato:

- a) atstovams išmokamo atlyginimo dydį pagal galiojančius teisinės pagalbos įkainius;
- b) apmokamų išlaidų dydį.

110 taisyklė
(buvusi 105 taisyklė)

Kolegijos pirmininkas, įsitikinęs, kad nebėra tenkinami 106 taisyklėje nustatyti reikalavimai, gali bet kuriuo metu atšaukti arba pakeisti sprendimą dėl teisinės pagalbos suteikimo.

III dalis – Pereinamojo laikotarpio taisyklės

111 taisyklė – Teismo ir Komisijos santykiai (buvusi 106 taisyklė)

1. Nagrinėdamas bylas, kurios buvo perduotos Teismui pagal Konvencijos Vienuoliktojo protokolo 5 straipsnio 4 ir 5 dalių nuostatas, Teismas gali pasiūlyti Komisijai įgalioti vieną ar kelis savo narius dalyvauti nagrinėjant bylą Teisme.
2. Nagrinėdamas šios taisyklės 1 dalyje nurodytas bylas, Teismas atsižvelgia į ataskaitą, kurią Komisija priėmė pagal ankstesnį Konvencijos 31 straipsnį.
3. Minėtą ataskaitą kancleris paskelbia viešai iš karto po bylos pateikimo Teismui, jeigu kolegijos pirmininkas nenusprendžia kitaip.
4. Likusi Komisijos bylos medžiaga, perduota Teismui pagal Vienuoliktojo protokolo 5 straipsnio 2–5 dalių nuostatas, įskaitant visus procesinius dokumentus, išlieka konfidenciali, jeigu kolegijos pirmininkas nenusprendžia kitaip.
5. Nagrinėdamas bylas, kuriose Komisija surinko įrodymus, bet nepatvirtino ankstesniame Konvencijos 31 straipsnyje nurodytos ataskaitos, Teismas atsižvelgia į stenogramas, dokumentaciją ir Komisijos delegacijos nuomones, gautas atlikus tokius tyrimus.

112 taisyklė – Bylų nagrinėjimas kolegijoje ir Didžiojoje kolegijoje (buvusi 107 taisyklė)

1. Nagrinėdama bylas, kurios perduotos Teismui pagal Konvencijos Vienuoliktojo protokolo 5 straipsnio 4 dalies nuostatas, pagal 24 taisyklės 5 dalį sudaryta Didžiosios kolegijos teisėjų komisija, remdamasi tik turima bylos medžiaga, nusprendžia, ar šią bylą turi nagrinėti kolegija, ar Didžioji kolegija.
2. Jeigu bylą nagrinėja kolegija, jos sprendimas pagal Vienuoliktojo protokolo 5 straipsnio 4 dalies nuostatas yra galutinis ir 73 taisyklė netaikoma.
3. Bylas, perduotas Teismui pagal Vienuoliktojo protokolo 5 straipsnio 6 dalį, Teismo pirmininkas perduoda Didžiajai kolegijai.
4. Kiekvienai bylai, kuri perduota nagrinėti Didžiajai kolegijai pagal Vienuoliktojo protokolo 5 straipsnio 5 dalį, Didžioji kolegija papildoma teisėjais, skiriamais rotacijos tvarka iš teisėjų, kurie įeina į vieną iš 24 taisyklės 3 dalyje⁸⁵ nurodytų grupių, bylas grupėms skiriant pakaitomis.

113 taisyklė – Teisinės pagalbos suteikimas (buvusi 108 taisyklė)

Vadovaujantis 101 taisykle, nagrinėjant Teismui pagal Vienuoliktojo protokolo 5 straipsnio 2–5 dalis perduotas bylas, teisinė pagalba, suteikta pareiškėjui nagrinėjant bylą Komisijoje arba ankstesniame Teisme, galioja jo ar jos atstovavimo Teisme tikslais.

⁸⁵ Su Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. padarytais pakeitimais.

114 taisyklė – Prašymas dėl sprendimo peržiūrėjimo (buvusi 109 taisyklė)

1. Jeigu šalis pateikia prašymą dėl ankstesnio Teismo priimto sprendimo peržiūrėjimo, Teismo pirmininkas paveda prašymą išnagrinėti vienam iš skyrių pagal 51 arba 52 taisyklėje atitinkamiems atvejams išdėstytas sąlygas.

2. Nepaisydamas 80 taisyklės 3 dalies nuostatų, atitinkamo skyriaus pirmininkas sudaro naują kolegiją prašymui nagrinėti.

3. Į sudaromą kolegiją *ex officio* įeina:

a) skyriaus pirmininkas;

ir, nepriklausomai nuo to, ar jie yra atitinkamo skyriaus nariai,

b) teisėjas, išrinktas nuo bet kurios byloje dalyvaujančios Susitariančiosios Šalies, arba, jeigu jis arba ji negali dalyvauti posėdyje, teisėjas, paskirtas pagal 29 taisyklės nuostatas;

c) bet kuris Teismo teisėjas, kuris buvo pirminės kolegijos, priėmusios sprendimą ankstesniame Teisme, narys.

4. a) Kitus kolegijos narius burtų keliu skiria skyriaus pirmininkas iš atitinkamo skyriaus narių.

b) Skyriaus nariai, kurie tokiu būdu nebuvo paskirti, dalyvauja byloje kaip pakaitiniai teisėjai.

IV dalis – Baigiamosios nuostatos

115 taisyklė – Taisyklės galiojimo sustabdymas (buvusi 110 taisyklė)

Pasiūlius be išankstinio įspėjimo, su Teismo vidaus darbo tvarka susijusios taisyklės galiojimas gali būti sustabdomas be išankstinio pranešimo, jeigu tokį sprendimą vienbalsiai priima suinteresuota kolegija. Taisyklės galiojimas tokiu atveju sustabdomas tik tam tikslui, kuriam to buvo prašoma.

116 taisyklė – Taisyklės pakeitimas (buvusi 111 taisyklė)

1. Bet kuri taisyklė pasiūlius gali būti keičiama po pranešimo apie pakeitimą, kai dėl to svarstoma kitame plenarinio Teismo posėdyje ir kai sprendimas priimamas visų Teismo narių balsų dauguma. Pranešimas apie tokį pasiūlymą surašomas raštu ir pateikiamas kancleriui ne vėliau kaip prieš mėnesį iki posėdžio, kuriame jis turėtų būti svarstomas. Gavęs tokį pranešimą, kancleris kuo greičiau informuoja apie jį visus Teismo narius.

2. Kancleris apie bet kokius Teismo pasiūlymus keisti Reglamento taisykles, tiesiogiai susijusias su Teisme vykstančiu procesu, informuoja Susitariančiąsias Šalis, ir paragina jas dėl tokio pasiūlymo pateikti rašytinius komentarus. Kancleris taip pat pakviečia organizacijas, turinčias patirties atstovaujant pareiškėjams Teisme, ir advokatų asociacijas pateikti rašytinius komentarus.

117 taisyklė – Reglamento įsigaliojimas (buvusi 112 taisyklė⁸⁶)

Šis Reglamentas įsigalioja 1998 m. lapkričio 1 d.

⁸⁶ Pakeitimai, priimti 2000 m. gruodžio 8 d., įsigaliojo iškart. Pakeitimai, priimti 2002 m. birželio 17 d. ir liepos 8 d., įsigaliojo 2002 m. spalio 1 d. Pakeitimai, priimti 2003 m. liepos 7 d., įsigaliojo 2003 m. lapkričio 1 d. Pakeitimai, priimti 2004 m. gruodžio 13 d., įsigaliojo 2005 m. kovo 1 d. Pakeitimai, priimti 2005 m. liepos 4 d., įsigaliojo 2005 m. spalio 3 d. Pakeitimai, priimti 2005 m. lapkričio 7 d., įsigaliojo 2005 m. gruodžio 1 d. Pakeitimai, priimti 2006 m. gegužės 29 d., įsigaliojo 2006 m. liepos 1 d. Pakeitimai, priimti 2007 m. gegužės 14 d., įsigaliojo 2007 m. liepos 1 d. Pakeitimai, priimti 2007 m. gruodžio 11 d., 2008 m. rugsėjo 22 d. ir gruodžio 1 d., įsigaliojo 2009 m. sausio 1 d. Pakeitimai, priimti 2009 m. birželio 29 d., įsigaliojo 2009 m. liepos 1 d. Su Konvencijos Keturioliktuoju protokolu susiję pakeitimai, priimti 2006 m. lapkričio 13 d. ir 2007 m. gegužės 14 d., įsigaliojo 2010 m. birželio 1 d. Pakeitimai, priimti 2011 m. vasario 21 d., įsigaliojo 2011 m. balandžio 1 d. Pakeitimai, priimti 2012 m. sausio 16 d., įsigaliojo 2012 m. vasario 1 d. Pakeitimai, priimti 2012 m. vasario 20 d., įsigaliojo 2012 m. gegužės 1 d. Pakeitimai, priimti 2012 m. balandžio 2 d., įsigaliojo 2012 m. rugsėjo 1 d. Pakeitimai, priimti 2013 m. sausio 14 d. ir vasario 6 d., įsigaliojo 2013 m. gegužės 1 d. Pakeitimai, priimti 2013 m. gegužės 6 d., įsigaliojo 2013 m. liepos 1 d. ir 2014 m. sausio 1 d. Pakeitimai, priimti 2014 m. balandžio 14 d. ir birželio 23 d., įsigaliojo 2014 m. liepos 1 d. Tam tikri pakeitimai, priimti 2015 m. birželio 1 d., įsigaliojo iškart, o kiti pakeitimai, priimti tą dieną ir susiję su Penkioliktuoju protokolu, įsigaliojo atitinkamai 2021 m. rugpjūčio 1 d. ir 2022 m. vasario 1 d. 47 taisyklės pakeitimai, priimti 2015 m. birželio 1 d. ir spalio 5 d., įsigaliojo 2016 m. sausio 1 d. 8 taisyklės pakeitimai, priimti 2016 m. rugsėjo 19 d., įsigaliojo tą pačią dieną. Pakeitimai, priimti 2016 m. lapkričio 14 d., įsigaliojo tą pačią dieną. 29 taisyklės pakeitimai, priimti 2018 m. balandžio 16 d., įsigaliojo tą pačią dieną. Pakeitimai, priimti 2016 m. rugsėjo 19 d., įsigaliojo 2018 m. rugpjūčio 1 d. 29 taisyklės 1 dalies pakeitimai, priimti 2019 m. birželio 3 d., įsigaliojo tą pačią dieną. 27A ir 52A taisyklių pakeitimai, priimti 2019 m. rugsėjo 9 d., įsigaliojo tą pačią dieną. Pakeitimai, priimti 2019 m. lapkričio 4 d., įsigaliojo 2020 m. sausio 1 d. 8 taisyklės pakeitimai, priimti 2021 m. birželio 2 d., įsigaliojo tą pačią dieną. 24, 93, 94 ir 101 taisyklių pakeitimai, priimti 2021 m. spalio 11 d., įsigaliojo 2021 m. spalio 18 d. 36 ir 44D taisyklių pakeitimai, priimti 2022 m. vasario 7 d., įsigaliojo tą pačią dieną. 8 taisyklės 5 dalies pakeitimai, priimti 2022 m. gegužės 30 d., įsigaliojo tą pačią dieną. 44 taisyklės 4 dalies pakeitimai, priimti 2022 m. birželio 3 d., įsigaliojo tą pačią dieną. 44 taisyklės 2 dalies ir 3 dalies b punkto pakeitimai, priimti 2023 m. kovo 3 d., įsigaliojo tą pačią dieną. 7 ir 7A taisyklių pakeitimai, priimti 2023 m. birželio 23 d., įsigaliojo tą pačią dieną. 33 taisyklės 1 dalies ir 44F taisyklės pakeitimai, priimti 2023 m. rugsėjo 25 d., įsigaliojo 2023 m. spalio 30 d. 28 taisyklės pakeitimai, priimti 2023 m. gruodžio 15 d., įsigaliojo 2024 m. sausio 22 d. 47 taisyklės 1 dalies c punkto pakeitimai, priimti 2024 m. sausio 18 d., įsigaliojo 2024 d. sausio 22 d. 39 taisyklės, 27A taisyklės 2 dalies b punkto ir 54 taisyklės 4 dalies pakeitimai, priimti 2024 m. vasario 23 d., įsigaliojo 2024 m. kovo 28 d. 46 taisyklės g punkto, 51 taisyklės 5 ir 7 dalių bei 58 taisyklės 2 dalies pakeitimai, priimti 2025 m. kovo 17 d., įsigaliojo 2025 m. balandžio 28 d. 3bis taisyklės ir 9 taisyklės 4 dalies pakeitimai, priimti 2025 m. birželio 30 d., įsigaliojo 2025 m. rugsėjo 15 d.

Reglamento priedas⁸⁷ (dėl tyrimų)

A1 taisyklė – Tyrimo priemonės

1. Šalies prašymu ar savo iniciatyva kolegija gali paskirti bet kokią tyrimo priemonę, kuri, kolegijos nuomone, galėtų patikslinti bylos faktus. Kolegija, *inter alia*, gali pasiūlyti šalims pateikti dokumentinius įrodymus arba nuspręsti apklausti bet kokį asmenį kaip liudytoją, ekspertą ar kitą asmenį, kurio parodymai ar pareiškimai gali padėti kolegijai atlikti savo užduotis.
2. Kolegija taip pat gali paprašyti bet kokio asmens ar institucijos nuomonės arba parengti rašytinę ataskaitą dėl bet kokio, kolegijos nuomone, bylai aktualaus klausimo.
3. Kai byla pripažįstama priimtina ar išimtiniais atvejais prieš priimdama nutarimą dėl priimtumo, kolegija gali paskirti vieną ar daugiau iš savo narių arba iš kitų Teismo teisėjų kaip savo deleguojamus asmenis atlikti tyrimą, apžiūrėti įvykio vietą arba kitu būdu rinkti įrodymus. Kolegija taip pat gali paskirti bet kokį asmenį ar instituciją padėti delegacijai tokiu būdu, kaip jai atrodo tinkama.
4. Šio skyriaus nuostatos dėl tyrimo priemonių, kurių imasi delegacija, *mutatis mutandis* taikomos bet kokiems pačios kolegijos atliekamiems procesiniams veiksams.
5. Procesiniai veiksmai, kurie sudaro bet kokio kolegijos ar jos delegacijos tyrimo dalį, yra nevieši, išskyrus atvejus, kai kolegijos pirmininkas ar delegacijos vadovas nusprendžia kitaip.
6. Kolegijos pirmininkas gali savo nuožiūra pakviesti bet kokią trečiąją šalį arba leisti jai dalyvauti tyrimo priemonėje. Tokio dalyvavimo sąlygas nustato pirmininkas, kuris taip pat gali apriboti tokį dalyvavimą, jei nustatytų sąlygų nesilaikoma.

A2 taisyklė – Šalių įsipareigojimai, susiję su tyrimo priemonėmis

1. Pareiškėjas ar bet kuri susijusi Susitariančioji Šalis privalo padėti Teismui, kiek to reikia įgyvendinant bet kokias tyrimo priemones.
2. Susitariančioji Šalis, kurios teritorijoje delegacija atlieka įvykio tyrimą vietoje, aprūpina delegaciją reikiamomis priemonėmis ir bendradarbiauja siekdama užtikrinti tinkamą proceso veiksmų atlikimą. Tai apima, kiek to reikia, judėjimo teritorijoje laisvę ir delegacijos, pareiškėjo ir visų liudytojų, ekspertų ir kitų asmenų, kuriuos gali apklausti delegacija, apsaugos priemones. Suinteresuota Susitariančioji Šalis įsipareigoja imtis priemonių užtikrinti, kad joks asmuo ar organizacija nepatirtų neigiamų padarinių dėl to, kad delegacijai davė parodymus ar kitaip jai padėjo.

A3 taisyklė – Atsisakymas susitikti su delegacija

Jei šalis ar kitas asmuo, kuris turi susitikti su delegacija, neatvyksta ar atsisako atvykti į susitikimą, delegacija gali tęsti procesinius veiksmus, jei mano, kad tai neprieštarauja tinkamam teisingumo įgyvendinimui.

⁸⁷ Teismas įterpė 2003 m. liepos 7 d.

A4 taisyklė – Procesiniai veiksmai delegacijoje

1. Deleguoti asmenys naudojami visais Konvencija ar šiuo Reglamentu kolegijai suteiktais įgaliojimais ir kontroliuoja procesą delegacijoje.
2. Delegacijos vadovas gali nuspręsti sušaukti parengiamąjį susitikimą su šalimis ar jų atstovais prieš pradėdant procesinius veiksmus delegacijoje.

A5 taisyklė – Liudytojų, ekspertų ir kitų asmenų iškvietimas į delegacijos procesinius veiksmus

1. Liudytojus, ekspertus ir kitus asmenis, kuriuos delegacija siekia apklausti, šaukia kancleris.
2. Šaukime turi būti nurodyta:
 - a) byla, kurioje išduotas šaukimas;
 - b) kolegijos ar kolegijos pirmininko paskirtos tyrimo priemonės, eksperto nuomonės ar kitos tyrimo priemonės objektas;
 - c) šaukiamam asmeniui priklausančių mokėjimų nuostatos.
3. Šalys, kiek tai įmanoma, turi pateikti pakankamai informacijos, kad būtų galima nustatyti liudytojų, ekspertų ar kitų šaukiamų asmenų tapatybę ir adresą.
4. Pagal 37 taisyklės 2 dalį Susitariančioji Šalis, kurios teritorijoje gyvena liudytojas, atsako už kolegijos jai perduotų šaukimų įteikimą. Jeigu šaukimo įteikti neįmanoma, Susitariančioji Šalis raštu nurodo priežastis. Susitariančioji Šalis ir toliau imasi visų įmanomų priemonių, kad užtikrintų jai pavaldžių ar jos kontroliuojamų šaukiamų asmenų dalyvavimą.
5. Delegacijos vadovas gali prašyti, kad liudytojai, ekspertai ir kiti asmenys dalyvautų delegacijai atliekant veiksmus įvykio vietoje. Susitariančioji Šalis, kurios teritorijoje atliekami šie veiksmai, jei to prašoma, imasi visų įmanomų priemonių, kad užtikrintų tokį dalyvavimą.
6. Tais atvejais, kai liudytojas, ekspertas ar kitas asmuo yra šaukiamas Susitariančiosios Šalies prašymu ar vardu, su jo atvykimu susijusias išlaidas padengia ta Šalis, jeigu kolegija nenusprendžia kitaip. Susitariančiojoje Šalyje, kurios teritorijoje delegacija atlieka tyrimą, kalinamo asmens dalyvavimo išlaidas padengia ta Šalis, jeigu kolegija nenusprendžia kitaip. Kitais atvejais kolegija sprendžia, ar šias išlaidas turi apmokėti Europos Taryba, ar jos priteisiamos pareiškėjui, ar trečiajam šaliai, kurios prašymu ar vardu asmuo dalyvauja. Visais atvejais išlaidų dydį nustato kolegijos pirmininkas.

A6 taisyklė – Apklausiamų liudytojų ir ekspertų priesaika arba iškilmingas pareiškimas

1. Nustačius liudytojo tapatybę, prieš duodamas parodymus, kiekvienas liudytojas prisiekia arba iškilmingai pareiškia:

„Aš prisiekiu,“ – arba „Aš iškilmingai, vadovaudamasis garbe ir sąžine, pareiškiu,“ – „kad sakysiu tiesą, visą tiesą ir tik tiesą.“

Šis veiksmas turi būti protokoluojamas.
2. Nustačius eksperto tapatybę, prieš atlikdamas delegacijos paskirtą užduotį, kiekvienas ekspertas prisiekia arba iškilmingai pareiškia:

„Aš prisiekiu,“ – arba „Aš iškilmingai pareiškiu,“ – „kad vykdysiu savo eksperto pareigas garbingai ir sąžiningai.“

Šis veiksmas turi būti protokoluojamas.

A7 taisyklė – Delegacijos atliekama liudytojų, ekspertų ir kitų asmenų apklausa

1. Bet kuris delegacijos narys gali užduoti klausimus šalių atstovams, advokatams ir patarėjams, pareiškėjui, liudytojams ir ekspertams bei kitiems delegacijų apklausiamiems asmenims.
2. Delegacijos apklausiamus liudytojus, ekspertus ir kitus asmenis apklausti gali ir šalių atstovai, advokatai ar patarėjai, dalyvaujant delegacijos vadovui. Jei prieštaraujama užduotam klausimui, sprendimą, ar atsakyti, priima delegacijos vadovas.
3. Išskyrus išimtinius atvejus ir sutikus delegacijos vadovui, delegacijos apklausiami liudytojai, ekspertai ir kiti asmenys iki parodymų davimo pradžios į posėdžių salę neįleidžiami.
4. Delegacijos vadovas gali imtis specialių priemonių, kad liudytojai, ekspertai ar kiti asmenys būtų išklausyti šalims nedalyvaujant, jeigu to reikia tinkamam teisingumo įgyvendinimui.
5. Ginčus dėl prieštaravimo liudytojui ar ekspertui sprendžia delegacijos vadovas. Siekdama gauti informacijos, delegacija gali apklausti asmenį, kuris nėra pripažįstamas liudytoju ar ekspertu.

A8 taisyklė – Delegacijos atliekamų procesinių veiksmų stenograma

1. Visų procesinių veiksmų dėl delegacijos taikytų tyrimo priemonių stenogramas parengia kancleris. Stenogramoje nurodoma:
 - a) delegacijos sudėtis;
 - b) delegacijos apklaustų asmenų, t. y. dalyvaujančių šalių atstovų, advokatų ir patarėjų, sąrašas;
 - c) kiekvieno liudytojo, eksperto ar kito apklausto asmens pavardė, vardas, apibūdinimas ir adresas;
 - d) išsakytų teiginių, užduotų klausimų ir pateiktų atsakymų tekstas;
 - e) bet kokio proceso delegacijoje metu priimto sprendimo ar delegacijos vadovo sprendimo tekstas.
2. Jeigu visa stenograma arba jos dalis yra parengta neoficialia kalba, kancleris pasirūpina jos vertimu į vieną iš oficialių kalbų.
3. Stenogramos kopijos perduodamos šalių atstovams, kad jie galėtų kreiptis į kanclerį ar delegacijos vadovą ir atlikti pataisymus, tačiau jokia būdu tokie pataisymai negali pakeisti to, kas buvo pasakyta, prasmės ir potekstės. Pagal delegacijos vadovo nurodymus kancleris nustato šiam tikslui skiriamus terminus.
4. Taip pataisytą stenogramą pasirašo delegacijos vadovas ir kancleris ir ji tampa oficialia bylos medžiaga.

Praktiniai nurodymai

Prašymai dėl laikinųjų apsaugos priemonių⁸⁸

(Teismo reglamento 39 taisyklė)

I. Įvadas

1. Pagal Konvencijos sistemą laikinosios apsaugos priemonės išimtinėmis aplinkybėmis šalies ar kito susijusio asmens prašymu arba paties Teismo iniciatyva pagal Teismo reglamento 39 taisyklę gali būti skiriamos, kai kyla neišvengiama nepataisomos žalos grėsmė. Jos yra itin svarbios siekiant išvengti negrįžtamų situacijų, kurios nacionaliniams teismams ir (arba) Teismui užkirstų kelią tinkamai išnagrinėti skundus pagal Konvenciją ir prireikus užtikrinti pareiškėjui praktinę ir veiksmingą Konvencijoje numatytų teisių apsaugą.

2. Jei Susitariančioji Šalis atsakovė nevykdo laikinųjų apsaugos priemonių, tai menkina Europos žmogaus teisių konvencijos 34 straipsnyje garantuojamos individualios peticijos teisės veiksmingumą ir 1 straipsnyje nustatytą oficialų valstybės įsipareigojimą saugoti Konvencijoje įtvirtintas teises ir laisves. Skirdamas laikinąsias apsaugos priemones, Teismas įgyvendina savo jurisdikciją užtikrinti, kad būtų laikomasi įsipareigojimų, kuriuos Aukštosios Susitariančiosios Šalys prisiėmė pagal Konvenciją ir jos protokolus, vadovaudamosi 19 straipsniu. Jurisdikcija, kaip nustatyta Konvencijos 32 straipsnyje, apima visus Konvencijos ir jos protokolų aiškinimo bei taikymo klausimus (*Mamatkulov ir Askarov prieš Turkiją* [DK], Nr. 46827/99 ir 46951/99, §§ 128–29, ECHR 2005-I; *Paladi prieš Moldovą* [DK], Nr. 39806/05, §§ 84–106, 2009 m. kovo 10 d.; *M.K. ir kiti prieš Lenkiją*, Nr. 40503/17, ir 2 kitos, §§ 229–38, 2020 m. liepos 23 d.; ir *K. I. prieš Prancūziją*, Nr. 5560/19, § 115, 2021 m. balandžio 15 d.). Todėl laikinosios apsaugos priemonės yra privalomos.

3. 2024 m. vasario 23 d. 39 taisyklės tekstas iš dalies pakeistas siekiant išsamiau išaiškinti aplinkybes, kuriomis laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos, ir patikslinti prašymams dėl šių priemonių bei jų taikymui keliamus reikalavimus. Šiuo pakeitimu taip pat siekta suderinti taisyklės tekstą su nusistovėjusia Teismo jurisprudencija ir laikinųjų apsaugos priemonių taikymo praktika.

4. Naujos Praktinių nurodymų redakcijos tikslas – pateikti išsamias gaires dėl Teismo reglamento 39 taisyklėje numatytos Teismo laikinųjų apsaugos priemonių taikymo procedūros materialinių ir procesinių aspektų, siekiant aiškiau ir skaidriau apibrėžti su laikinosiomis apsaugos priemonėmis susijusį procesą, išimtines aplinkybes, kuriomis šios priemonės gali būti taikomos, ir galimo jų peržiūrėjimo atvejus. Nurodymai skirti (galimiems) pareiškėjams, jų atstovams, Susitariančiosioms Šalims ir bendrai suinteresuotoms šalims.

II. Laikinųjų apsaugos priemonių procedūros taikymo sritis ir veikimas

A. Teismo reglamento 39 taisyklės taikymo sritis

5. Teismas, išimtinėmis aplinkybėmis skirdamas laikinąją apsaugos priemonę, siekia užtikrinti apsaugą nuo neišvengiamos nepataisomos žalos grėsmės. Todėl Teismas proceso šalims nurodo taikyti šią priemonę tik tuo atveju, jei, įvertinęs visą turimą informaciją, mano, kad ši priemonė yra būtina siekiant užtikrinti šalių interesus arba tinkamą proceso eigą. Teismo nurodytomis laikinosiomis apsaugos priemonėmis gali būti reikalaujama, kad šalys susilaikytų nuo tam tikrų veiksmų arba imtųsi konkrečių priemonių.

⁸⁸ 2003 m. kovo 5 d. Teismo pirmininko pagal Teismo reglamento 32 taisyklę išleisti Praktiniai nurodymai su 2009 m. spalio 16 d., 2011 m. liepos 7 d., 2022 m. gegužės 3 d. ir 2024 m. kovo 28 d. pakeitimais.

6. Naujai išdėstytoje 39 taisyklės redakcijoje nurodyta, kad laikinosios apsaugos priemonės taikomos „iškilus neišvengiamai grėsmei, kad Konvencijoje numatyta teisei bus padaryta nepataisoma žala“. Sąvoka „nepataisoma žala Konvencijoje numatyta teisei“ apibrėžta kaip žala, kurios dėl jos pobūdžio nebūtų galima atlyginti, atkurti ar tinkamai kompensuoti. Šiuo atžvilgiu sąvoka „atkurti“ turėtų būti aiškinama kaip padėties iki žalos padarymo atkūrimas. Taigi laikinąsias apsaugos priemones Teismas taiko, jei yra grėsmė, kad nesiėmus tokių priemonių susidarytų situacija, kurioje *restitutio in integrum* ir kitos žalos atlyginimo formos būtų neįmanomos, jei Teismas nuspręstų jas taikyti pasibaigus bylos nagrinėjimui Teisme. Todėl, kad būtų galima taikyti 39 taisyklę, žala pagal bylos aplinkybes turi būti didelė. Laikinosios apsaugos priemonės taikomos tik tada, kai yra *prima facie* įrodymų, kad kyla neišvengiama nepataisomos žalos grėsmė, o ne tada, kai pareiškėjai paprasčiausiai patirtų sunkumų, jei nebūtų pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės. Dėl nacionalinės teisinės gynybos priemonių panaudojimo žr. šių nurodymų III skyriaus C dalį.

7. Taigi Teismas laikinąsias apsaugos priemones iš esmės taiko tik išimtiniais atvejais ir tik kruopščiai išnagrinėjęs visas svarbias aplinkybes. Dažniausiai tokiais atvejais turimi įrodymai rodo akivaizdžius atvejus, kai kyla tikra grėsmė gyvybei ir sveikatai bei reali didelės žalos rizika, pažeidžiant pagrindines Konvencijos nuostatas.

B. Sprendimus pagal 39 taisyklės procedūrą priimančys subjektai

8. Teismo įgaliojimus priimti sprendimus dėl prašymų taikyti laikinąsias apsaugos priemones vykdo budintys teisėjai arba prireikus skyriaus pirmininkas, kolegijos pirmininkas, Didžiosios kolegijos pirmininkas, Didžioji kolegija arba Teismo pirmininkas (39 taisyklės 2 dalis).

9. Budintys teisėjai yra teisėjai, pagal 8 taisyklės 1 ir 2 dalis išrinkti penkių skyrių pirmininkų pavaduotojai. Teismo pirmininkas pagal 39 taisyklės 5 dalį juos skiria priimti sprendimus dėl prašymų taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Nuo 2022 m. visi penki skyrių pirmininkų pavaduotojai eina budinčių teisėjų pareigas. Pagal susiklosčiusią praktiką budintys teisėjai nenagrinėja prašymų taikyti laikinąsias apsaugos priemones Susitariančiajai Šaliai, nuo kurios tas teisėjas buvo išrinktas arba kurios pilietis jis yra.

10. Plenarinis Teismas iš dalies pakeistoje 39 taisyklės redakcijoje nusprendė įtvirtinti konkretų teisinį pagrindą, suteikiantį Teismo pirmininkui teisę prireikus skirti laikinąsias apsaugos priemones.

11. Naujose individualiose peticijose pateiktus prašymus taikyti laikinąsias apsaugos priemones pirmiausia nagrinėja budintys teisėjai, kuriems padeda specializuotas Teismo kanceliarijos skyrius. Budintiems teisėjams palikta galimybė prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones perduoti kuriam nors kitam iš 39 taisyklės 2 dalyje išvardytų sprendimus priimančių subjektų, įskaitant kolegijas. Gali būti perduodama įvairiais atvejais, atsižvelgiant į prašymo pobūdį, bylą, kurioje prašymas pateiktas, ir skubos laipsnį. Dėl skubos perduoti kolegijai gali būti neįmanoma, todėl budintis teisėjas 39 taisyklę gali taikyti laikinai, kad, be kita ko, vėliau prašymą taikyti laikinąją apsaugos priemonę būtų lengviau išnagrinėti kolegijoje. Prašymą nagrinėjant kolegijoje, priimamas sprendimas, kuris priskiriamas paties Teismo kompetencijai.

12. Prašymus taikyti laikinąsias apsaugos priemones, pateiktus tarpvalstybinėse bylose, Didžiosios kolegijos nagrinėjamose individualiose peticijose ir perduotose individualiose peticijose, kurios jau priskirtos skyriams, iš esmės nagrinėja Teismo pirmininkas, Didžiosios kolegijos pirmininkas arba skyrių pirmininkai. Kolegijai prašymas gali būti perduotas ir tais atvejais, kai įgaliojimus priimti sprendimus pirmiausia turi Teismo pirmininkas, Didžiosios kolegijos pirmininkas arba skyrių pirmininkai.

C. Sprendimų dėl prašymų taikyti laikinąsias apsaugos priemones priėmimo procesas

13. 2023 m. plenariniame Teismui peržiūrėjus 39 taisyklėje nustatytą sprendimų priėmimo procesą, nepriklausomai nuo priimto sprendimo pobūdžio (pavyzdžiui, prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones patenkinimas, prašymų atmetimas, prašymų nagrinėjimo atidėjimas, taikomų laikinųjų

apsaugos priemonių panaikinimas), apie visus Teismo sprendimus dėl laikinųjų apsaugos priemonių šalims pranešama priimant sprendimą, kurį atitinkamai pasirašo budintis teisėjas, skyriaus pirmininkas, Didžiosios kolegijos pirmininkas arba Teismo pirmininkas. Sprendimuose paprastai nurodomos teisėjų, kurie priima sprendimus pagal laikinųjų apsaugos priemonių taikymo procedūrą, vardai ir pavardės.

14. Prie sprendimų pridedamas Teismo kanceliarijos raštas, kuriame pateikiama su šia procedūra susijusi informacija, taip pat nurodymai šalims arba jų prašymai.

15. Pareiškėjai apie Teismo sprendimus dėl prašymų taikyti laikinąsias apsaugos priemones informuojami per EŽTT Reglamento 39 taisyklės svetainę, faksu arba paštu.

16. Teismas, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, gali nurodyti, kad laikinosios apsaugos priemonės taikomos iki atskiro pranešimo, bylos nagrinėjimo Teisme laikotarpiu arba ribotą laikotarpį.

17. Laikinosios apsaugos priemonės ribotą laikotarpį taikomos dėl įvairių priežasčių, pavyzdžiui: kol Teismo prašymu bus gauta atitinkama informacija iš šalių; sudarant nacionaliniams teismams galimybę vykstančiame procese visapusiškai išnagrinėti klausimą, dėl kurio pateiktas prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones; kai manoma, kad prašymą turėtų nagrinėti kolegija ir reikia daugiau laiko posėdžiui numatyti; arba dėl to, kad, budinčio teisėjo nuomone, prieš priimant sprendimą reikia daugiau laiko.

18. Jeigu Teismas pareikalauja daugiau informacijos, pagal Teismo reglamento 54 taisyklės 2 dalies a punktą abi šalys paraginamos reikiamą informaciją pateikti per nustatytą terminą. Šio termino trukmę lemia bylos aplinkybės ir prašymo skubumas. Tokiais atvejais Teismas, gavęs iš šalių informaciją, gali nuspręsti taikomą laikinąją apsaugos priemonę pratęsti, nepratęsti arba panaikinti.

19. Teismas taip pat gali priimti sprendimą atidėti prašymų taikyti laikinąsias apsaugos priemones nagrinėjimą ir, jei įmanoma, atsižvelgiant į skubumą, prašyti šalių pateikti informaciją tais atvejais, kai pareiškėjų pateiktos informacijos nepakanka, kad Teismas galėtų išnagrinėti prašymą, arba jei manoma, kad prieš priimant sprendimą yra tikslinga prašyti informacijos iš Susitariančiosios Šalies atsakovės.

20. Jei prašymo nagrinėjimas atidedamas, pagal 54 taisyklės 2 dalies a punktą Susitariančioji Šalis atsakovė arba abi šalys paraginamos reikiamą informaciją pateikti per nustatytą terminą. Šio termino trukmę lemia bylos aplinkybės ir prašymo skubumas. Teismas, gavęs iš šalių informaciją, prašymo nagrinėjimą gali dar kartą atidėti ir pateikti šalims papildomų klausimų arba gali dėl prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones priimti sprendimą.

21. Teismas taip pat gali nuspręsti pagal Teismo reglamento 39 taisyklės 3 dalį apie laikinąją apsaugos priemonę pranešti Ministrų Komitetui, jei, laikinąją apsaugos priemonę skyrusios teisminės sudėties nuomone, pranešti yra pagrįsta. Tokiu atveju apie tai informuojamos šalys.

22. Jeigu Susitariančioji Šalis atsakovė tariamai nesilaikė laikinosios apsaugos priemonės ir Teismas apie petiją arba petijos dalį nusprendžia pranešti Susitariančiajai Šaliai atsakovei, Ministrų Komitetui taip pat gali būti pranešta apie klausimą, susijusį su įsipareigojimų pagal Konvencijos 34 straipsnį vykdymu.

23. Abi šalys privalo visapusiškai bendradarbiauti procese ir ypač imtis tokių jų kompetencijai priklausančių veiksmų, kokie Teismui atrodo būtini teisingumui tinkamai įgyvendinti (žr. 44A taisyklę). Pareiškėjams tai reiškia pareigą užtikrinti, kad prašymai taikyti laikinąsias apsaugos priemones su visa reikiama informacija ir dokumentais būtų pateikti laiku (žr. šių nurodymų 32–37 punktus). Labai svarbu, kad pareiškėjai, siekdami didesnio skubumo, prašymo pateikimo neatidėliotų. Delsimas gali neigiamai paveikti pareiškėjų teises ir interesus, taip pat Teismo gebėjimą veiksmingai išnagrinėti prašymus taikyti laikinąsias apsaugos priemones.

Daugeliu, nors ir ne visais, atvejais skubos laipsnis gali priklausyti nuo Susitariančiųjų Šalių valios. Teismas pabrėžia, kad Susitariančiosios Šalys visada gali iš anksto Teismui pranešti, jei, jų nuomone, pagal 39 taisyklę pateikiamas prašymas yra neatidėliotinas, pateikdamas visą reikšmingą informaciją.

24. Kaip paaiškinta šių nurodymų 13 punkte, apie Teismo sprendimus dėl prašymų taikyti laikinąsias apsaugos priemones šalims pranešama sprendimu, kurį pasirašo jį priėmusi teisminė sudėtis. Papildomi su sprendimu susiję motyvai gali būti pateikiami tos teisminės sudėties nuožiūra.

25. Sprendimai dėl prašymų taikyti laikinąsias apsaugos priemones neskundžiami.

26. Tačiau Susitariančioji Šalis atsakovė gali prašyti Teismo savo sprendimą taikyti laikinąsias apsaugos priemones peržiūrėti, jei tos priemonės, jos nuomone, nebėra būtinos arba jei Susitariančioji Šalis turi informacijos, kuri reikšmingu metu nebuvo pasiekama arba kuri nebuvo laiku pateikta Teismui. Terminas tokiems prašymams pateikti nėra nustatytas. Gavus prašymą peržiūrėti sprendimą, kitos šalies gali būti prašoma per nustatytą terminą pateikti komentarus. Tuomet Teismas išnagrinėja šalių argumentus ir, remdamasis visa atnaujinta ir svarbia faktine bei teisine informacija, priima sprendimą dėl prašymo peržiūrėti sprendimą.

27. Pasikeitus aplinkybėms, pareiškėjai gali pateikti naują prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, jei pirminis prašymas nebuvo patenktas.

28. Pagal 39 taisyklę nurodyta priemonė gali būti panaikinta bet kuriuo metu Teismo sprendimu. Visų pirma, kadangi nurodymas pagal 39 taisyklę yra susijęs su Teismo procesu, priemonė bus panaikinta, jei peticija nebus palaikoma.

29. Pagrįstais atvejais Teismas, atmesdamas prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, tuo pačiu metu gali paskelbti peticiją nepriimtina.

30. Pagal Teismo pirmumo principus peticijos, kuriose nurodytos laikinosios apsaugos priemonės patenka į skubių peticijų kategoriją (I kategorija). Dėl šios priežasties jos turi pirmenybę prieš kitų kategorijų peticijas ir yra nagrinėjamos bei sprendžiamos kuo greičiau (žr. Teismo pirmumo principus).

III. Praktinė informacija dėl laikinųjų apsaugos priemonių

31. Prašymai taikyti laikinąsias apsaugos priemones nagrinėjami individualiai rašytine tvarka. Jie nagrinėjami prioritetine tvarka. Pagal Teismo praktiką prašymai, kurie akivaizdžiai nepatenka į 39 taisyklės taikymo sritį, pirmalaikiai prašymai ir neišsamūs arba nepagrįsti prašymai paprastai nėra teikiami teisėjui sprendimui priimti ir yra atmetami. Pareiškėjai ar jų atstovai⁸⁹, kurie teikia prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones pagal Teismo reglamento 39 taisyklę, turi laikytis toliau išdėstytų reikalavimų.

A. Prašoma informacija ir dokumentai

32. Prašymai, jei įmanoma, turėtų būti pateikiami vienos iš Susitariančiųjų Šalių oficialia kalba EŽTT 39 taisyklės svetainėje arba siunčiami faksu ar paštu. Teismas nenagrinės prašymų, atsiųstų elektroniniu paštu.

33. Juose turi būti pateikiama ši informacija:

- Pareiškėjo vardas (-ai)

⁸⁹ Svarbu, kad būtų pateikta išsami kontaktinė informacija.

- Pareiškėjo pavardė (-ės)
- Dabartinis pareiškėjo adresas arba sulaikymo vieta
- Gimimo data
- Pilietybė (-ės)
- Jei yra keli pareiškėjai – kiekvieno pareiškėjo vardas (-ai), pavardė (-ės), dabartinis adresas, gimimo data ir pilietybė (-ės)
- Atstovo, jei toks yra, vardas (-ai), pavardė (-ės), adresas ir įgaliojimai
- Valstybė (-ės), kurios (-ių) atžvilgiu teikiamas prašymas

34. Toliau nurodyta informacija ir dokumentai taip pat turi būti pateikti su prašymu:

A. Prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones pagrindai:

1. Išsamus esamos padėties aprašymas.
2. Tariamai neišvengiamos nepataisomos žalos grėsmės pobūdis.
3. Visų susijusių dokumentų (naujausių medicininių pažymų, nuotraukų, dokumentų, įrodančių pareiškėjo pažeidžiamumą, spaudos straipsnių ar pranešimų apie pareiškėjo padėtį ir t. t.) kopijos.
4. Išsiuntimo / išdavimo / ekstradicijos atvejais:
 - a. Išsamios išvykimo iš kilmės / paskirties šalies priežastys.
 - b. Priežastys, dėl kurių baiminamasi grįžti į kilmės / paskirties šalį.
 - c. Atvykimo į Susitariančiąją Šalį data ir aplinkybės.
 - d. Paskirties šalis.
 - e. Numatomo išsiuntimo / išdavimo / ekstradicijos data;
 - f. Visų susijusių dokumentų (nutarčių dėl kratos, arešto orderių, apkaltinamųjų nuosprendžių, spaudos straipsnių ar pranešimų apie pareiškėją, ataskaitų apie valstybes ir t. t.) kopijos.

B. Informacija apie nacionalinį procesą Susitariančioje Šalyje:

1. Informacija apie nacionalinį procesą, įskaitant teismo sprendimų ir skundų datas bei turinį.
2. Kita reikšminga informacija apie procesą nacionalinėse institucijose.
3. Visų susijusių dokumentų (nacionalinių institucijų ir teismų sprendimų, teismams ir kitoms institucijoms pateiktų prašymų ir t. t.) kopijos.
4. Išsiuntimo / išdavimo / ekstradicijos atvejais:
 - a. Informacija apie prieglobsčio procedūrą, jei tokia buvo.
 - b. Informacija apie išsiuntimo procedūrą.
 - c. Visų susijusių dokumentų kopijos.

C. Konvencijos straipsniai, kuriais remiamasi.

D. Tinkamai užpildyta atstovavimo forma, jei prašymą pateikia atstovas. Formą galima išsiųsti netrukus po prašymo pateikimo. Prašymai taikyti laikinąsias apsaugos priemones gali būti pateikiami tik pareiškėjui sutikus.

E. Teismo registracijos numeris, jei tokį turite, dėl dabartinio prašymo.

F. Visa kita informacija ir dokumentai, kuriuos laikote reikalingais.

35. Minėtos informacijos ir dokumentų nepateikimas gali nulemti, kad prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones bus laikomas nepagrįstu arba neišsamiu.

36. Nepakanka vien tik pateikti nuorodą į kituose dokumentuose ar nacionaliniame procese išdėstytus argumentus. Pirmiau nurodyta informacija ir dokumentai privalo būti pridėti prie kiekvieno prašymo.

37. Teismas nebūtinai susisieks su pareiškėjais, kurių prašymai taikyti laikinąsias apsaugos priemones bus neišsamūs.

B. Laiku pateiktas prašymas

38. Prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones turi būti pateikiamas kuo skubiau po galutinio nacionalinės institucijos sprendimo, kad Teismas ir kanceliarija turėtų pakankamai laiko jam išnagrinėti. Teismas gali nespėti išnagrinėti prašymų bylose dėl išsiuntimo ar ekstradicijos, jei jie buvo gauti likus mažiau nei vienai darbo dienai iki numatyto išsiuntimo laiko⁹⁰.

39. Kai nacionalinės institucijos sprendimas neišvengiamas ir turės būti skubiai vykdomas, ypač išsiuntimo ar ekstradicijos bylose, pareiškėjai ir jų atstovai prašymus taikyti laikinąsias apsaugos priemones turėtų pateikti nelaukdami tokio sprendimo, aiškiai nurodydami sprendimo priėmimo datą ir tai, kad prašymas galios, jei galutinis nacionalinio teismo sprendimas bus neigiamas.

C. Stabdančio poveikio nacionalinės priemonės

40. Teismas nenagrinėja skundų dėl nacionalinių teismų sprendimų, todėl pareiškėjai, prieš kreipdamiesi į Teismą dėl laikinųjų priemonių taikymo išsiuntimo ar ekstradicijos bylose, turėtų panaudoti nacionalines priemones, galinčias sustabdyti išsiuntimą. Kai pareiškėjas vis dar gali panaudoti stabdančio poveikio nacionalines priemones, Teismas netaikys 39 taisyklės, kad užkirstų kelią išsiuntimui.

D. Asmens išsiuntimas į Susitariančiąją Šalį

41. Jei asmuo, kurio prašymas taikyti laikinąją apsaugos priemonę buvo atmestas, yra išsiunčiamas į kitą Susitariančiąją Šalį, prireikus jis prieš tą valstybę pagal Teismo reglamento 39 taisyklę gali pateikti naują prašymą arba peticiją pagal Konvencijos 34 straipsnį.

E. Tolesni veiksmai pateikus prašymus

42. Pateikęs prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, pareiškėjas arba jo atstovas privalo domėtis jo eiga ir reaguoti į Teismo kanceliarijos siunčiamą korespondenciją.

43. Pareiškėjas privalo būti atsakingas susirašinėdamas su Teismo kanceliarija. Labai svarbu, kad Teismas būtų nedelsiant informuotas apie pareiškėjo administracinio statuso ar kitų aplinkybių pasikeitimus (pavyzdžiui, jei pareiškėjui suteikiamas leidimas gyventi, jis grįžta į savo kilmės šalį ar pakeičia adresą dėl kitų priežasčių, jei pasikeičia išsiuntimo data ir laikas arba jei priimamas naujas teismo sprendimas ar įvyksta kiti su pareiškėjo prašymu susiję pokyčiai).

44. Jei laikinoji apsaugos priemonė pritaikyta, pareiškėjas arba jo atstovas privalo reguliariai ir nedelsdamas Teismui pranešti apie besitęsiančio nacionalinio proceso eigą. Jei šio reikalavimo nesilaikoma, Teismas gali išbraukti bylą iš Teismo bylų sąrašo.

45. Jeigu Teismas atsisako taikyti laikinąją apsaugos priemonę, pareiškėjas arba jo atstovas privalo pranešti Teismui, ar toliau palaiko savo peticiją. Pareiškėjo atstovas taip pat privalo savo iniciatyva nedelsdamas informuoti Teismą apie galimą ryšio su pareiškėju praradimą.

⁹⁰ Valstybės ir kitų švenčių, kai Teismo kanceliarija nedirba, sąrašą galima rasti Teismo interneto svetainėje: www.echr.coe.int/contact

46. Jeigu prašymas buvo pateiktas per EŽTT 39 taisyklės svetainę ir po to, kai pareiškėjui arba jo atstovui buvo pranešta apie sprendimą, svetainėje yra nebepasiekiamas, tolesnė korespondencija Teismui turėtų būti siunčiama faksu arba paštu. Korespondencija, siunčiama tiesiogiai teisėjui, skyriaus pirmininkui, Teismo pirmininkui arba Teismo kanceliarijos darbuotojui elektroniniu paštu, nebus nagrinėjama.

Proceso pradžia⁹¹

(Individualios peticijos pagal Konvencijos 34 straipsnį)

I. Bendrosios nuostatos

1. Peticija pagal Konvencijos 34 straipsnį turi būti pateikta raštu. Peticijos pateikti telefonu negalima. Išskyrus atvejus, nurodytus Teismo reglamento 47 taisyklėje, tik visiškai užpildyto peticijos formuliario pateikimas sustabdytų Konvencijos 35 straipsnio 1 dalyje numatytą keturių mėnesių terminą. Peticijos formuliarą galima rasti Teismo interneto svetainėje⁹². Pareiškėjams patariama peticijos formuliarą atsisiųsti ir atsispausdinti, o ne kreiptis į Teismą su prašymu atsiųsti formuliario kopiją paštu. Šitaip pareiškėjai sutaupys laiko ir galės geriau užtikrinti, kad jų užpildytas peticijos formuliaras bus pateiktas per keturių mėnesių terminą. Patarimus, kaip užpildyti įvairius formuliario laukelius, galima rasti internete.

2. Peticija siunčiama šiuo adresu:

Kancleriui

Europos Žmogaus Teisių Teismas

Europos Taryba

67075 Strasbūras CEDEX

Prancūzija

3. Faksu išsiųstos peticijos nenutruks Konvencijos 35 straipsnio 1 dalyje numatyto keturių mėnesių termino. Pareiškėjai per tą patį keturių mėnesių terminą privalo paštu išsiųsti pasirašytą peticijos originalą.

4. Pareiškėjas privalo būti atsakingas susirašinėdamas su Teismo kanceliarija. Delsimas atsakyti arba neatsakymas gali būti laikomas ženklu, kad pareiškėjas nebepalaiko savo peticijos.

II. Forma ir turinys

5. Peticijos formuliare išdėstyti faktai, skundai ir argumentai dėl vidaus teisinės gynybos priemonių panaudojimo bei peticijos atitikties Konvencijos 35 straipsnio 1 dalyje nurodytam terminui privalo atitikti Teismo reglamento 47 taisyklėje nustatytas sąlygas. Bet kokie papildomi argumentai, pateikiami atskiru dokumentu, neturėtų viršyti 20 lapų (žr. 47 taisyklės 2 dalies b punktą) ir turėtų:

- a) būti A4 formato lape, paliekant ne mažiau kaip 3,5 cm pločio paraštes;
- b) būti visiškai įskaitomi, jei atspausdintas, tekstas turi būti ne mažesnio kaip 12 dydžio šrifto, o išnašos – 10 dydžio šrifto, tarpai tarp eilučių – 1,5 eilutės;
- c) visi skaičiai turėtų būti parašyti skaitmenimis;
- d) būti iš eilės sunumeruoti puslapiais;
- e) būti suskirstyti į sunumeruotas pastraipas;

⁹¹ 2003 m. lapkričio 1 d. Teismo pirmininko pagal Teismo reglamento 32 taisyklę išleisti Praktiniai nurodymai su 2008 m. rugsėjo 22 d., 2009 m. birželio 24 d., 2013 m. lapkričio 6 d., 2015 m. spalio 5 d., 2019 m. lapkričio 27 d., 2021 m. sausio 25 d. ir 2022 m. vasario 1 d. pakeitimais. Šie Praktiniai nurodymai papildė 45 ir 47 taisykles.

⁹² www.echr.coe.int.

f) būti suskirstyti į antraštes: „Faktai“, „Skundai ar pareiškimai dėl pažeidimų“ ir „Informacija apie vidaus teisinės gynybos priemonių panaudojimą ir atitiktį 35 straipsnio 1 dalyje numatytam terminui“.

6. Visi peticijos formuliario punktai turi būti užpildyti įrašant žodžius. Reikėtų vengti simbolių, ženklų ar sutrumpinimų. Taip pat reikėtų paaiškinti žodžiais, net jei atsakymas yra neigiamas arba klausimas neatrodo aktualus.

7. Pareiškėjas peticijos formuliare numatytoje vietoje privalo išdėstyti bylos faktus, savo skundus ir paaiškinimus, kad peticija atitinka priimtumo kriterijus. Informacijos turėtų pakakti, kad Teismas galėtų nustatyti peticijos pobūdį ir apimtį; tam turėtų pakakti vien užpildyto peticijos formuliario. Netinka tik pridėti faktų santrauką, skundų ir atitikties peticijos formuliariui aprašymą, nurodant ar nenurodant „žiūrėti priedus“. Šios informacijos įrašymas į peticijos formuliara padės Teismui greičiau įvertinti ir paskirstyti gaunamas bylas. Galima pridėti papildomus paaiškinimus, jei reikia, atskirame dokumente, neviršijančiame 20 lapų: jais galima išplėtoti, bet ne pakeisti faktų santrauką, skundų ir atitikties priimtumo kriterijams aprašymą, kuris turi būti pačiame peticijos formuliare. Jei minėtos informacijos peticijos formuliare nėra, bus laikoma, kad peticija neatitinka 47 taisyklės.

8. Juridinis asmuo (įskaitant bendrovę, nevyriausybinių organizaciją ar asociaciją) į Teismą turi kreiptis per to juridinio asmens atstovą, kuris nurodomas atitinkamame peticijos formuliario skyriuje. Atstovas turi pateikti kontaktinę informaciją ir paaiškinti, kokios jo ar jos pareigos ar ryšys su juridiniu asmeniu. Su peticijos formuliaru turi būti pateikiami įrodymai, kad atstovas turi įgaliojimą veikti juridinio asmens vardu, pavyzdžiui, išrašas iš Prekybos rūmų registro ar valdymo organo protokolo. Juridinio asmens atstovas skiriasi nuo advokato, įgalioto atstovauti Teisme. Gali būti, kad juridinio asmens atstovas taip pat yra advokatas ar teisininkas, įgaliotas papildomai būti teisiniu atstovu. Tokiu atveju vis tiek abi peticijos formuliario dalys dėl atstovavimo turi būti užpildytos ir turi būti pridėti reikiami dokumentiniai įrodymai bei įgaliojimas atstovauti juridiniam asmeniui.

9. Pareiškėjas neprivalo turėti teisinio atstovo pirminėje proceso stadijoje. Jei jis ar ji vis dėlto tokį turi, privaloma užpildyti peticijos formuliario įgaliojimų skyrių. Tiek pareiškėjas, tiek atstovas privalo pasirašyti įgaliojimų skyriuje. Šioje stadijoje atskiro įgaliojimo nereikia, nes Teismas reikalauja, kad visa būtina informacija būtų surašyta formuliare. Jei teigiama, kad neįmanoma, kad pareiškėjas pasirašytų įgaliojimų skyriuje formuliare dėl neveikiamų praktinių sunkumų, tai privaloma paaiškinti Teismui su visais pagrindžiančiais argumentais. Reikalavimas užpildyti formuliara greitai per keturių mėnesių laikotarpį nelaikytinas tinkamu paaiškinimu.

10. Prie peticijos formuliario turi būti pridedami reikšmingi dokumentai:

a) susiję su skundžiamais sprendimais ar priemonėmis;

b) įrodantys, kad pareiškėjas įvykdė reikalavimą panaudoti vidaus teisinės gynybos priemones ir pateikti peticiją per Konvencijos 35 straipsnio 1 dalyje nurodytą terminą;

c) nurodantys, kai to reikia, informaciją apie kitus tarptautinius procesus.

Jei pareiškėjas negali pateikti šių dokumentų kopijų, jis ar ji privalo pateikti atitinkamą paaiškinimą: tik konstatavimo, kad jis ar ji susidūrė su sunkumais (siekdamas (-a) gauti dokumentus), nepakanka, jei būtų pagrįsta tikėtis, kad paaiškinimą privalo pagrįsti dokumentiniai įrodymai, tokie kaip nepritekliaus įrodymas, valdžios institucijos atsisakymo pateikti sprendimą

ar kitoks įrodymas, kad pareiškėjas neturėjo galimybės gauti dokumentą. Jei paaiškinimas neprisidės ar jo nepakanka, peticija nebus perduota teisminiam nagrinėjimui.

Dokumentai, pateikiami elektroniniu būdu, privalo atitikti šiuose praktiniuose nurodymuose nurodytą formatą; jie turi būti sutvarkyti ir sunumeruoti pagal peticijos formuliarę nurodytą dokumentų sąrašą.

11. Pareiškėjas, kurio anksčiau pateiktą peticiją ar peticijas Teismas jau nagrinėjo arba kurio peticija ar peticijos laukia Teismo nagrinėjimo, privalo apie tai pranešti kanceliarijai, nurodydamas peticijos numerį ar numerius.

12. a) Tais atvejais, kai pareiškėjas nenori atskleisti savo tapatybės, jis ar ji privalo raštu išdėstyti tokio prašymo priežastis pagal 47 taisyklės 4 dalį.

b) Pareiškėjas taip pat privalo nurodyti, kaip pageidautų ženklinti peticiją tuo atveju, jei kolegijos pirmininkas leistų neatskleisti tapatybės: savo inicialais ar viena raide (pvz., „X“, „Y“ ar „Z“).

13. Pareiškėjas ar paskirtas atstovas privalo pasirašyti peticijos formuliarą. Jei pareiškėjas atstovaujamas, tiek pareiškėjas, tiek atstovas privalo pasirašyti peticijos formuliaro įgaliojimų skyrių. Nei peticijos, nei įgaliojimų skyriaus negalima pasirašyti *per procurationem* (p. p.).

III. Grupinės peticijos ir daugiau nei vienas pareiškėjas

14. Jei pareiškėjas arba atstovas skundus teikia dviejų ar daugiau pareiškėjų, kurių skundai susiję su skirtingomis faktinėmis aplinkybėmis, vardu, kiekvienam asmeniui turėtų būti užpildytas atskiras peticijos formuliaras, nurodant visą būtiną informaciją. Kiekvienam pareiškėjui reikšmingi dokumentai turi būti pridėti prie to asmens peticijos formuliaro.

15. Jei pareiškėjų yra daugiau nei dešimt, atstovas kartu su peticijų formuliariais ir dokumentais turėtų pateikti lentelę su reikiama kiekvieno pareiškėjo asmens duomenimis; šią lentelę galima atsisiųsti iš Teismo interneto svetainės⁹³. Jei atstovas yra advokatas, lentelę taip pat turėtų būti pateikta elektronine forma.

16. Jei pareiškėjų arba peticijų grupė yra didelė, Teismas pareiškėjams ar jų atstovams gali nurodyti pateikti argumentus ar kitus dokumentus elektroninėmis ar kitomis priemonėmis. Teismas gali duoti ir kitų nurodymų dėl priemonių, kurių reikia imtis siekiant sudaryti galimybę peticijas nagrinėti veiksmingai ir greitai.

IV. Prašymų pateikti informaciją ar nurodymų nevykdymas

17. Jei per nustatytą terminą nepateikiama Teismo prašoma papildoma informacija ar dokumentai arba neįvykdomi Teismo nurodymai dėl peticijos, taip pat ir grupinės peticijos ar daugiau nei vieno pareiškėjo peticijos, pateikimo formos ar būdo, Teismas, atsižvelgdamas į proceso stadiją, skundo (-ų) gali nenagrinėti arba gali peticiją (-as) pripažinti nepriimtina (-omis) ar išbraukti iš Teismo bylų sąrašo.

⁹³ www.echr.coe.int.

Rašytiniai procesiniai dokumentai⁹⁴

I. Procesinių dokumentų pateikimas

Bendrosios nuostatos

1. Procesinis dokumentas turi būti pateiktas kanceliarijai per 38 taisyklėje nustatytus terminus ir jos 2 dalyje nurodytu būdu.
2. Procesinio dokumento ar kito dokumento gavimo Teismo kanceliarijoje data pažymima tame dokumente gavimo spaudu.
3. Visi procesiniai dokumentai ir prie jų pridedami dokumentai, išskyrus procesinius dokumentus ir dokumentus, kuriems sukurta dokumentų perdavimo elektroniniu būdu sistema (žr. atitinkamus praktinius nurodymus), siunčiami Teismo kanceliarijai 3 egzemplioriais paštu arba 1 egzempliorius siunčiamas faksu⁹⁵ ir 3 egzemplioriai – paštu.
4. Elektroniniu paštu pateikti procesiniai dokumentai ir kiti dokumentai nėra priimami.
5. Slapti dokumentai siunčiami registruotu paštu.
6. Savo iniciatyva siunčiami procesiniai dokumentai nepridedami prie bylos medžiagos, nebent kolegijos pirmininkas nusprendžia kitaip (38 taisyklės 1 dalis).

Siuntimas faksu

7. Šalis gali siųsti Teismui procesinius dokumentus ir kitus dokumentus faksu.
8. Procesinį dokumentą pasirašančio asmens vardas ir pavardė taip pat turi būti atspausdinti jame, kad jį ar ją būtų galima identifikuoti.

Dokumentų perdavimas elektroniniu būdu

9. Teismas gali leisti Susitariančiosios Šalies Vyriausybei ar, perdavus peticiją, pareiškėjui siųsti procesinius dokumentus ir kitus dokumentus elektroninėmis priemonėmis. Tokiais atvejais praktiniai nurodymai dėl rašytinių procesinių dokumentų taikomi kartu su praktiniais nurodymais dėl dokumentų perdavimo elektroninėmis priemonėmis.

II. Forma ir turinys

Forma

10. Procesiniame dokumente turi būti nurodyta:
 - a) peticijos numeris ir bylos pavadinimas;
 - b) antraštė, iš kurios matyti turinio pobūdis (pvz., pastabos dėl priimtino [ir esmės]; atsakymas į Vyriausybės / pareiškėjo pastabas dėl priimtino [ir esmės]; pastabos dėl esmės; papildomos pastabos dėl priimtino [ir esmės]; pozicija ir t. t.).
11. Be to, procesinis dokumentas paprastai turėtų:
 - a) būti A4 formato lape, paliekant ne mažiau kaip 3,5 cm pločio paraštes;

⁹⁴ 2003 m. lapkričio 1 d. Teismo pirmininko pagal Teismo reglamento 32 taisyklę išleisti Praktiniai nurodymai su 2008 m. rugsėjo 22 d. ir 2014 m. rugsėjo 29 d. pakeitimais.

⁹⁵ Fakso numeris: +33 (0)3 88 41 27 30; daugiau fakso numerių nurodyta Teismo interneto svetainėje (www.echr.coe.int).

b) būti atspausdintas, visiškai įskaitomas; pagrindinis tekstas turi būti atspausdintas ne mažesniu kaip 12 dydžio šriftu, o išnašos – 10 dydžio šriftu; tarpai tarp eilučių – 1,5 eilutės;

c) visi skaičiai turėtų būti parašyti skaitmenimis;

d) būti iš eilės sunumeruoti puslapiais;

e) būti suskirstytas į sunumeruotas pastraipas;

f) būti suskirstytas į skyrius ir (arba) antraštes, kurie atitiktų Teismo nutarimų ir sprendimų formą bei stilių („Faktai“, „Vidaus teisė [ir praktika]“, „Skundai“, „Teisė“; po pastarojo skyriaus atitinkamais atvejais turi būti tokios antraštės: „Preliminarus prieštaravimas dėl...“, „Tariamasis ... straipsnio pažeidimas“);

g) kiekvienas atsakymas į Teismo klausimą ar kitos šalies argumentus turi būti pateiktas su atskira antrašte;

h) būti su nuorodomis į visus procesiniame dokumente minimus ir prie jo pridėtus dokumentus ar įrodymus;

i) siunčiant paštu, procesinio dokumento tekstas dėstomas tik vienoje lapo pusėje, o lapai ir priedai sudedami taip, kad juos būtų lengva atskirti (lapų negalima nei suklijuoti, nei susegti).

12. Jeigu išimtiniais atvejais procesinį dokumentą sudaro daugiau nei 30 lapų, prie procesinio dokumento turi būti pridėta jo trumpa santrauka.

13. Jeigu kartu su procesiniu dokumentu šalis pateikia dokumentus ir (arba) kitus daiktinius įrodymus, visi įrodymai turi būti išvardyti atskirame priede.

Turinys

14. Šalių procesiniuose dokumentuose, siunčiamuose po to, kai peticija yra perduota, turi būti:

a) bet kokie šalių komentarai dėl bylos faktų, tačiau:

i) jeigu šalis neginčija kanceliarijos parengtos faktų santraukos, ji pastabose turi apsiriboti glaustu pareiškimu tuo tikslu;

ii) jeigu šalis ginčija tik dalį kanceliarijos parengtos faktų santraukos arba nori papildyti faktus, jos pastabos turi apsiriboti tais konkrečiais punktais;

iii) jeigu šalis prieštarauja dėl kitos šalies pateiktų faktų ar jų dalies, ji turi aiškiai nurodyti, kurie faktai yra ginčijami, ir pateikti savo pastabas tik dėl ginčijamų punktų;

b) teisiniai argumentai, pirma, dėl bylos priimtumo ir, antra, dėl jos esmės, tačiau:

i) jeigu šaliai buvo pateikti konkretūs klausimai dėl faktų ar teisės klausimo, jos argumentai turi apsiriboti tais klausimais, nepažeidžiant 55 taisyklės;

ii) jeigu procesiniu dokumentu atsakoma į kitos šalies argumentus, su konkrečiais argumentais susiję argumentai turi būti išdėstyti pirmiau nurodyta tvarka.

15. a) Šalių procesiniuose dokumentuose, siunčiamuose po to, kai peticija yra paskelbta priimtina, turi būti:

i) glaustas pasisakymas, kuriuo patvirtinama šalies pozicija dėl bylos faktų, nustatytų nutarime dėl priimtumo;

ii) teisiniai argumentai dėl bylos esmės;

iii) atsakymas į visus Teismo pateiktus konkrečius klausimus dėl faktų ar teisės klausimo.

b) Šalis pareiškėja, tuo pačiu metu pateikianti reikalavimus dėl teisingo atlyginimo, turi tai padaryti praktiniame nurodyme dėl teisingo atlyginimo reikalavimų pateikimo aprašyta tvarka.

16. Atsižvelgiant į taikos susitarimo procedūros slaptumą (žr. Konvencijos 39 straipsnio 2 dalį ir 62 taisyklės 2 dalį), visi argumentai ir dokumentai, pateikiami siekiant užtikrinti taiką susitarimą, turi būti siunčiami atskirai nuo rašytinių procesinių dokumentų.

17. Teikiant procesinius dokumentus ginčo nagrinėjimo proceso metu, negalima daryti nuorodų į jokių pasiūlymus, nuolaidas ar kitus pareiškimus, kurie buvo pateikti siekiant taikos susitarimo.

III. Terminai

Bendrosios nuostatos

18. Kiekviena šalis atsako už tai, kad procesiniai dokumentai ir visi prie jų pridedami dokumentai ar įrodymai būtų laiku perduoti Teismo kanceliarijai.

Terminų pratęsimas

19. Pagal 38 taisyklę nustatyti terminai šalių prašymu gali būti pratęsti.

20. Šalis, pageidaujanti, kad procesiniam dokumentui pateikti skirtas terminas būtų pratęstas, turi pateikti prašymą iš karto, kai jai tampa žinomos aplinkybės, kuriomis pateisinamas toks termino pratęsimas, tačiau bet kuriuo atveju ji turi tokį prašymą pateikti iki nustatyto termino pabaigos. Šalis turi nurodyti vėlavimo priežastį.

21. Jeigu terminas pratęsiamas, toks pratęsimas galioja visoms šalims, kurioms šis terminas buvo skaičiuojamas, taip pat ir šalims, kurios neprašė pratęsti termino.

IV. Procesiniams dokumentams keliamų reikalavimų nesilaikymas

22. Nepateikus procesinio dokumento pagal šio praktinio nurodymo 8–15 punktuose nustatytus reikalavimus, kolegijos pirmininkas gali paprašyti, kad atitinkama šalis pakartotinai pateiktų procesinį dokumentą, atitinkantį šiuos reikalavimus.

23. Jeigu nesilaikoma pirmiau nurodytų sąlygų, procesinis dokumentas gali būti laikomas netinkamai pateiktu (žr. 38 taisyklės 1 dalį).

Reikalavimai dėl teisingo atlyginimo⁹⁶

I. Įvadas

1. Piniginių sumų kaip teisingo atlyginimo priteisimas pareiškėjams nėra viena iš pagrindinių Teismo pareigų. Tai šalutinė jo užduotis pagal Konvencijos 19 straipsnį, siekiant užtikrinti, kad valstybės laikytųsi pagal Konvenciją prisiimtų įsipareigojimų.

2. Priteisdamas žalos atlyginimą pagal Konvencijos 41 straipsnį, Teismas siekia atlyginti pareiškėjui už faktines pažeidimu padarytos žalos pasekmes. Dėl šios priežasties atlyginimas nepriteisiamas už žalą, atsiradusią dėl įvykių ar situacijų, kurie nėra Konvencijos pažeidimas, taip pat už žalą, susijusią su skundais, kurie Teismo buvo paskelbti nepriimtinais. Be to, nėra siekiama nubausti atsakingą Susitariančiąją Šalį, todėl, Teismo nuomone, netinkama priimti reikalavimus atlyginti žalą, kurio tikslas būtų „nubausti“, „pabloginti“ ar „pamokyti“; Teismas taip pat nepriteisia simbolinio žalos atlyginimo.

3. Be to, 41 straipsnio formuluotė suteikia Teismui teisę savo sprendimą dėl teisingo atlyginimo klausimo priimti savo nuožiūra. Aišku, kad Teismas teisingą atlyginimą priteisia tik tuo atveju, jeigu susijusios „Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą“, ir net tokiu atveju – tik „prireikus“ (angl. *if necessary*; pranc. *s'il y a lieu*). Be to, Teismas priteisia tik tokį atlyginimą, kuris laikomas „teisingu“ (pranc. *equitable*), būtent taip, kaip atrodo tinkama atitinkamomis aplinkybėmis. Todėl nagrinėjant bylą ir prieš priimant sprendimą, kokią sumą priteisti (jei priteistina), bus atsižvelgiama į konkrečias kiekvienos bylos ypatybes ir aplinkybes, suteikiant ypatingą svarbą nustatyto (-ų) pažeidimo (-ų) pobūdžiui ir padariniams, paties Teismo praktiką panašiose bylose, taip pat į skirtingą valstybių atsakovių ekonominę padėtį.

4. Teismas taip pat teisingumo pagrindais gali nuspręsti priteisti mažesnę nei faktiškai patirtos žalos arba faktiškai patirtų išlaidų ir sąnaudų sumą; arba nuspręsti, kad kai kuriais tariamų pažeidimų atvejais pažeidimo konstatavimas pats savaime yra pakankamas teisingas atlyginimas ir nėra jokio poreikio skirti finansinę kompensaciją. Šiuo atžvilgiu primenama, kad pagal 41 straipsnį Teismas gali nieko nepriteisti, pavyzdžiui, kai yra galimybė procesą atnaujinti arba gauti kitą kompensaciją nacionaliniu lygmeniu; kai nustatytas pažeidimas buvo nereikšmingas arba sąlyginio pobūdžio; kai tinkamiausias žalos atlyginimas būtų bendrosios priemonės; arba kitais atvejais dėl bendrųjų ar konkrečių situacijos, dėl kurios pareikštas skundas, aplinkybių. Reikėtų nepamiršti, kad viešas pareiškėjo patirtos skriaudos pripažinimas Susitariančiai Valstybei privalomu Teismo sprendimu pats savaime yra veiksminga žalos atlyginimo forma.

II. Reikalavimai dėl teisingo atlyginimo: taikymo sritis

A. Bendrieji principai

5. Pagal Konvencijos 41 straipsnį teisingas atlyginimas priteisiamas siekiant atlyginti pareiškėjui dėl pažeidimo patirtą faktinę žalą. Tai gali būti turtinė žala, neturtinė žala bei bylinėjimosi ir kitos išlaidos (žr. tolesnius punktus). Atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes, Teismas gali nuspręsti, kad tikslinga priteisti bendrą turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą.

6. Nustatydamas priteisiamo atlyginimo dydį, Teismas taip pat atsižvelgia į atitinkamą pareiškėjo, kaip nuo pažeidimo nukentėjusios šalies, ir Susitariančiosios Šalies, atsakingos už viešąjį interesą, padėtį..

⁹⁶ 2007 m. kovo 28 d. Teismo pirmininko pagal Teismo reglamento 32 taisyklę išleisti Praktiniai nurodymai su 2022 m. birželio 9 d. pakeitimais.

Jei nagrinėjama byla yra pakartotinio pobūdžio, Teismas, priteisdamas teisingą atlyginimą, gali remtis atitinkamu pagrindiniu arba pavyzdiniu sprendimu jau priteista orientacine suma, vadovaudamasis supaprastinta ir standartizuota paskesnių bylų nagrinėjimo tvarka.

7. Vadovaudamasis *ne ultra petita* principu, Teismas nepriteisia daugiau, nei pareiškėjas faktiškai reikalavo.

B. Turtinė žala

8. Priteisiant turtinės žalos atlyginimą, laikomasi principo kiek įmanoma grąžinti pareiškėją į padėtį, kurioje jis būtų buvęs, jeigu nustatytas pažeidimas nebūtų padarytas, t. y. *restitutio in integrum*. Tai gali būti kompensacija tiek už faktiškai patirtą žalą (*damnum emergens*), tiek ir už būsimus nuostolius ar negautas pajamas (*lucrum cessans*).

9. Pareiškėjas turi įrodyti, kad turtinė žala atsirado dėl tariamo pažeidimo. Tarp žalos ir nustatyto pažeidimo turi būti tiesioginis priežastinis ryšys. Vien menko ar spėjamo ryšio nepakanka. Pareiškėjas turėtų pateikti atitinkamus įrodymus ir, kiek įmanoma, įrodyti ne tik žalos faktą, bet ir jos dydį ar sumą. Paprastai Teismo priteisiamas atlyginimas atspindi visą apskaičiuotą žalos sumą, nebent yra teisinga priteisti mažesnę sumą (žr. šio skyriaus 4 punktą). Jeigu faktinės žalos negalima tiksliai apskaičiuoti arba tarp šalių apskaičiuotos žalos yra reikšmingų skirtumų, Teismas įvertina žalą kuo tiksliau, remdamasis turimais faktais.

C. Neturtinė žala

10. Priteisdamas neturtinę žalą, Teismas pripažįsta, kad dėl pagrindinės žmogaus teisės pažeidimo yra sukelta neturtinė žala, pavyzdžiui, dvasinės ar fizinės kančios, o priteistas atlyginimas plačiąja prasme atspindi žalos sunkumą. Priežastinis ryšys tarp tariamo pažeidimo ir moralinės žalos dažnai būna pagrįstai numanomas, nereikalaujant, kad pareiškėjai pateiktų kokių nors papildomų jų patirtų kančių įrodymų.

11. Neturtinei žalai būdinga tai, kad jos negalima tiksliai apskaičiuoti, todėl reikalavimo atlyginti patirtą neturtinę žalą nereikalaujama kiekybiškai išreikšti ar pagrįsti, pareiškėjas gali patikėti Teismui savo nuožiūra nustatyti sumą.

12. Teismas, manydamas, kad būtina priteisti piniginę kompensaciją, ją įvertins remdamasis teisingumo pagrindais, tai yra, visų pirma lanksčiai ir objektyviai įvertins, kas yra teisinga, sąžininga ir pagrįsta pagal visas bylos aplinkybes: atsižvelgs ne tik į pareiškėjo padėtį ir tai, kaip jis pats galėjo būti prisidėjęs prie situacijos, dėl kurios skundžiamasi, bet ir į bendrą pažeidimo kontekstą.

13. Naudodamasis nuožiūros laisve, Teismas remiasi savo reikšminga praktika panašių pažeidimų atveju ir nustato vidaus principus, kuriais remiantis kiekvienos bylos aplinkybėmis priteisiama atitinkama žalos atlyginimo suma. Nustatydamas priteistiną atlyginimo sumą, Teismas atsižvelgia į nustatyto pažeidimo pobūdį ir sunkumą, jo trukmę ir pasekmes; ar buvo keli saugomų teisių pažeidimai; ar nacionaliniu lygmeniu jau buvo priteistas atlyginimas arba valstybės atsakovė jau taikė kitas priemones, kurios galėtų būti laikomos tinkamiausia žalos atlyginimo priemone; taip pat įvertina kitą kontekstą ir bylos aplinkybes, į kurias būtina atsižvelgti.

14. Be to, kaip į teisingo atlyginimo aspektą Teismas savo skaičiavimuose atsižvelgia į valstybių atsakovių ekonomines aplinkybes. Tuo tikslu jis remiasi viešai prieinamais ir atnaujinamais makroekonominiais duomenimis, pavyzdžiui, skelbiamais Tarptautinio valiutos fondo (TVF). Atsižvelgiant į skirtingas atitinkamų šalių ekonomines aplinkybes, panašiomis aplinkybėmis nukentėjusiosios šalims priteistos sumos skirtingose valstybėse atsakovėse tam tikru laikotarpiu gali būti skirtingos.

D. Bylinėjimosi ir kitos išlaidos

15. Teismas gali nurodyti atlyginti pareiškėjui būtinąsias neišvengiamas bylinėjimosi ir kitas išlaidas, jo patirtas pirmiausia nacionaliniu lygmeniu, o vėliau ir bylą nagrinėjant Teisme, siekiant užkirsti kelią pažeidimui arba gauti kompensaciją už pažeidimu padarytą žalą. Bylinėjimosi ir kitos išlaidos paprastai apima teisinės pagalbos išlaidas, žyminius mokesčius, vertimo ir pašto išlaidas. Jos taip pat gali apimti kelionės ir pragyvenimo išlaidas, ypač jeigu jos patirtos dėl dalyvavimo Teismo posėdyje.

16. Jei pareiškėjui atstovauja ne „advokatas, turintis teisę verstis advokato praktika“, teisinės pagalbos išlaidos gali būti kompensuojamos tik tuo atveju, jei šis asmuo prieš tai gavo leidimą atstovauti (Teismo reglamento 36 taisyklės 2 dalis ir 4 dalies a punktas).

17. Teismas patenkina tik tuos reikalavimus dėl bylinėjimosi ir kitų išlaidų atlyginimo, kurie susiję su Teismo nustatytais pažeidimais. Jeigu reikalavimai susiję su skundais, dėl kurių pažeidimas nenustatytas, arba su skundais, kurie paskelbti nepriimtinais, Teismas juos atmeta. Todėl pareiškėjams gali būti naudinga susieti atskirus reikalavimų punktus su konkrečiais skundais.

18. Bylinėjimosi ir kitos išlaidos turi būti faktiškai patirtos. Tai reiškia, kad pareiškėjas turi būti jas apmokėjęs arba įpareigotas apmokėti pagal teisinius ar sutartinius įsipareigojimus. Turėtų būti pateikti dokumentai, įrodantys, kad pareiškėjas tokius mokesčius sumokėjo arba privalo sumokėti. Todėl pačių pareiškėjų dirbtos valandos ar atliktas darbas negali būti laikomi faktiškai patirtomis išlaidomis. Nacionalinių institucijų ar Europos Tarybos sumokėtos ar mokėtinos su teisinės pagalbos teikimu susijusios sumos bus išskaičiuotos.

19. Bylinėjimosi ir kitos išlaidos turi būti protingo dydžio. Jeigu Teismas nustato, kad jos per didelės, jis priteisia, jo vertinimu, protingo dydžio sumą. Atsižvelgdamas į tai, kad įvairiose šalyse advokatų įkainiai skiriasi, vertindamas pagrįstą priteistiną sumą, Teismas gali atsižvelgti į panašiose bylose prieš tą pačią šalį pareikštus reikalavimus ir priteistas sumas. Teismas taip pat gali atsižvelgti į tai, ar nustatytas pažeidimas patenka į „nusistovėjusios teismo praktikos“ kategoriją.

III. Formalūs reikalavimai

20. Teisingo atlyginimo reikalavimų pateikimo terminai, tikslumas, atitinkami įrodantys dokumentai ir kiti formalūs reikalavimai yra nurodyti Teismo reglamento 60 taisyklėje. Pareiškėjai įspėjami, kad atitiktis iš Konvencijos ir Teismo reglamento kylantiems formaliems ir esminiems reikalavimams yra esminė preliminarinė sąlyga reikalaujant priteisti teisingą atlyginimą.

21. Jeigu šalims nepranešta kitaip (ypač bylose, kuriose keliama pasikartojantys klausimai, žr. 23 punktą), Teismas reikalauja, kad, pirma, aiškūs ir išsamūs reikalavimai būtų pateikti per kolegijos pirmininko nustatytą terminą, kuris šalims nurodomas informaciniame laiške; antra, kad reikalavimai, susiję su turtine žala, bylinėjimosi ir kitomis išlaidomis, būtų pagrįsti atitinkamais dokumentiniais įrodymais (t. y. ekspertų išvadomis, detalizuotomis sąskaitomis faktūromis, kvitais), jeigu šalys juos turi ir gali gauti; ir, trečia, jei šios sąlygos neįvykdomos be tinkamos pateisinamos priežasties, Teismas paprastai teisingo atlyginimo nepriteisia. Teismui nėra privaloma pareiškėjo pateikta reikalavimų klasifikacija ir jis gali nuspręsti, kad, pavyzdžiui, tam tikrus reikalavimus tikslingiau priskirti turtinei žalai, o ne bylinėjimosi ir kitoms išlaidoms.

22. Išskyrus tam tikrus išimtinius atvejus, Teismas paprastai atmeta peticijos formuliare išdėstytus, bet atitinkamoje bylos nagrinėjimo stadijoje kolegijos pirmininko nurodymu pakartotinai nepateiktus reikalavimus bei reikalavimus, kurie be pateisinamos priežasties pateikti pasibaigus terminui.

23. Bylose, kuriose keliama pasikartojantys klausimai, kurie pagal atitinkamą nusistovėjusią Teismo praktiką nagrinėjami supaprastinta tvarka, pareiškėjai gali būti atleisti nuo reikalavimo pateikti atskirą reikalavimą dėl teisingo atlyginimo. Tokiu atveju šalims informaciniame laiške būtų aiškiai pranešta, kad sprendime dėl teisingo atlyginimo bus remiamasi atitinkamomis pagrindinėje byloje priteistomis sumomis, pasiūlymu taikiai susitarti arba kad Teismas gali nuspręsti, jog pats pažeidimo konstatavimas yra teisingas atlyginimas. Primintina, kad 19 straipsnyje įtvirtinta Teismo užduotis „užtikrinti, kad būtų laikomasi įsipareigojimų, kuriuos Aukštosios Susitariančiosios Šalys prisiėmė pagal šią Konvenciją ir jos protokolus“, esant dideliame pasikartojančių bylų skaičiui nebūtinai geriausiai įgyvendinama pakartojant tas pačias išvadas ir iš esmės priimant individualizuotus sprendimus.

24. Pareiškėjai turi nurodyti banko sąskaitą, į kurią jie norėtų gauti priteistas sumas. Jeigu jie pageidauja, kad tam tikros sumos, pavyzdžiui, bylinėjimosi ir kitų išlaidų atlyginimas, būtų pervestos atskirai, pavyzdžiui, tiesiogiai į jų atstovo banko sąskaitą, jie tai turi nurodyti. Jei peticiją pateikia keli pareiškėjai, jie taip pat turėtų nurodyti, ar prašo, kad teisingas atlyginimas jiems būtų priteistas bendrai, ar atskirai. Paprastai Teismas bendrą sumą priteisia to paties namų ūkio nariams.

IV. Teismo priteisiamo atlyginimo forma

25. Teisingas atlyginimas gali būti priteistas nuo nustatytų pažeidimų nukentėjusiems asmenims, taip pat ir nukentėjusiems netiesiogiai. Jis gali būti priteistas juridiniams asmenims. Teismas gali nurodyti, kad priteista suma būtų deponuota, jeigu pareiškėjai dėl tam tikrų priežasčių atitinkamu metu negali jos gauti.

26. Jeigu Teismas priteisia atlyginti žalą, toks atlyginimas paprastai priteisiamas tam tikra pinigų suma, kurią Susitariančioji Šalis atsakovė turi sumokėti nuo nustatytų pažeidimų nukentėjusiems asmenims. Sumos pagal Konvencijos 41 straipsnį paprastai priteisiamos eurai (EUR, €), nepriklausomai nuo valiutos, kuria išreikšti pareiškėjo reikalavimai. Jeigu pareiškėjui mokėjimas atliktinas kita valiuta nei eurai, Teismas nurodo priteistas sumas į kitą valiutą konvertuoti pagal mokėjimo dieną galiojantį valiutų keitimo kursą. Formuluodami savo reikalavimus, pareiškėjai atitinkamais atvejais turėtų atsižvelgti į šią tvarką dėl kita valiuta išreikštų sumų konvertavimo į eurus ar atvirkščiai pasekmių.

27. Teismas savo iniciatyva nustato atliktinų mokėjimų terminą, kuris paprastai yra trys mėnesiai nuo tos dienos, kai sprendimas tampa galutinis ir privalomas. Teismas taip pat nustato palūkanas, jeigu mokėjimai neatliekami laiku. Palūkanos paprastai skaičiuojamos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, galiojančią įpareigojimų nevykdymo metu, pridėdant 3 procentinius punktus.

V. Teismo sprendimų privalomumas ir vykdymas

28. Teismo sprendimai iš esmės yra deklaratyvaus pobūdžio. Apskritai, atitinkama valstybė, prižiūrima Ministrų Komiteto, turi pasirinkti individualiąsias ir bendrąsias priemones, kuriomis bus įvykdyti jos įsipareigojimai pagal Konvencijos 46 straipsnį, jei šios priemonės atitinka Teismo sprendime išdėstytas išvadas. Praktiškai tai reiškia, kad tik tam tikromis ypatingomis aplinkybėmis Teismas yra pripažinęs, jog yra naudinga ne tik priteisti pinigų sumas kaip teisingą atlyginimą pagal 41 straipsnį, bet ir valstybei atsakovei nurodyti, kokio pobūdžio priemonių būtų galima imtis, kad būtų išspręsta situacija, dėl kurios nustatytas pažeidimas. Dažniausiai taip būna tais atvejais, kai sprendžiamos sisteminės problemos, ypač pavyzdiniuose sprendimuose.

29. Klausimą dėl to, ar Vyriausybė atsakovė įvykdė galutiniame sprendime nustatytus įpareigojimus, svarsto Ministrų Komitetas, o prireikus – ir pats Teismas (Konvencijos 46 straipsnio 3–5 dalys).

Vyriausybėms skirtas saugus dokumentų perdavimas elektroninėmis priemonėmis⁹⁷

I. Taikymo sritis

1. Susitariančiųjų Šalių Vyriausybės, pasirinkusios Teismo saugų dokumentų perdavimą elektroninėmis priemonėmis, visus rašytinius pareiškimus Teismui siunčia įkeldamos juos į tam sukurtą saugią interneto svetainę ir atsisiunčia Teismo kanceliarijos joms siunčiamus pareiškimus iš šios interneto svetainės, išskyrus šiuos atvejus:

a) sutrikus saugios interneto svetainės veiklai, dokumentus dėl prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones pagal Teismo reglamento 39 taisyklę privaloma siųsti faksu arba elektroniniu paštu. Tokiais atvejais dokumentuose turi būti aiškiai nurodyta „**39 taisyklė. Skubu**“;

b) priedai, pavyzdžiui, planai, vadovai ir kt., kurių negalima išsamiai peržiūrėti elektroniniu formatu, turi būti siunčiami paštu;

c) Teismo kanceliarija gali paprašyti popierinį dokumentą ar priedą pateikti paštu.

2. Jeigu Vyriausybė išsiunčia dokumentą paštu ar faksu, ji kuo greičiau turi elektroninėmis priemonėmis išsiųsti pranešimą apie dokumentų išsiuntimą paštu ar faksu, nurodydama, koks dokumentas buvo išsiųstas, išsiuntimo datą ir priežastis, dėl kurių dokumento nebuvo galima siųsti elektroninėmis priemonėmis.

II. Techniniai reikalavimai

3. Vyriausybė turi turėti reikiamą techninę įrangą ir naudotis Teismo kanceliarijos pateiktu vartotojo vadovu.

III. Formato ir pavadinimų tvarka

4. Elektroninėmis priemonėmis siunčiami dokumentai turi būti PDF formato, pageidautina tokio, kuriame galima būtų atlikti paiešką (angl. *searchable PDF*).

5. Nepasirašyti laiškai ir rašytiniai procesiniai dokumentai nepriimami. Elektroninėmis priemonėmis siunčiamos pasirašytos nuskaitytų popierinių dokumentų originalų kopijos. Dokumentų originalus Vyriausybė turi saugoti savo bylose.

6. Elektroninėmis priemonėmis siunčiamo dokumento pavadinimo pradžioje turi būti nurodytas petijijos numeris, po jo – pareiškėjo vardas, pavardė taip, kaip Teismo kanceliarija užrašė ją lotyniškais rašmenimis, ir dokumento turinį atspindinti antraštė⁹⁸.

IV. Aktuali data, atsižvelgiant į laiko terminus

7. Data, kai Vyriausybė sėkmingai įkelia dokumentą į saugią interneto svetainę, laikoma dokumento išsiuntimo data, kaip suprantama pagal 38 taisyklės 2 dalį, arba dokumento pateikimo data 73 taisyklės 1 dalyje nustatytais tikslais.

8. Siekiant palengvinti keitimosi korespondencija stebėseną, kiekvieną dieną prieš pat vidurnaktį saugusis serveris automatiškai sukuria elektroninį laišką, kuriame išvardijami per paskutines 24 valandas elektroninėmis priemonėmis perduoti dokumentai.

⁹⁷ 2008 m. rugsėjo 22 d. Teismo pirmininko pagal Teismo reglamento 32 taisyklę išleisti Praktiniai nurodymai su 2014 m. rugsėjo 29 d. ir 2018 m. liepos 5 d. pakeitimais.

⁹⁸ Pavyzdžiui, 65051/01 Karagoyozov Observ Adm Merits (liet. *pastabos dėl priimtumo ir esmės*).

V. Skirtingos to paties dokumento versijos

9. Saugioje interneto svetainėje neleidžiama taisyti, keisti ar trinti įkeltų dokumentų. Jeigu Vyriausybei reikia pakeisti išsiųstą dokumentą, ji turi sukurti naują dokumentą kitu pavadinimu (pavyzdžiui, prie dokumento pavadinimo pridedant žodį „pakeista“). Šia galimybe pasinaudoti galima, tik jeigu tikrai būtina; ja neturėtų būti naudojamosi neesminėms klaidoms taisyti.

10. Jeigu Vyriausybė pateikia daugiau nei vieną to paties dokumento versiją, atsižvelgiama tik į laiku išsiųstą dokumentą. Jeigu laiku pateikiama daugiau nei viena to paties dokumento versija, atsižvelgiama tik į paskutinę dokumento versiją, jeigu kolegijos pirmininkas nenusprendžia kitaip.

Prašymai dėl anonimiškumo⁹⁹

(Teismo reglamento 33 ir 47 taisyklės)

Bendrieji principai

Šalims primenama, kad Teisme nagrinėjamų bylų medžiaga yra vieša, išskyrus atvejus, kai leidžiama nukrypti nuo šio principo pagal Teismo reglamento 33 ir 47 taisykles. Taigi visa su peticija susijusi informacija, pateikta tiek rašytinio, tiek žodinio proceso tvarka, įskaitant informaciją apie pareiškėją ar trečiąsias šalis, bus prieinama viešai.

Šalims taip pat turi būti žinoma, kad faktų santrauka, Teismo nutarimai ir sprendimai paprastai yra skelbiami Teismo internetinėje duomenų bazėje HUDOC¹⁰⁰ (104A taisyklė).

Prašymai nagrinėjamose bylose

Visi prašymai dėl anonimiškumo pateikiami pildant peticijos formuliarą arba kuo greičiau po to. Abiem atvejais pareiškėjas turi nurodyti prašymo priežastis ir kokį poveikį jam ar jai gali turėti paviešinimas.

Prašymai atgaline data

Jeigu pareiškėjas pageidauja prašyti anonimiškumo byloje ar bylose, kurios paskelbtos HUDOC duomenų bazėje iki 2010 m. sausio 1 d., jis arba ji turi išsiųsti laišką kanceliarijai ir nurodyti priežastis ir poveikį, kurį jis arba ji patyrė ar gali patirti dėl viešo paskelbimo. Pareiškėjas taip pat turi paaiškinti, kodėl anonimiškumo nebuvo prašoma, kai byla buvo nagrinėjama Teisme.

Spręsdamas dėl prašymo, pirmininkas atsižvelgia į pareiškėjo pateiktus paaiškinimus, esamą nutarimo ar sprendimo viešumo mastą ir į tai, ar patenkinti prašymą yra tinkama bei prasminga.

Jeigu pirmininkas patenkina prašymą, jis ar ji taip pat priima sprendimą dėl tinkamiausių veiksmų, kurių turi būti imtasi pareiškėjo anonimiškumui apsaugoti. Pavyzdžiui, nutarimas ar sprendimas gali būti, *inter alia*, pašalintas iš Teismo interneto svetainės arba paskelbtame dokumente gali būti panaikinti asmens duomenys.

Kitos priemonės

Siekdamas užtikrinti pagarbą privačiam gyvenimui, pirmininkas dėl bet kurios Teismo viešai paskelbtos medžiagos taip pat gali imtis kitų, jo ar jos nuomone, būtinų ar pageidautinų priemonių.

⁹⁹ 2010 m. sausio 14 d. Teismo pirmininko pagal Teismo reglamento 32 taisyklę išleisti Praktiniai nurodymai.

¹⁰⁰ <http://hudoc.echr.coe.int/>.

Elektroninėmis priemonėmis pareiškėjų perduodami dokumentai¹⁰¹

I. Taikymo sritis

1. Perdavus bylą, pareiškėjai, pasirinkę teikti procesinius dokumentus elektroninėmis priemonėmis, visus rašytinius dokumentus Teismui siunčia ir Teismo kanceliarijos jiems siunčiamus rašytinius pranešimus priima naudodamiesi Teismo elektroninių ryšių paslauga (*eComms*), išskyrus šiuos atvejus:

a) visi rašytiniai dokumentai, susiję su prašymu taikyti laikinąsias apsaugos priemones pagal Teismo reglamento 39 taisyklę, siunčiami tik faksu arba paštu;

b) priedai, pavyzdžiui, planai, vadovai ir kt., kurių negalima išsamiai peržiūrėti elektroniniu formatu, gali būti siunčiami paštu;

c) Teismo kanceliarija gali pareikalauti popierinį dokumentą ar priedą pateikti paštu.

2. Jeigu pareiškėjas dokumentą pateikė paštu arba faksu, jis kuo greičiau turi elektroninėmis priemonėmis išsiųsti pranešimą apie dokumentų išsiuntimą paštu ar faksu, nurodydamas, koks dokumentas išsiųstas, išsiuntimo datą ir priežastis, dėl kurių dokumento nebuvo galima siųsti elektroninėmis priemonėmis.

II. Techniniai reikalavimai

3. Pareiškėjai turi turėti reikiamą techninę įrangą ir vadovautis interneto svetainėje *eComms* pateiktu vartotojo vadovu.

III. Formato ir pavadinimų tvarka

4. Elektroninėmis priemonėmis pateiktas dokumentas turi būti PDF formato. PDF dokumentai neturi būti paveikslėlių tipo ir juose turi būti įmanoma atlikti teksto paiešką.

5. Nepasirašyti laiškai ir rašytiniai procesiniai dokumentai nepriimami. Pasirašyti dokumentai, kurie bus pateikiami elektroninėmis priemonėmis, įkeliami nuskaitant spausdintinį originalą. Dokumentų originalus pareiškėjai turi saugoti savo rinkmenose.

6. Elektroninėmis priemonėmis pateikiamo dokumento pradžioje turi būti nurodytas peticijos numeris, po jo – pareiškėjo pavardė taip, kaip Teismo kanceliarija užrašė ją lotyniškais rašmenimis, ir dokumento turinį atspindinti antraštė.

IV. Aktuali data, atsižvelgiant į laiko terminus

7. Data, kai pareiškėjas elektroninėmis priemonėmis sėkmingai pateikia dokumentą Teismui, pagal 38 taisyklės 2 dalį laikoma dokumento išsiuntimo (Strasbūro laiku) data arba dokumento pateikimo pagal 73 taisyklės 1 dalį data.

8. Kad būtų lengviau sekti susirašinėjimą ir užtikrinti Teismo nustatytų terminų laikymąsi, pareiškėjas turėtų reguliariai tikrinti savo elektroninį paštą ir *eComms* paskyrą.

V. Skirtingos to paties dokumento versijos

9. *eComms* nėra galimybės taisyti, keisti ar trinti pateiktų dokumentų. Pareiškėjui prireikus pakeisti pateiktą dokumentą, jis turi sukurti naują dokumentą kitu pavadinimu (pavyzdžiui, prie dokumento

¹⁰¹ 2014 m. rugsėjo 29 d. Teismo pirmininko pagal Teismo reglamento 32 taisyklę išleisti Praktiniai nurodymai. Jie įsigalioja nuo 2018 m. rugsėjo 6 d.

pavadinimo pridėdamas žodį „pakeista“). Šia galimybe pasinaudoti galima, tik jeigu tikrai būtina; ja neturėtų būti naudojamosi neesminėms klaidoms taisyti

10. Jeigu pareiškėjas pateikė daugiau nei vieną to paties dokumento versiją, atsižvelgiama tik į laiku pateiktą dokumentą. Jei laiku pateikta daugiau nei viena to paties dokumento versija, atsižvelgiama į paskutinę dokumento versiją, jeigu kolegijos pirmininkas nenusprendžia kitaip.

Peticijų nagrinėjimas esant masiniam jų antplūdžiui¹⁰²

(Individualios peticijos pagal Konvencijos 34 straipsnį)

I. Įvadas

1. Pastaraisiais metais Teismas vis dažniau susiduria su masiniu peticijų antplūdžiu, kurį dažniausiai lemia įtakos dideliame asmenų skaičiui turinčios struktūrinės ar sisteminės problemos¹⁰³ arba konkretūs faktinių aplinkybių pokyčiai¹⁰⁴ valstybėje, Konvencijos Šalyje. Akivaizdu, kad masinis peticijų antplūdis gali paveikti Teismo gebėjimą vykdyti Konvencijos 19 straipsnyje nustatytus įgaliojimus, jeigu nebus imtasi specialių priemonių tokių peticijų nagrinėjimui valdyti nuo pat jų gavimo Teisme momento ir priskyrimo skyriams pagal Teismo reglamento 52 taisyklę.

II. Specialios priemonės, kurios gali būti taikomos gavus daug peticijų

2. Esant dideliame panašių peticijų antplūdžiui, Teismo pirmininko pavedimu Teismo kancleris, siekdamas užtikrinti tinkamą teisingumo įgyvendinimą, gali priimti sprendimą laikinai sustabdyti kai kurių ar visų šių peticijų registravimą, kol būtų nagrinėjanti teisminė sudėtis vienoje ar kelse pagrindinėse bylose priims sprendimą dėl atitinkamų peticijų nagrinėjimo tvarkos.

3. Jei atitinkamos peticijos grindžiamos panašiomis faktinėmis aplinkybėmis ir (arba) yra susijusios su panašiais skundais, prireikus Teismo kancleris gali pateikti prašymą, kad peticijų pateikimas būtų koordinuojamas nacionaliniu lygmeniu ir kad grupinės peticijos tam tikra forma būtų pakartotinai pateiktos per nustatytą terminą¹⁰⁵. Teismo kancleris pagal Teismo reglamentą ir kitus atitinkamus praktinius nurodymus gali duoti ir kitų nurodymų dėl priemonių, kurių reikia imtis siekiant palengvinti veiksmingą ir greitą peticijų nagrinėjimą.

4. Jeigu peticija pakartotinai nepateikiama, kaip buvo nurodyta, Teismas gali peticijos nenagrinėti.

III. Peticijos pateikimo data

5. Pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 dalį peticijos pateikimo data iš esmės yra užpildyto peticijos formulio pateikimo pagal Teismo reglamento 45 ir 47 taisyklėse nustatytas sąlygas arba tolesnius Teismo kanclerio nurodymus data.

6. Tačiau pagal Teismo reglamento 47 taisyklės 6 dalies b punktą Teismas gali nuspręsti, kad pateikimo data laikoma kita data, jei, jo manymu, tai pagrįsta.

IV. Bendravimas su pareiškėjais

7. Teismas gali nuspręsti informaciją apie šias peticijas perduoti pranešimais spaudai, užuot susirašinėjęs su atskirais pareiškėjais ar atsakinėjęs į atskirus paklausimus.

¹⁰² 2022 m. rugpjūčio 25 d. Teismo pirmininko pagal Teismo reglamento 32 taisyklę išleisti Praktiniai nurodymai.

¹⁰³ Pavyzdžiui, *Burmych ir kiti prieš Ukrainą* (išbraukta iš sąrašo) [DK], Nr. 46852/13, ir kitos, §§ 8–44, 2017 m. spalio 12 d.

¹⁰⁴ Pavyzdžiui, *Zambrano prieš Prancūziją* (nut.), Nr. 41994/21, §§ 4–11, 20, 36 ir 37, 2021 m. rugsėjo 21 d.

¹⁰⁵ Daugiau informacijos apie grupines peticijas ir kelių pareiškėjų pateiktas peticijas rasite Praktinių nurodymų skyriuje „Proceso pradžia“.

Prašymai pagal Konvencijos 43 straipsnį¹⁰⁶

1. Šis praktinis nurodymas susijęs su prašymais perduoti bylą Didžiajai kolegijai pagal Konvencijos 43 straipsnį ir Teismo reglamento 73 taisyklę.

2. Prašymams pagal 43 straipsnį taikomi Praktinių nurodymų dėl rašytinių procesinių dokumentų 2, 3, 4, 7, 8 ir 9 punktuose išdėstyti nurodymai dėl procesinių dokumentų pateikimo.

Terminai

3. Šalių dėmesys atkreiptinas į tai, kad laikantis 43 straipsnio 1 dalyje nustatyto termino, prašymas Teismą turi pasiekti iki paskutinės trijų mėnesių termino dienos pabaigos. Šis terminas negali būti pratęstas. Jam pasibaigus, kolegijos sprendimas automatiškai tampa galutinis (Konvencijos 44 straipsnio 2 dalies b punktas).

Turinys

4. Prašymai pagal 43 straipsnį turėti būti pagrįsti atsižvelgiant į konkrečias tos nuostatos sąlygas. Juose reikia nurodyti, kodėl atitinkama byla gali būti laikoma išimtinė, ir identifikuoti (-i) sudėtingą (-us) Konvencijos arba jos protokolų aiškinimo ar taikymo klausimą (-us) ir (arba) rimtą byloje keliamą (-as) visuotinės svarbos problemą (-as). Sprendimą penkių Didžiosios kolegijos teisėjų komisija priima remdamasi tik esama bylos medžiaga, t. y. kolegijos sprendimu ir šalies (ar šalių) argumentais dėl perdavimo (73 taisyklės 2 dalis).

Kalba

5. Pareiškėjas, kuriam pagal 34 taisyklę duotas leidimas vartoti Susitariančiosios Valstybės oficialią kalbą, tą kalbą gali vartoti pagal 43 straipsnį teikiamame prašyme (žr. 34 taisyklės 3 dalies d punktą). Vertimui į vieną iš Teismo oficialių kalbų taikomi 34 taisyklės 3 dalies b–c punktai.

Forma ir maksimali apimtis

6. Prašymai paprastai turėtų:

- a) būti A4 formato lape, paliekant ne mažiau kaip 3,5 cm pločio paraštes;
- b) būti atspausdinti ir aiškiai įskaitomi; pagrindinis tekstas turi būti atspausdintas ne mažesniu kaip 12 dydžio šriftu, o išnašos – 10 dydžio šriftu; tarpai tarp eilučių – 1,5 eilutės;
- c) visi skaičiai turėtų būti parašyti skaitmenimis;
- d) būti iš eilės sunumeruotais puslapiais;
- e) būti suskirstyti į sunumeruotas pastraipas;
- f) siunčiant paštu, pareiškimo tekstas dėstomas tik vienoje lapo pusėje, o lapai ir priedai sudedami taip, kad juos būtų lengva atskirti (lapų negalima nei suklijuoti, nei susegti).

7. Pagal 43 straipsnį pateikiami prašymai iš esmės neturėtų būti ilgesni kaip 10 puslapių.

¹⁰⁶ 2023 m. vasario 3 d. Teismo pirmininko pagal Teismo reglamento 32 taisyklę išleisti Praktiniai nurodymai.

Trečiųjų šalių dalyvavimas pagal Konvencijos 36 straipsnio 2 dalį arba Šešioliktojo protokolo 3 straipsnio antrą sakinį¹⁰⁷

I. Šio praktinio nurodymo tikslas

1. Šiuo praktiniu nurodymu siekiama patikslinti, kokia tvarka trečiosios šalys gali dalyvauti pagal Konvencijos 36 straipsnio 2 dalį arba pagal Šešioliktojo protokolo 3 straipsnio antrą sakinį, kokios procedūros ir reikalavimai taikomi ir ką toks dalyvavimas reiškia Teismo darbui.

II. Trečiųjų šalių dalyvavimo Teismo procese vaidmuo

A. Trečiųjų šalių dalyvavimas pagal Konvencijos 36 straipsnio 2 dalį

2. Trečiųjų šalių dalyvavimas pagal Konvencijos 36 straipsnio 2 dalį yra procesinė priemonė, kurios pagrindinis tikslas – sudaryti Teismui galimybę susipažinti su valstybių ir kitų asmenų, kurie nėra jame nagrinėjamos bylos šalys, nuomonėmis toje byloje keliamais klausimais ir gauti informaciją ar argumentus, kurie yra platesni arba kitokie nei šalių pateikti argumentai. Toks dalyvavimas įmanomas paties Teismo iniciatyva (tokia galimybė aiškiai numatyta Konvencijos 36 straipsnio 2 dalyje) arba būsimos trečiosios šalies iniciatyva. Trečiųjų šalių, pakviestų arba gavusių leidimą dalyvauti pagal Konvencijos 36 straipsnio 2 dalį, vaidmuo yra kuo nešališčiau ir objektyviau pateikti Teismui teisinius ar faktinius aspektus, kurie gali padėti jame nagrinėjamus ginčo klausimus išspręsti turint daugiau informacijos. Dėl šios priežasties trečiosios šalys neturi teisės tiesiogiai reikšti palaikymo vienai ar kitai šaliai, teikti prašymų dėl Teismo proceso, reikalauti Teismo taikyti teisių gynimo priemones, dalyvauti šalių derybose dėl taikaus susitarimo arba siekti, kad bylą būtų atsisakyta nagrinėti arba kad ji būtų perduota Didžiajai kolegijai.

3. Visi trečiųjų šalių paaiškinimai visais atvejais pridedami prie bylos medžiagos, pateiktos bylą nagrinėjančiam Teismui, ir jais gali būti, nors ir trumpai, pasiremta paskesniame Teismo nutarime arba sprendime.

B. Trečiųjų šalių dalyvavimas pagal Šešioliktojo protokolo 3 straipsnio antrą sakinį

4. Trečiosios šalies dalyvavimu pagal Šešioliktojo protokolo 3 straipsnio antrą sakinį siekiama to paties tikslo, tačiau tai turi būti suderinama su ypatingu proceso pagal šį Protokolą pobūdžiu. Visais trečiųjų šalių paaiškinimais Teismas remiasi taip pat, kaip ir ginčo teisenos atveju (žr. 3 punktą).

III. Kas gali dalyvauti trečiaja šalimi pagal Konvencijos 36 straipsnio 2 dalį?

5. Dalyvauti trečiaja šalimi gali „bet kuri su byla nesusijusi Aukštoji Susitariančioji Šalis“ arba „bet koks kitas suinteresuotas asmuo, kuris nėra pareiškėjas“ (Konvencijos 36 straipsnio 2 dalis ir Teismo reglamento 44 taisyklės 3 dalies (a) punktas). Žodžių junginys „bet koks kitas suinteresuotas asmuo“ gali apimti a) vadinamuosius „*amici curiae*“ („Teismo draugai“, žr. 10 punktą) ir b) vadinamąsias „suinteresuotas trečiasias šalis“ (žr. 12 punktą). Skirtingai nei dalyvavimo pagal Konvencijos 36 straipsnio 1 dalį atveju, kai pareiškėjas (-ai) yra Susitariančiosios Valstybės pilietis, dalyvavimas pagal 36 straipsnio 2 dalį nėra numatytas kaip teisė; jis realizuojamas Teismo nuožiūra ir yra galimas tik tuo atveju, jei Teismas yra įsitikinęs, kad tai padėtų užtikrinti, kad „teisingumas būtų tinkamai įgyvendintas“. Kitaip nei kai kuriose

¹⁰⁷ 2023 m. kovo 13 d. Teismo pirmininko pagal Teismo reglamento 32 taisyklę išleisti Praktiniai nurodymai.

kitose jurisdikcijose, nėra reikalaujama, kad būsima trečioji šalis turėtų tiesioginį teisinį suinteresuotumą bylos baigtimi

6. Būsimosios trečiosios šalies suinteresuotumas byla gali būti netiesioginis, bendresnio pobūdžio arba ji gali apskritai neturėti jokio apčiuopiamo intereso. Tai gali priklausyti nuo to, ar ji yra Susitariančioji Valstybė, *amicus curiae* ar „suinteresuota trečioji šalis“ (žr. [8](#), [10](#) ir [12](#) punktus).

7. Taip pat formaliai nereikalaujama, kad būsima trečioji šalis būtų Susitariančiosios Valstybės pilietis, joje gyventų arba būtų įsisteigęs.

A. Susitariančiosios Valstybės, kurios nėra pareiškėjo (-ų) pilietybės Susitariančioji Valstybė, ir kitos valstybės

8. Susitariančiosios Valstybės, kurios nėra pareiškėjo (-ų) pilietybės Susitariančioji Valstybė, dalyvauti trečiaja šalimi gali būti suinteresuotos dėl to, kad Teismo sprendimais, nors jie formaliai privalomi tik Susitariančiajai Valstybei atsakovei (Konvencijos 46 straipsnio 1 dalis), taip pat išaiškinamos ir plėtojamos Konvencijoje ir jos protokoluose nustatytos taisyklės. Taigi Susitariančiosios Valstybės, kaip Konvencijoje ir jos protokoluose numatytų įsipareigojimų vykdytojos, paprastai turi teisėtą interesą pareikšti savo nuomonę dėl Teisme nagrinėjamoje byloje kylančio teisinio klausimo, nors nagrinėjama peticija nėra pateikta prieš jas.

9. Valstybės, kurios nėra Susitariančiosios Šalys, remdamosi Konvencijos 36 straipsnio 2 dalimi, taip pat gali dalyvauti, nes jos taip pat gali patekti į sąvoką „bet koks kitas suinteresuotas asmuo“, tačiau joms taip pat būtina teisėta priežastis tai daryti.

B. *Amici curiae*

10. Sąvoka „bet koks kitas suinteresuotas asmuo“ gali apimti nevyriausybines organizacijas, mokslininkus, privačius asmenis, verslo įmones, kitas tarptautines organizacijas, kitas Europos Tarybos institucijas, nepriklausomas nacionalines žmogaus teisių institucijas ir pan. Jie paprastai yra suinteresuoti dalyvauti dėl galimybės pateikti pastabas, kurios gali būti naudingos Teismui, ir taip prisidėti užtikrinant, kad „teisingumas būtų tinkamai įgyvendintas“. Šia prasme jie yra „Teismo draugai“ (*amici curiae*).

11. Nors taip pat gali patekti į sąvoką „bet koks kitas suinteresuotas asmuo“ valstybės valdžios institucijos, pavyzdžiui, įstatymų leidžiamosios valdžios institucijos, teismai, vietos ar regioninės valdžios institucijos, paprastai jos nėra laikomos turinčiomis teisę dalyvauti. Taip yra todėl, kad tarptautiniuose teisiniuose ginčiuose valstybės valdžios institucijoms iš esmės turėtų atstovauti centrinės valdžios institucija (žr. *Assanidze prieš Gruziją* [DK], Nr. 71503/01, § 12, ECHR 2004–II). Tai taikytina ir valstybės atsakovės valdžios institucijoms, ir Susitariančiosios Valstybės arba nesusitariančiosios valstybės valdžios institucijoms.

C. „Suinteresuotos trečiosios šalys“

12. Sąvoka „bet koks kitas suinteresuotas asmuo“ taip pat gali apimti asmenis, kurių teisėtos teisės gali būti paveiktos, nors ir netiesiogiai, jei Teismas nustato Konvencijos arba jos protokolų pažeidimą. Tai gali būti, pavyzdžiui, pareiškėjo oponentas (-ai) nacionaliniame civiliniame procese, dėl kurio pateikta individuali peticija Teismui, arba vienas iš tėvų su vaikų globa susijusiose bylose. Tokias „suinteresuotas trečiąsias šalis“ „teisingumo interesais“ gali būti būtina išklausti prieš Teismui priimant sprendimą dėl klausimo, kuris gali, nors ir netiesiogiai, paveikti jų teises. Paprastai tokie asmenys pageidauja dalyvauti dėl to, kad, Teismui nustačius pažeidimą, gali būti: a) atnaujintas nacionalinis teismo procesas, dėl kurio buvo pradėta byla Teisme; arba b) Teismo sprendimui vykdyti gali būti imtasi kitų individualių priemonių, kurios gali turėti tiesioginės įtakos jų nacionalinei teisei padėčiai.

IV. Kas gali dalyvauti trečiaja šalimi pagal Šešioliktojo protokolo 3 straipsnio antrą sakinį?

13. Bylose pagal Šešioliktojo protokolą prašymą pateikti konsultacinę išvadą pateikia Susitariančiosios Valstybės teismas arba tribunolas. Prašymas turi būti susijęs su tame teisme ar tribunole nagrinėjama byla (Šešioliktojo protokolo 1 straipsnio 1 ir 2 dalys). Be to, nors Teismo konsultacinė išvada nėra privaloma (Šešioliktojo protokolo 5 straipsnis), joje atitinkamam nacionaliniam teismui pateikiamos gairės dėl Konvencijos ar jos protokolų taikymo ir taip daroma įtaka tolesnei nacionaliniame teisme nagrinėjamos bylos, dėl kurios pateikta išvada, eigai ir baigčiai. Tai reiškia, kad tos nacionaliniame teisme nagrinėjamos bylos šalys yra ypatingoje padėtyje ir paprastai turėtų turėti galimybę dalyvauti Teismo nagrinėjamoje byloje trečiosiomis šalimis (Teismo reglamento 94 taisyklės 3 dalis), net jei jos yra valstybės valdžios institucijos. Teismas pagal savo praktiką sistemingai kviečia jas tai daryti.

14. Dalyvauti gali būti pakviesta arba gauti leidimą gali bet kuri Susitariančioji Valstybė ar kitas „asmuo“ (Šešioliktojo protokolo 3 straipsnio antras sakiny ir Teismo reglamento 44 taisyklės 7 dalis kartu su 44 taisyklės 3 dalies a punktu). Jų dalyvavimo priežastys paprastai panašios į tas, dėl kurių dalyvaujama pagal Konvencijos 36 straipsnio 2 dalį.

V. Kada kviečiama arba leidžiama dalyvauti trečiaja šalimi?

15. Dalyvauti trečiaja šalimi pagal Konvencijos 36 straipsnio 2 dalį arba pagal Šešioliktojo protokolo 3 straipsnio antrą sakinį kviečiama arba leidžiama tik tuo atveju, jei Teismas įsitikina, kad tai užtikrintų, kad „teisingumas būtų tinkamai įgyvendintas“ (Konvencijos 36 straipsnio 2 dalis, Šešioliktojo protokolo 3 straipsnio antras sakiny ir Teismo reglamento 44 taisyklės 3 dalies a) punktas).

16. Prieš nusprenddamas, ar pakviesti trečiąją šalį arba leisti jai dalyvauti, Teismas su šalimis nesikonsultuoja.

VI. Trečiųjų šalių atstovavimas

17. Jei trečioji šalis yra Susitariančioji Valstybė, jai turi atstovauti jos atstovas, kuris gali naudotis advokatų ar patarėjų pagalba (Teismo reglamento 35 taisyklė). Kitoms pagal Konvencijos 36 straipsnio 2 dalį arba Šešioliktojo protokolo 3 straipsnio antrą sakinį dalyvaujančioms trečiosioms šalims atstovavimas nėra būtinas jokioje proceso stadijoje.

Jei trečioji šalis nusprendžia būti atstovaujama, jai, kaip ir šaliai, taikomi tie patys draudimai: jai negali atstovauti buvęs Teismo teisėjas, dabartinis *ad hoc* teisėjas arba asmuo, įtrauktas į dabartinį asmenų, kuriuos Susitariančioji Šalis paskyrė kaip galinčius būti *ad hoc* teisėjais, sąrašą (žr. Teismo reglamento 4 taisyklės 2 dalį ir 29 taisyklės 1 dalies a ir c punktus *in fine*).

18. Dėl bendro trečiųjų šalių atstovavimo Teismo posėdžiuose žr. [43](#) punktą.

VII. Ką reiškia trečiosios šalies dalyvavimas?

19. Trečiajai šaliai, dalyvaujančiai pagal Konvencijos 36 straipsnio 2 dalį arba Šešioliktojo protokolo 3 straipsnio antrą sakinį, paprastai suteikiama teisė tik pateikti rašytines pastabas. Jai gali būti leista dalyvauti Teismo posėdyje ir pateikti žodinius pareiškimus tik „išimtinėmis aplinkybėmis“ (Teismo reglamento 44 taisyklės 3 dalies a) punktas).

Tuo atveju, jei trečioji šalis dalyvauja tyrime pagal Teismo reglamento priedą, trečioji šalis gali „dalyvauti tyrimo priemonėje“ (Teismo reglamento priedo A1 taisyklės 6 dalis). Dalyvavimo pobūdis ir mastas priklauso nuo to, kokia konkrety tyrimo priemonė yra atliekama: dokumentinių įrodymų pateikimas, liudytojo ar eksperto apklausa, tyrimas ar vietos apžiūra. Trečioji šalis gali prašyti apklausti liudytoją arba ekspertą, tačiau tokį prašymą Teismas vertina savo nuožiūra (A1 taisyklės 1 dalis taikoma kartu su A5 taisyklės 6 dalimi). Kolegijos pirmininkas arba tyrimą atliekantys atstovai gali nustatyti trečiosios šalies dalyvavimo sąlygas ir, jei jų nesilaikoma, apriboti dalyvavimą (A1 taisyklės 6 dalis ir A4 taisyklės 1 dalis).

VIII. Teismo proceso stadijos, kuriose įmanomas trečiosios šalies dalyvavimas, ir prašymo dėl leidimo dalyvauti pateikimo terminai**A. Ginčo teisena pagal Konvencijos 33 arba 34 straipsnį**

20. Nagrinėjant ginčus pagal Konvencijos 33 arba 34 straipsnį, trečioji šalis gali dalyvauti:

a) po to, kai Susitariančiąjai Valstybei atsakovei pranešama apie peticiją (arba jos dalį) (Teismo reglamento 44 taisyklės 3 dalies a) punktas). Šiuo atveju prašymas dėl leidimo dalyvauti turi būti pateiktas per dvylika savaičių nuo informacijos apie tai, kad Susitariančiąjai Valstybei atsakovei pranešta apie peticiją, paskelbimo Teismo sprendimų duomenų bazėje HUDOC (44 taisyklės 3 dalies b) punktas). Tam tikrais atvejais kolegijos pirmininkas gali nustatyti trumpesnį arba ilgesnį terminą (44 taisyklės 3 dalies b punktas *in fine*);

b) nagrinėjant bylą kolegijoje (Teismo reglamento 44 taisyklės 3 dalies a punktas *in fine*). Tai įmanoma tik „išimtiniais atvejais“ (*ibid.*). Prašymai leisti dalyvauti kolegijos posėdyje turi būti pateikti ne vėliau kaip per keturias savaites nuo informacijos apie kolegijos sprendimą surengti žodinį bylos nagrinėjimą paskelbimo Teismo interneto svetainėje (44 taisyklės 3 dalies b punktas);

c) po to, kai kolegija priima sprendimą perduoti jurisdikciją Didžiajai kolegijai (Teismo reglamento 44 taisyklės 4 dalies a punktas). Šiuo atveju taip pat taikomas dvylikos savaičių nuo dienos, kai informacija apie kolegijos sprendimą perduoti jurisdikciją paskelbiama Teismo interneto svetainėje, terminas (*ibid.*). Tam tikrais atvejais Didžiosios kolegijos pirmininkas gali nustatyti trumpesnį arba ilgesnį terminą (44 taisyklės 3 dalies b punktas *in fine* kartu su 71 taisyklės 1 dalimi);

d) po to, kai Didžiosios kolegijos komisija patenkina šalies prašymą perduoti bylą Didžiajai kolegijai (Teismo reglamento 44 taisyklės 4 dalies a punktas). Taip pat taikomas terminas – dvylika savaičių nuo dienos, kai informacija apie komisijos sprendimą patenkinti prašymą paskelbiama Teismo interneto svetainėje (*ibid.*). Tam tikrais atvejais Didžiosios kolegijos pirmininkas gali nustatyti trumpesnį arba ilgesnį terminą (44 taisyklės 3 dalies b punktas *in fine* kartu su 71 taisyklės 1 dalimi);

e) Teismo atliekamo tyrimo metu (Teismo reglamento priedo A1 taisyklės 6 dalis). Terminą nustato kolegijos pirmininkas (*ibid.*).

21. Trečiųjų šalių dalyvavimas komisijai pagal Konvencijos 43 straipsnį priimant sprendimą, ar patenkinti prašymą perduoti bylą Didžiajai kolegijai, nėra galimas. Taip pat žr. [42](#) punktą.

B. Bylose dėl konsultacinės išvados pagal Šešiolikąjį protokolą

22. Bylose dėl konsultacinės išvados pagal Šešiolikąjį protokolą trečiųjų šalių dalyvavimas įmanomas po to, kai penkių Didžiosios kolegijos teisėjų komisija patenkina prašymą dėl konsultacinės išvados (Šešioliktojo protokolo 3 straipsnio antras sakiny). Nacionaliniuose teismuose nagrinėjamos bylos šalys yra paprastai kviečiamos dalyvauti (Teismo reglamento 94 taisyklės 3 dalis; taip pat žr. [13](#) punktą), todėl leidimo joms prašyti nereikia. Kitų trečiųjų šalių prašymui dalyvauti paprastai taikomas aštuonių savaičių terminas, kuris skaičiuojamas nuo dienos, kai informacija apie komisijos sprendimą priimti prašymą paskelbiama Teismo interneto svetainėje (44 taisyklės 7 dalis, taikoma kartu su 44 taisyklės 4 dalies a punktu).

23. Trečiųjų šalių dalyvavimas komisijai pagal Šešiolikąjį protokolą priimant sprendimą, ar patenkinti prašymą, nėra galimas.

C. Termino laikymasis

24. Siekiant laikytis pirmiau nurodytų terminų, svarbi yra patvirtinta prašymo dalyvauti išsiuntimo data arba, jei jos nėra, jo gavimo Teismo kanceliarijoje data (Teismo reglamento 38 taisyklės 2 dalis). Būsimos trečiosios šalys primygtinai raginamos nelaukti atitinkamo termino prašymui dėl leidimo dalyvauti pateikti pabaigos ir tai padaryti kuo greičiau.

D. Leidimo dalyvauti trečiaja šalimi suteikimo poveikis

25. Leidimas dalyvauti trečiaja šalimi ir teikti rašytines pastabas galioja visose vėlesnėse Teismo proceso stadijose (pavyzdžiui, suteiktas leidimas dalyvauti bylą nagrinėjant kolegijoje galioja ir bylą nagrinėjant Didžiojoje kolegijoje). Taip pat žr. [41](#) ir [42](#) punktus.

IX. Prašymo dėl leidimo dalyvauti kalba, turinys ir pateikimo būdas**A. Kalba**

26. Prašymas dėl leidimo dalyvauti turi būti pateiktas viena iš oficialių Teismo kalbų – anglų arba prancūzų (Teismo reglamento 44 taisyklės 3 dalies b punktas). Pirminis prašymas gali būti pateiktas viena iš Susitariančiųjų Valstybių oficialių kalbų (Teismo reglamento 44 taisyklės 3 dalies b punktas, taikomas kartu su 34 taisyklės 4 dalimi). Tokiu atveju prie jo turi būti pridėtas vertimas į vieną iš Teismo oficialių kalbų, pateiktas per kolegijos (arba Didžiosios kolegijos) pirmininko nustatytą terminą (34 taisyklės 4 dalies b punktas).

B. Turinys

27. Prašymas turi būti glaustas, paprastai ne ilgesnis kaip dviejų puslapių. Jame turi būti nurodytas bylos, su kuria jis susijęs, pavadinimas ir numeris, taip pat pakankamai informacijos apie:

- a) būsimą trečiąją šalį;
- b) ryšį tarp tos būsimos trečiosios šalies ir bet kurios iš bylos šalių;
- c) priežastis, dėl kurių būsima trečioji šalis pageidauja dalyvauti byloje;
- d) būsimos trečiosios šalies specialias žinias apie byloje kylantį klausimą ar klausimus, jei tai aktualu;
- e) klausimą (-us), kuriuo (-iais) būsima trečioji šalis siūlo pateikti pastabas, ir, kiek įmanoma, priežastis, dėl kurių manoma, kad šios pastabos bus naudingos Teismui ir skirsis nuo šalių ar kitų trečiųjų šalių pastabų; ir
- f) ar trečioji šalis ketina teikti rašytines pastabas, dalyvauti Teismo posėdyje, ar ir viena, ir kita.

Visi šie duomenys būtini tam, kad Teismas galėtų įvertinti, ar leidimas dalyvauti nagrinėjant bylą padėtų užtikrinti, kad „teisingumas būtų tinkamai įgyvendintas“.

C. Pateikimo būdas

28. Prašymas turi būti pateiktas raštu (Teismo reglamento 44 taisyklės 3 dalies b punktas) ir išsiųstas paštu arba faksu ir paštu. Prašymai elektroniniu paštu nepriimami (Praktinių nurodymų dėl rašytinių procesinių dokumentų 3 ir 4 dalys).

X. Trečiųjų šalių rašytinės pastabos**A. Pateikimo terminas**

29. Trečiosios šalies rašytinės pastabos turi būti pateiktos per kolegijos (arba Didžiosios kolegijos) pirmininko nustatytą terminą (Teismo reglamento 44 taisyklės 5 dalis). Šis terminas paprastai nurodomas laiške, kuriuo trečiajai šaliai pranešama apie leidimą dalyvauti byloje.

30. Užtikrinant termino laikymąsi, svarbi yra patvirtinta rašytinių pastabų išsiuntimo data arba, jei jos nėra, jų gavimo Teismo kanceliarijoje data (Teismo reglamento 38 taisyklės 2 dalis).

B. Kalba

31. Trečiosios šalies rašytinės pastabos turi būti viena iš oficialių Teismo kalbų – anglų arba prancūzų (Teismo reglamento 44 taisyklės 6 dalis). Byloje dalyvaujančios trečiosios šalys gali prašyti leidimo vartoti vieną iš Susitariančiųjų Valstybių oficialių kalbų (Teismo reglamento 34 taisyklės 4 dalies a punktas, taikomas kartu su 34 taisyklės 4 dalies d punktu). Tokiu atveju jos per kolegijos (arba Didžiosios kolegijos) pirmininko nustatytą terminą turi pateikti savo rašytinių pastabų vertimą į anglų arba prancūzų kalbą (34 taisyklės 4 dalies b punkto i papunktis, taikomas kartu su 34 taisyklės 4 dalies d punktu).

C. Forma ir turinys

32. Kvietimui arba leidimui dalyvauti byloje pagal Konvencijos 36 straipsnio 2 dalį arba pagal Šešioliktojo protokolo 3 straipsnį taikomos kolegijos (arba Didžiosios kolegijos) pirmininko nustatytos sąlygos (Teismo reglamento 44 taisyklės 5 ir 7 dalys).

33. Pagal įprastą Teismo praktiką trečiųjų šalių rašytinių pastabų formai nustatomos šios sąlygos:

- a) jose turi būti nurodytas bylos, su kuria jos susiję, pavadinimas ir numeris;
- b) jos turi turėti pavadinimą, aiškiai nurodantį, kad jas pateikė trečioji šalis, ir identifikuojantį tą trečiąją šalį;
- c) jos negali būti ilgesnės kaip 10 puslapių (puslapių limitas netaikomas priedams, tačiau jie neturi būti pačių pastabų tęsinys);
- d) jos turi būti surašytos juodai ant balto fono A4 formato lape su ne mažesnėmis kaip 3,5 cm paraštėmis;
- e) jų tekstas turi būti surašytas ne mažesniu kaip 12 dydžio šriftu, o išnašos – 10 dydžio šriftu;
- f) jų puslapiai turi būti iš eilės sunumeruoti;
- g) jos turi būti suskirstytos į sunumeruotas pastraipas;
- h) tekste citatos, viršijančios penkiasdešimt žodžių, turi būti atitrauktos; ir
- i) jose turi būti pateiktos nuorodos į kiekvieną jose ir prieduose paminėtą dokumentą ar įrodymą.

34. Pagal įprastą Teismo praktiką tokių rašytinių pastabų turiniui nustatomos šios sąlygos:

a) Byloje pagal Konvencijos 36 straipsnį 2 dalį dalyvaujančios Susitariančiosios Valstybės arba valstybės, kuri nėra Susitariančioji Šalis, pastabos turėtų būti susijusios tik su tais bylos aspektais, kurie yra svarbūs jos interesams byloje.

b) *Amicus curiae* pastabos turėtų būti susijusios ne su konkrečiomis bylos aplinkybėmis arba pačios peticijos priimtinumu ar pagrįstumu, o su bendraisiais byloje keliamais klausimais, remiantis trečiosios šalies specialia kompetencija ar žiniomis.

c) „Suinteresuotos trečiosios šalies“ pastabos turėtų būti susijusios tik su faktiniais ir teisiniais bylos aspektais, kurie susiję su konkrečiu jos suinteresuotumu byla.

35. Bylose, kuriose dalyvauti suteiktas leidimas dviem ar daugiau trečiųjų šalių, Teismas joms gali nurodyti pateikti ne atskiras, o bendras rašytines pastabas.

D. Pateikimo būdas

36. Trečiosios šalies rašytinės pastabos ir visi jų priedai turi būti pateikti trimis egzemplioriais paštu arba vienu egzemplioriumi faksu, po to tris egzempliorius išsiunčiant paštu. Pastabos elektroniniu paštu nepriimamos (Praktinių nurodymų dėl rašytinių procesinių dokumentų 3 ir 4 dalys).

E. Nustatytų sąlygų nesilaikymo pasekmės

37. Jei pirmiau nurodytos sąlygos neįvykdytos, kolegijos (arba Didžiosios kolegijos) pirmininkas gali atsakyti trečiosios šalies pastabas įtraukti į bylos medžiagą (Teismo reglamento 44 taisyklės 5 dalis) arba prireikus nurodyti trečiajai šaliai pateikti naujas šias sąlygas atitinkančias rašytines pastabas.

F. Šalių (ginčo teisenos bylose) arba prašančiojo teismo ar tribunolo (procese dėl konsultacinės išvados) teisė į atsiliepimą

38. Ginčo teisenos bylose trečiosios šalies rašytinės pastabos išsiunčiamos bylos šalims, kurios turi teisę pagal kolegijos (arba Didžiosios kolegijos) pirmininko nustatytas sąlygas ir terminus pateikti rašytinį atsiliepimą su pastabomis arba prireikus pateikti atsiliepimą per posėdį (Teismo reglamento 44 taisyklės 6 dalis). Praktikoje šalys dažnai kviečiamos savo atsiliepimą įtraukti į pastabas dėl bylos priimtumo arba esmės.

39. Procese dėl konsultacinės išvados trečiosios šalies (įskaitant nacionalinio proceso šalis) rašytinės pastabos siunčiamos jų paprašiusiam teismui arba tribunolui, kuris gali pateikti savo komentarą (Teismo reglamento 94 taisyklės 5 dalis).

40. Trečiosios šalys neturi teisės savo ruožtu atsakyti į pastabas ar komentarus, pateiktus dėl jų rašytinių pastabų.

G. Rašytinės pastabos, pateiktos ankstesnėje proceso stadijoje

41. Jei trečioji šalis dalyvavo bylą nagrinėjant kolegijoje, o po to jurisdikcija perduodama Didžiajai kolegijai, arba jei bylą kolegijai perdavė Didžiosios kolegijos komisija, kolegijai skirti trečiosios šalies rašytiniai komentarai paprastai įtraukiami į Didžiajai kolegijai pateikiamą medžiagą. Tačiau Teismas gali paklausti trečiosios šalies, ar ji pageidauja pateikti Didžiajai kolegijai naujus rašytinius komentarus.

42. Trečiosios šalies, taip pat leidimą dalyvauti kolegijoje nagrinėjamoje byloje gavusios trečiosios šalies rašytiniai komentarai Didžiosios kolegijos komisijai nėra pateikiami tuo atveju, kai ši pagal Konvencijos 43 straipsnį priima sprendimą, ar patenkinti prašymą perduoti bylą Didžiajai kolegijai.

XI. Trečiųjų šalių žodinės pastabos per posėdžius

43. Jei trečiajai šaliai išimties tvarka suteikiamas leidimas dalyvauti Teismo posėdyje, šiam leidimui paprastai taikoma sąlyga, kad trečiosios šalies žodinės pastabos negali trukti ilgiau kaip dešimt minučių. Jeigu leidimas dalyvauti Teismo posėdyje suteiktas dviem ar daugiau trečiųjų šalių (visų pirma Susitariančiosioms Valstybėms), jų gali būti paprašyta paskirti vieną ar du asmenis, kurie visų jų vardu

bendrai pateiktų žodines pastabas. Visos šios sąlygos nustatomos siekiant užtikrinti procesinę šalių lygybę, kurios negalima pažeisti trečiajai šaliai suteikus leidimą dalyvauti Teismo posėdyje.

44. Trečiosios šalies žodinių pastabų per posėdį turiniui taikomos tos pačios sąlygos kaip ir trečiosios šalies rašytinių pastabų turiniui (žr. [34](#) punktą).

XII. Įvairūs punktai

A. Teisingas atlyginimas (ypač bylinėjimosi ir kitos išlaidos)

45. Teisingas atlyginimas trečiosioms šalims negali būti priteisiamas. Tai aišku iš Konvencijos 41 straipsnio formuluotės, pagal kurią teisingas atlyginimas gali būti priteistas tik „nukentėjusiai šaliai“, t. y. pareiškėjui arba asmenims, kurie pareiškėjo vardu pateikė petiją. Tai visų pirma reiškia, kad trečiosios šalys turi padengti savo bylinėjimosi ir kitas išlaidas.

46. Klausimas dėl nacionalinio teismo proceso šalies, kviečiamos dalyvauti procese dėl konsultacinės išvados pagal Šešioliktojo protokolo 3 straipsnio antrą sakinį, patirtų bylinėjimosi ir kitų išlaidų yra Susitariančiosios Valstybės, kurioje pateiktas prašymas dėl konsultacinės išvados, nacionalinių teismų prerogatyva ir turi būti jų sprendžiamas pagal tos Susitariančiosios Valstybės teisę ir praktiką (Teismo reglamento 95 taisyklės 1 dalis).

47. Trečiajai šaliai gali būti nurodyta padengti išlaidas, patirtas dėl liudytojo, eksperto ar kito jos prašymu kviesto asmens Teismui atliekant tyrimą dalyvavimo (Teismo reglamento priedo A5 taisyklės 6 dalis).

B. Teisinė pagalba

48. Trečiosios šalys, dalyvaujančios nagrinėjant bylą teisenos procese pagal Konvencijos 33 arba 34 straipsnį, neturi teisės iš Teismo gauti teisinės pagalbos; tokią teisę turi tik pareiškėjai (Teismo reglamento 105 taisyklė).

49. Tai taikytina ir trečiosioms šalims, dalyvaujančioms procese dėl konsultacinės išvados pagal Šešioliktojo protokolą, išskyrus nacionalinių teismų nagrinėjamų bylų šalis, jei jas dalyvauti pakviečia Teismas. Tokiu atveju į Teismą dėl teisinės pagalbos jos gali kreiptis, jei neturi pakankamai lėšų dalyvavimo Teismo procese išlaidoms arba jų daliai padengti (95 taisyklės 2 dalis).

C. Trečiųjų šalių teisė gauti informaciją apie Teismo priimtą sprendimą, nutarimą ar konsultacinę išvadą ir gauti jų kopijas

50. Visos trečiosios šalys bus informuotos apie Teismo priimtą sprendimą, nutarimą ar konsultacinę išvadą ir gaus jų kopijas (Teismo reglamento 56 taisyklės 2 dalis, 77 taisyklės 3 dalis ir 94 taisyklės 10 dalis). Tai taip pat taikoma sprendimams dėl išaiškinimo pagal Konvencijos 46 straipsnio 3 dalį ir sprendimams pažeidimų bylose pagal 46 straipsnio 5 dalį (99 ir 104 taisyklės).

Teisėjų nušalinimas¹⁰⁸

I. Prielaidos

1. Teisėjų nepriklausomumo ir nešališkumo išsaugojimas yra itin svarbus siekiant užtikrinti teisinės valstybės principų laikymąsi, žmogaus teisių apsaugą ir sąžiningą bei teisingą teisingumo įgyvendinimą. Be to, tai – vienas iš pagrindinių Europos Žmogaus Teisių Teismo proceso principų, įtvirtintų daugelyje teisiskai privalomų nuostatų.

2. Pagal Konvencijos 21 straipsnį per savo kadenciją teisėjai negali užsiimti jokia veikla, kuri būtų nesuderinama su jų nepriklausomumu ar nešališkumu.

3. Siekdamas aiškiai ir skaidriai taikyti Konvencijos 21 straipsnyje nustatytą reikalavimą, Teismas 2021 m. birželio mėn. atnaujino Rezoliuciją dėl teisėjų etikos, kurioje nustatytos teisėjų sąžiningumo, nepriklausomumo, nešališkumo taisyklės bei jų saviraiškos laisvės, papildomos veiklos, dovanų, privilegijų, apdovanojimų ir garbės ženklų priėmimo apribojimai. Pagal šios Rezoliucijos III dalį teisėjai savo funkcijas vykdo nešališkai, nesukelia abejonių savo šališkumu, vengia interesų konfliktų, taip pat tokių situacijų Teisme ar už jo ribų, kurios gali būti pagrįstai laikomos keliančiomis interesų konfliktą. Teisėjai nedalyvauja nagrinėjant bylą, kurioje jie turi asmeninių interesų. Jie susilaiko nuo veiklos, saviraiškos ir ryšių, kurie gali būti laikomi galinčiais neigiamai paveikti visuomenės pasitikėjimą jų nešališkumu. Kelios Rezoliucijos nuostatos taip pat taikomos buvusiems teisėjams.

4. Daugiau su nepriklausomumu ir nešališkumu susijusių garantijų galima rasti Konvencijos 26 straipsnio 3 dalyje ir Teismo reglamento 27A taisyklės 3 dalyje. Jomis remiantis, teisėjas negali vienasmeniškai nagrinėti bylą, susijusią su valstybe, Konvencijos Šalimi, nuo kurios jis buvo išrinktas arba kurios pilietis jis yra. Be to, 13 taisyklėje nustatyta, kad teisėjai negali pirmininkauti bylose, kurių šalis yra valstybė, kurios piliečiai jie yra arba nuo kurios jie buvo išrinkti. Pagal 24 taisyklės 5 dalies c punktą teisėjas, kuris yra išrinktas nuo valstybės, šios Konvencijos Šalies, arba yra jos pilietis, negali dalyvauti komisijoje, nagrinėjančioje prašymą perduoti Didžiajai kolegijai bylą prieš tą valstybę.

5. Esminiai kriterijai, lemiantys teisėjo negalėjimą dalyvauti konkrečioje byloje, taip pat pagrindinė procesinė sistema, kurią visos Teismo sudėtytys turi vienodai taikyti visose bylose, yra nustatyti Teismo reglamento 28 taisyklėje, kuria siekiama užtikrinti griežtą teisėjų nešališkumo principo įgyvendinimą. 2023 m. gruodžio mėn. plenarinis Teismas Teismo reglamento 28 taisyklę iš dalies pakeitė ir dar labiau sustiprino.

6. Šiais praktiniais nurodymais siekiama patikslinti toje taisyklėje numatytą tvarką, kuria, be kita ko, užtikrinama praktinė ir veiksminga galimybė proceso šalims pareikšti abejones dėl teisėjo nešališkumo ir nustatoma tokiais atvejais taikytina tvarka.

II. Teisėjų nusišalinimas savo iniciatyva

7. Teisėjo dalyvavimas Teismo posėdyje iš esmės yra ne paties teisėjo nuožiūros, o pareigos klausimas. Todėl Teismo reglamento 28 taisyklės 1 dalyje yra įtvirtinta teisėjo pareiga dalyvauti iš esmės visose jam priskirtose bylose.

8. Priežastys, dėl kurių teisėjas negali dalyvauti konkrečioje byloje, nurodytos Teismo reglamento 28 taisyklės 2 dalyje. Jos, be kita ko, apima atvejus, kai atitinkamas teisėjas byla yra asmeniškai (arba dėl

¹⁰⁸ 2024 m. sausio 22 d. Teismo pirmininko pagal Teismo reglamento 32 taisyklę išleisti Praktiniai nurodymai.

sutuoktinio, tėvų ar kitų santykių) suinteresuotas, jei byloje jis yra dalyvavęs anksčiau (pavyzdžiui, kaip teisėjas, šalis, atstovas ar kt.) arba jei dėl bylos jis yra pareiškęs viešą nuomonę

9. Tais atvejais, kai, teisėjo nuomone, dėl kurios nors Teismo reglamento 28 taisyklės 2 dalyje nurodytos priežasties jis negali dalyvauti nagrinėjant konkrečią bylą, jis apie tai praneša skyriaus pirmininkui ir (arba) Didžiosios kolegijos pirmininkui ir paaiškina atitinkamas priežastis. Skyriaus pirmininkas / Didžiosios kolegijos pirmininkas įvertina, ar atitinkamas atvejis kelia klausimų dėl šališkumo ir, jei taip, patenkina teisėjo prašymą nusišalinti nuo konkrečios bylos nagrinėjimo. Kilus abejonių, skyriaus pirmininkas / Didžiosios kolegijos pirmininkas šį klausimą ir sprendimą dėl šio klausimo gali perduoti kolegijai / Didžiajai kolegijai (28 taisyklės 3 dalis).

III. Išorinis prašymas dėl nušalinimo

10. Pagal nuoseklią Teismo praktiką proceso šalims, t. y. pareiškėjui (-ams) ir Vyriausybei (-ėms) atsakovei (-ėms), suteikiama teisė ginčyti teisėjo, paskirto nagrinėti jų bylą, nešališkumą

109

. Vadovaujantis šia praktika, Teismo reglamento 28 taisyklės 4 dalyje aiškiai nustatyta, kad proceso šalys, t. y. pareiškėjas (-ai) ir Vyriausybė (-ės) atsakovė (-ės), gali pateikti prašymą dėl bet kurio Teismo teisėjo, paskirto nagrinėti jų bylą, nušalinimo (toliau – išorinis prašymas). Prašymo dėl teisėjo nušalinimo negali reikšti joks kitas asmuo, valstybė ar subjektas, kurie nėra konkrečios Teismo nagrinėjamos bylos šalis. Tai nereiškia, kad į Teismo gautą informaciją pagrįstais atvejais nebus atsižvelgta.

11. Jei teisėjas, kurio nešališkumą ginčija viena iš šalių, sutinka su išoriniame prašyme dėl nušalinimo nurodytais argumentais ir nedelsdamas pateikia prašymą nusišalinti nuo atitinkamos bylos nagrinėjimo, taikoma teisėjo prašymui nusišalinti savo iniciatyva nustatyta tvarka (žr. II dalį).

12. Visais kitais atvejais išoriniai prašymai dėl nušalinimo nagrinėjami toliau nustatyta tvarka.

13. Visose komitetui arba kolegijai priskirtose bylose skyriaus, kuriam paskirta byla, kolegija išklauso atitinkamo teisėjo nuomonę dėl prašymo nušalinti. Tuomet kolegija šį klausimą svarsto ir dėl jo balsuoja teisėjui, kurio nešališkumas ginčijamas, nedalyvaujant.

14. Didžiosios kolegijos nagrinėjamų bylų atvejais atitinkama Didžiosios kolegijos sudėtis pirmiausia išklauso teisėjo, kurio nešališkumas ginčijamas, nuomonę ir po to išorinį prašymą dėl nušalinimo svarsto ir dėl jo balsuoja tam teisėjui nedalyvaujant.

15. Prašymus dėl nušalinimo bylose, kurias turi nagrinėti vieno teisėjo sudėties teismas, sprendžia Teismo pirmininkas, t. y. tas pats įgaliotas asmuo, kuris vienai ar kelioms Susitariančiosioms Šalims skiria atskirus teisėjus nagrinėti bylas vieno teisėjo sudėtimi.

16. Visais atvejais apie Teismo sprendimą atitinkamu laiku raštu informuojama nušalinimo prašiusi šalis, o sprendimas dėl nušalinimo tinkamai užfiksuojamas Teismo sprendime arba nutarime.

17. Teismas taip pat registruoja bylas, kuriose teisėjas nusišalina savo iniciatyva, ir bylas, kuriose dėl nušalinimo gaunami išoriniai prašymai ir dėl jų priimami sprendimai.

¹⁰⁹ Pavyzdžiui, *Kipras prieš Turkiją* [DK], Nr. 25781/94, § 8, ECHR 2001-IV; *Lekić prieš Slovėniją* [DK], Nr. 36480/07, § 4, 2018 m. gruodžio 11 d.; ir *Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd ir kiti prieš Gruziją*, Nr. 16812/17, § 6, 2019 m. liepos 18 d.

IV. Prašymo dėl nušalinimo forma ir terminai

18. Išorinis prašymas dėl nušalinimo turi būti tinkamai motyvuotas ir pateiktas Teismui raštu viena iš oficialių kalbų, kaip numatyta Teismo reglamento 34 taisyklėje. Šis prašymas turi būti pateiktas nedelsiant, kai tik suinteresuota šalis sužino apie kurias nors Teismo reglamento 28 taisyklės 2 dalyje nurodytas priežastis, dėl kurių tam tikras teisėjas negali nagrinėti atitinkamos bylos.

19. Terminas išoriniams prašymams pateikti nėra nustatytas, nes Teismas yra išaiškinęs, kad atsakomybė už 28 taisyklės ir ypač objektyvaus nešališkumo principo įgyvendinimą negali būti palikta vien šalių iniciatyvai¹¹⁰. Nors konkrečios bylos aplinkybėmis pateisinamais atvejais lankstumas yra įmanomas, Teismas užtikrins, kad nušalinimo procedūra nebūtų piktnaudžiuojama (žr. toliau).

20. Paprastai reikalaujama, kad pareiškėjai prašymą dėl nušalinimo pateiktų kuo anksčiau. Prašymą dėl nušalinimo jie gali pateikti ir vėlesnėje proceso stadijoje, pavyzdžiui, jei pareigas perima naujas teisėjas arba jų byloje paskiriamas *ad hoc* teisėjas. Geriausia būtų, jei Vyriausybė atsakovė klausimus dėl šališkumo iškeltų tuo metu, kai pateikia pastabas Teismui, ir tik išimtiniais atvejais vėliau.

V. Bylą nagrinėjanti Teismo sudėtis

21. Užtikrinant proceso šalims realią ir veiksmingą galimybę klausimą dėl konkretaus teisėjo nešališkumo iškelti prieš pradėdant nagrinėti jų bylą, joms būtina galimybė sužinoti, kurie teisėjai gali nagrinėti jų bylą. Dėl didelio Teismo nagrinėjamų bylų skaičiaus ir jo darbo metodų nėra galimybės šalims iš anksto pranešti teisėjų, kurie nagrinės jų bylą, vardus ir pavardes. Iš tiesų tokie pranešimai sistemingai pateikiami tik Didžiosios kolegijos bylose.

22. Vis dėlto, siekdamas užtikrinti kuo didesnę Teismo proceso skaidrumą ir prieinamumą, Teismas internete paskelbė išsamius kiekvieno iš savo penkių skyrių teisminių sudėčių, taip pat valstybių į vieno teisėjo sudėties Teismą paskirtų teisėjų sąrašus, taip sudarydamas šalims galimybę daugumoje bylų iš anksto sužinoti, kurie teisėjai gali nagrinėti jų bylą.

23. Praktiškai tai reiškia, kad visi pareiškėjai gali susipažinti su teisėjų, paskirtų į vieno teisėjo sudėties Teismą nagrinėti bylas prieš vieną ar daugiau Susitariančiųjų Šalių atsakovių, sąrašu. Taigi jie turi galimybę iš anksto sužinoti, kuris teisėjas galbūt nagrinės jų bylą, jei apie tai pagal Teismo reglamento 54 taisyklės 2 dalies b punktą nebus pranešta Susitariančiajai Šaliai atsakovei.

24. Bylose, apie kurias Susitariančiajai Šaliai atsakovei pranešta pagal Teismo reglamento 54 taisyklės 2 dalies b punktą, šalys apie jų bylos priskyrimą konkrečiam skyriui informuojamos ne vėliau kaip pranešimo Susitariančiajai Šaliai atsakovei metu. Teismines sudėtis, kurios gali nagrinėti jų bylą, šalys gali sužinoti viešai skelbiamuose atitinkamo skyriaus kolegijų ir komitetų sudėčių sąrašuose. Manydamos, kad tam tikras teisėjas dėl kurios nors Teismo reglamento 28 taisyklėje nurodytos priežasties nagrinėjant jų bylą dalyvauti neturėtų, šalys gali prašyti tą teisėją nušalinti, nurodydamos tinkamai paaiškintas priežastis.

25. Jeigu byloje prieš Susitariančiąją Šalį paskirtas *ad hoc* teisėjas, šalys apie tai informuojamos laišku iš karto po paskyrimo. *Ad hoc* teisėjo nušalinimo jos gali reikalauti tais pačiais Teismo reglamento 28 taisyklėje nustatytais pagrindais ir tvarka.

¹¹⁰ Žr. *X prieš Čekijos Respubliką* (peržiūra), Nr. 64886/19, § 15, 2023 m. kovo 30 d.

VI. Išimtinės priimto sprendimo peržiūros galimybės

26. Labai retais atvejais šalys gali neturėti objektyvių galimybių sužinoti, kuris (-ie) teisėjas (-ai) dalyvaus nagrinėjant jų bylą.

27. Jei priimamas Teismo sprendimas, pagal Teismo reglamento 80 taisyklę šalys gali prašyti sprendimą peržiūrėti tuo atveju, jei paaiškėja faktas, kuris dėl savo pobūdžio galėtų turėti lemiamą reikšmę ir kurio sprendimo priėmimo metu Teismas nežinojo, o šalis pagrįstai negalėjo žinoti. Atsižvelgiant į Konvencijos 44 straipsnyje įtvirtintą Teismo sprendimų galutinumo principą, tais atvejais, kai kyla abejonių dėl Teismo sprendimų galutinio pobūdžio, Konvencijoje neįtvirtinta, bet Teismo reglamente numatyta sprendimo peržiūra gali būti taikoma išimtinė tvarka. Dėl šios priežasties prašymai peržiūrėti Teismo sprendimus yra griežtai tikrinami (žr. *Pardo prieš Prancūziją* (peržiūra – priimtinumas), 1996 m. liepos 10 d., § 21, Reports of Judgments and Decisions 1996-III). Kaip patvirtina naujausia Teismo praktika, sprendimai gali būti peržiūrimi dėl nešališkumo klausimų (žr. *X prieš Čekijos Respubliką* (peržiūra), Nr. 64886/19, §§ 7–21, 2023 m. kovo 30 d.). Dėl būtinybės griežtai taikyti objektyvaus nešališkumo principą išimtiniais atvejais Teismo sprendimą gali tekti peržiūrėti, jei įrodoma, kad teisėjas negali dalyvauti nagrinėjant bylą.

28. Kartu atkreiptinas dėmesys, kad nėra galimybės prašyti peržiūrėti sprendimus dėl nepriimtino, nes jie pagal savo pobūdį yra galutiniai ir neskundžiami. Tokiais atvejais Teismas gali atnaujinti bylos nagrinėjimą. Nors proceso atnaujinimo konkrečiai nenumato nei Konvencija, nei Teismo reglamentas, pagal Teismo praktiką labai išimtinėmis aplinkybėmis, jei buvo padaryta akivaizdi fakto arba atitinkamų priimtino reikalavimų taikymo klaida, Teismas, siekdamas teisingumo, turi teisę atnaujinti bylos, kuri buvo pripažinta nepriimtina, nagrinėjimą ir tokias klaidas ištaisyti (žr., pavyzdžiui, *Boelens ir kiti prieš Belgiją* (nut.), Nr. 20007/09 ir kt., § 21, 2012 m. rugsėjo 11 d.). Negalima atmesti galimybės, kad tokios klaidos taip pat gali būti susijusios su teisėjo nešališkumu.

29. Svarbu pabrėžti, kad Teismo sprendimų arba nutarimų šia tvarka apskųsti negalima. Kaip minėta, ja turėtų būti remiamasi tik labai retomis ir išimtinėmis aplinkybėmis, kai šalys neturėjo galimybės sužinoti, kad jų bylą nagrinės konkretus teisėjas ir kad jis negali bylos nagrinėti dėl kurios nors Teismo reglamento 28 taisyklėje nurodytos priežasties. Išnagrinėjus bylą pateiktus prašymus, kuriuose keliamos abejonės dėl nešališkumo, Teismas atidžiai įvertins. Bus užtikrinta, kad į piktnaudžiaujant pateiktus skundus, nerimtus, piktavališkus ar nepagrįstus skundus nebūtų atsižvelgiama (žr. *mutatis mutandis* Teismo reglamento 36 taisyklės 4 dalies b punktą).